

БЮЛЕТЕН

Културно-информационен център
на българското малцинство "Босилеград" – гр.Босилеград

Година 10, брой 57, декември 2008 г.

БЕЗПЛАТЕН ЕКЗЕМПЛЯР

Параклис “Св.Варвара”, гр.Рила

БЮЛЕТИН

Основател и издател: гражданско сдружение Културно-информационен център “БОСИЛЕГРАД”, Босилеград, ул.“Маршал Тито” №15

Web: www.kicbos.org

Жиро сметка: 205-115077-80

IBAN/RS35205001766666500085

Телефон/факс: (00381) 017-878-254

e-mail: kicbos@ptt.rs

Редакция: Иван Николов, Александър Димитров, Радко Стоянчов, Мая Николова

Постоянни сътрудници: Ангел Джонев, Валентин Янев, Александра Димитрова, Тодор Димитров, Новица Станков, Димитър Димитров-Треперски, Димитър Стефанов Димитров, Лозан Митев, Драголюб Иванчов

Предпечатна подготовка: Digital Design Studio

Главен и отговорен редактор: Иван Николов

Печат: Графично предприятие “СВЕН”, Ниш, ул.“Стоян Новакович” №10, тел.: (018) 248-142

СЪДЪРЖАНИЕ:

- *Новата година и старото време* стр. 3-5
- *Скандално отнемане на автомобили* стр. 6
- *Протестът* стр. 6
- *След протеста* стр. 7
- *Обръщение* стр. 7-8
- *И малко да се почерпим* стр. 8
- *Отговорът* стр. 9
- *Съобщение на ДСБ* стр. 9-10
- *Туризм или гранична полиция* стр.10
- *Защо забравихте Владо Черноземски* стр.11
- *“Сръбството” и последната защита* стр.12-13
- *Пропуснатата възможност...* стр.14-21
- *Циничен национализъм* стр.22-23
- *Българите от Банат* стр.24-25
- *Велик събор на българите по света* стр.26-28
- *Меморандум* стр.29
- *Декларация на ПП “Атака”* стр.29
- *Общобългарски комитет ...* стр.30
- *Западните покрайнини, една уж ...* стр.31-32
- *Българските депутати от ...* стр.33-34
- *Визии и ревизии* стр.35-36
- *TV Босилеград ...* стр.36-37
- *Перото е оръжие ...* стр.38
- *Възраждане или менше* стр.39
- *Траурна година ...* стр.40
- *Кресненско-разложкото въстание ...* стр.41-42
- *Втора армия през Първата ...* стр.42-43
- *Ньойския договор* стр.44
- *Глас от родината* стр.45-46
- *За рева на лъва ...* стр.47
- *Треклянски работи* стр.47-48
- *КИЦ дейности* стр.49-51
- *Никулден* стр.52
- *Матей Шопкин* стр.53
- *Сатира* стр.54

На кориците:

стр.1 – Първи велик събор на българите във Варна.
стр.55 и 56 – Екскурзия из югозападна България

Новата година и старото време

Вместо с радост, поредната Нова година ни изпълва с чувство на тъга и безсилие пред времето което си отива с бясна скорост, оставяйки ни на пустия остров, който, за нещастие, е точно нашия роден край. „Времето е в нас, и ние сме във времето – то нас обръща и ние него обръщаме” – бе казал Левски.

А ние? Ние сме извън времето и времето си отива от нас – ние не го обръщаме и то ни поглъща. Това не е саркастична парафраза на Левски, а дефиниция на нашето трагично разминаване с времето в което живеем. Разминаване, това е точната дума. Щеше да е по-добре да бяхме спрели във времето, да речем, в края на 19 или началото на 20 век. Вярно, тогава дъждът щеше да ни капе в шиите през сламените покриви и щяхме да си кърпим цървулите, но поне навсякъде щеше да има хора, дето казват, и за добро и за лошо. Разминавайки се с времето, то си отива в някаква друга посока, а ние оставаме сами и изолирани и се оставяме на безвремието да ни погълне и полека да изчезнем в него.

Такива мисли ме сполитат докато гледам опустелите села и пустотата която бавно завладява босилеградските улици. В традиционния пазарен петък от селата слизат все по-малко хора. И тия дето слизат, са все по-възрастни, все по-тъжни и все по-замислени. В техните лица се оглежда не само тежката ни история, но и още по-тежката действителност, изостанала далече зад света който набира все по-голяма скорост.

И докато модерния, съвременен свят се вълнува от развитието на техниката и технологията, от световната финансова криза, от замърсяването на околната среда, глобалното затопляне и контактите с извънземните цивилизации, ние продължаваме да водим битки от втората половина на 19 век. Битки не за напредък, а за оцеляване. Не защото така ни се иска, а защото така ни се налага.

Родени от насилието по бойните полета между двата „братски” народа, ние от една страна трябваше да плащаме грешките на българската дипломация, а от друга, да „опресним” културата на новосъздаващата се сръбска, босненска, македонска и над всичко отгоре - югославска нация. Ние трябваше да им дадем писменост, а те трябваше да сложат съдържание в тази писменост. Писменост им дадохме, но те не успяха да се справят със съдър-

жанието на писмеността и целият (сърбо)югославски проект се срива, оставяйки катастрофални последствия след себе си и увличайки ни и нас в пропастта.

Случи се така, че най-грамотното малцинство в някогашната Югославия падна на дъното на пропастта и сега няма сили да излезе оттам. И до ден-днешен същите тия интелектуалци които научиха на писменост почти цяла

Македония, Босна и Сърбия и постигнаха забележителни резултати във всички области на науката – не могат да си обяснят как родния им край потъна в такава беда и мизерия. А още по-малко – да го извадят оттам.

А обяснението е много просто: защото те свързаха съдбата си с двете най-големи утопии на 20 век – комунизъмът и югославянството. Когато тия утопии се сринаха, те вместо да изтрезнеят, потърсиха последното си убежище в друга утопия – великосръбския национализъм.

Така родните ни Западни покрайнини останаха без обществено отговорна интелигенция която да си тежи на мястото и да мисли стратегически. Процесът на демократизация изискваше хора от национален мащаб, хора които да поемат исто-

рическата роля и да поведат българското малцинство. Вместо това, навсякъде изникнаха дребни измекари на дневната политика които чакаха някой „отгоре” да им каже какво да мислят и какво да правят. Вместо да спасяват народа си и да създават нормални условия за живот на децата си, те тръгнаха да спасяват Велика Сърбия от която дори и самите сърби вече бяха вдигнали ръце. От друга страна, сръбската власт не се скъпеше да хвърля грешни пари за да им купува душите, било за да поддържа партийните структури на белградските политически централи в Босилеград и Цариград, било за да избира „електори” на Националните съвети които продължиха старата тактика да папкат и да си трайкат.

Така българите от Западните покрайнини попаднаха под управлението на някакви гротескни политически фигури които здраво завързаха съдбата ни за потъващия сръбски кораб. Може би, ако те бяха на мястото си, не само нашата, но и съдбата на Сърбия можеше да бъде по-различна.

Кой е виновен за всичко това? Най-много ние самите, а после и България. Оплетена в собствените си неволи, тя не можа да създаде една стабилна политика към бъл-

гарите в чужбина която да послужи като опорна точка около която да съсредоточим усилията си. Даже ни превърна в заложници на „добрите сръбско-български отношения”. Или както Георги Димитров 1946 година на път за Белград на Царибродската гара ни нарече на „мост на сътрудничество”. Редките проблясъци които се чуват от време на време от някой свестен българин не са достатъчни за да ни стреснат и да ни мобилизират. А още по-малко да ни дадат необходимата опорна точка за която да се хванем.

И така, вместо да вървим напред, ние се връщаме назад.

Конфискуването на автомобилите

с български регистрационни номера регистрирани на фирми в България, ясно показва, че сръбската жандармерия напоследък ни поглежда с очите с които до вче-

ра гледаше албанците на Косово. Всички помним времето когато сръбските „жандарм-патриоти” отзовавайки се на „зова на Отечеството” и отивайки да воюват за „святата сръбска земя” се завръщаха оттам с богата „бойна плячка”: автомобили, мебели, скъпоценности или каквото се намери там в албанските къщи и дворове. „Бойната плячка” бе завоювана с юнашките убийства на „шиптари”, пребивания, грабежи, изнасилвания и палежи на албанските къщи. Всички знаем как по времето на „последната сръбска защита на Косово”, държавата събираше от дъното на обществото довчерашни хулигани и ги изпращаше на Косово, а оттам те се завръщаха с отличия и скъпи западни автомобили „пленени” от албанските гаражи купени след дългогодишен труд в европейските държави. След като благодарение и на такива разбойнически набези Косово спечели независимостта си, а новата „демократична” власт не само не им поиска сметка за безчинствата, но и си затвори очите за тях, на довчерашните „косовски юнаци” им стана скучно да чоплят семки по улиците и решиха „да поработят” малко за своя сметка, така както са научени. Пък и не е добре за авторитета на сръбската полиция да кара разчукани „стоядинки” и „жигули”, а разни там гложки и дукатски хлапета да карат лъскави западни коли с български регистрационни номера и да ровят червата на патриотите дето са воювали за „сръбско” Косово!

Петицията и гражданския протест

който бе предизвикан в Босилеград с отнемането на колите беше първия спонтанен протест след Ньой-

ския договор, в който гражданите на Босилеград се опитаха да защитят имуществото и достойнството си. За съжаление, пробивите в организацията на протеста попречиха той да постигне целта си. Организаторите се оставиха да бъдат излъгани със смешното обещание, че: „гражданите могат да карат колите си, но по-малко, и да не дразнят полицията”!? Така гражданския протест не можа да постигне целите си: да се върнат отнетите коли на собствениците и виновниците да се извикат на отговорност. Затова пък този полицейски произвол стана предмет на разговори на президентската среща в Белград между Първанов и Тадич и може би само затова този проблем временно беше замръзнат, а лакомите ченгета останаха с пръст в устата. Далаверата трябва много да се е размърдяла, щом белградската „Политика” си позволи в цяла статия да излъже, че „никой не е пипал „българските” автомобили”. Все едно си заварил „наш Йованчо”

с буркана, замазан до ушите с мармалад, а той хленчи че не е пипал! При това един сръбски „читател” в „Политика” не можа да издържи и изплю камъчето: „А защо пък да карат български автомобили по нашите пътища когато фирмите са регистрирали в България и там плащат данъците си”? А бе брато, толкова ли не ти сече акъла? Ами защото там в България е по-евтинко и важат законите на Европейския съюз. Що и вие не свалите митата и таксите за регистрация – ето ви коли и на вас. Пък и не забравяй, че тия пътища в Сърбия са направени с американски и европейски пари, а не с кирката и лопатата на дядо Драгутин и баба Радойка от Велика Дренова.

Владиката Вранянски Пахомий

все още гони единствения свещеник българин който реши да проповядва Христовото учение на майчин български език и тук-таме да постегне черквите строени по времето на турското и българското царство, дето сега под сръбско някой от тях бяха заприличали на кошари. Търпението на владиката преля когато отец Йоан поде инициативата да построи и една нова черква в село Паралово и да я посвети на свети Иван Рилски – покровител на българите. Първото което му хрумна бе да разреши отец Йоан от длъжността управител на Босилеградската черква, да го избути в крайните енории и да му поиска покаяние(?!). За всеки случай реши да смени и Църковния съвет на община Босилеград като си назначи негови хора в него. После ни доведе и негов си свещеник и то не откъде да е, а от Република Сърбска! Демек там всичко

им е наред, та сега и при нас да оправят нещата! След като видя, че се вдигна голяма патардия, не само в църковните но и в дипломатическите кръгове, светиня му измисли някакви „материално-финансови далавери“ които и до днес си останаха недоказани, но в интерес на истината, свещеникът за когото действително имаше съмнения за далавери, сега е съвсем близко до владиката? Сега владиката доволно си глади брадата, а отец Йоан се чуди откъде да събере пари за да довърши строежа на черквата в село Паралово. По същото време, свещеник Миодраг Драшко от Република Сръбска реже Босилеградските църковни гори и ги продава. И не хваща кандилото без пет хиляди динара! Но затова пък ни учи как се проповядва християнското учение на нас „варварите“! Бие камбаната през половин час, хората се чудят на умряло ли бие, на утринна ли, на вечерна ли, на празник ли, и на обредите и на обичаите му които изобщо не приличат на нашите! Ето каква била работата: Бог бил сърбин по народност, та затова ни изпращат свещеници сърби които да ни научат и ние да станем сърби, иначе няма Спасение за нас. Уж сърбите много са прокопсали, та и ние да прокопшем като тях! А за „варварите“, да прощават, ама ако не бяха те, поп Драшко щеше да ни тълкува Евангелието на рабош, пък и цяла Босна да минеш няма да намериш една черква като Изворската, нищо че е осквернена отвсякъде, пак благодарение на тия дете много се грижат за нашата духовност!

Граничната полиция

също много се грижи за нашето духовно здраве: всеки който тръгне да види Изворската черква трябва да мине през контрол, колкото да му се напомни докъде се простира сръбската държава и че при сърбите няма хлабаво, не може всеки да ходи къде си поиска! И на черква кога ходим, и пред олтара кога се молим, те трябва да знаят какво мислим, на какъв език се молим и какво искаме от Бога! Ех, пусто Турско! Де го сега оня турски султан Махмуд II да седне, че да напише един ферман с който да ни разреши да си поправим черквата така както е разрешил през 1832 година да я построим! И то да построим християнска черква, не джамия! И за него е било по-важно раята да е вярваща и цивилизована а не да тъне в духовна нищета и безверие. Като си помисли човек излиза, че султанът е бил много по-либерален в сравнение с днешните заптиета които не могат да ти кажат едно „доброутро“ преди да ти напсуват Бога и „майку бугарску“. Ега ти и европейските ценности в които се кълнем и към които уж се стремим! Днес спокойно можете да минете от Ламанша до Бургас със 120 километра в час и никой да не ви спре, но от Рибарци до Извор се случва полицията поне три пъти да ви спира и подробно да ви разпитва къде и при кого ще ходите и какво ще правите. Накъде отиваме ние?

Третокласниците

в българската паралелка в Босилеград тази година съвсем се объркаха. Сръбският просветен министър

Обрадович си трае по въпроса за ползване на учебници от България, а сръбските учебници няма кой да ги преведе на български. Излезе, че Тадич е по-голям темерутин и от Кошуница който така или иначе се съгласи да се открият трите паралелки на български език. Дето казват, и от лошо имало по-лошо. През това време Председателят на Националния съвет на българското малцинство д-р Ангел Йосифов смята дали заплатите на журналистите на „Братство“ са достатъчни за „патриотичната“ роля която изпълняват и не му дреме нито за образование, нито за учебници на български език. Затова пък босилеградския кмет Владо Захариев удържа на думата си: бе обещал, че ще купи учебници на сръбски език за тия дете учат в сръбските паралелки и ги купи. Е, сигурно не се е бръкнал в джоба, ама кой ли ще го пита? Няма никакво съмнение, че Сръбското просветно министерство, Националния съвет на българското малцинство и Владо Захариев играят в един отбор с една единствена цел: да разбият появилия се интерес за обучение на български език. И са на път да го постигнат: след безизходното положение в което бяха поставени третокласниците в българската паралелка, както и с оглед на това, че няма учебници на български език за четвърти и пети клас, догодина родителите ще си помислят дали да запишат децата си в българската паралелка. Те това ти се вика „Европейска Сърбия“!

Финансовата година на общината,

приключи с ребаланс на бюджета и тържествено приемане на нови чиновници в общината. Горките чиновници, човек жив да ги ожалее, няма вече къде да седнат! Ама няма значение, по-добре Батко-Владко да ги привърже за общинските ясли отколкото опозицията да им говори глупости. А с народа е още по-лесно: изкарай един багер и един камион (може и дефектен, ама по-добре е да бръмчи) в Лисина и пусни муха, че ще откриваш мина за фосфати! И като се зарадват ония ми ти селяндури, не ще търчат на избори, но и на ръце ще те носят! А бе знае ги Батко-Владко тия работи, чел е „Бай-Ганьо“ в гимназията и е научил как се върти тая пущина, политиката. Карай така и не се бой! А когато съмненията за далавери се натрупат прекалено много и хората тръгнат да те псуват, не е зле да изпратиш някой твой дребен сътрудник за малко в затвора и на него да стовариш цялата вина! За сега тая длъжност се падна на подпредседателя на Скупщината Славчо Владимиров. Медите така и не попитаха защо втория човек на кмета влезе в пандиза, но не бе почтено от страна на един такъв „честен“ лидер какъвто е Владо Захариев. Да беше Милошевич или Шешел, сам щеше да си отиде в затвора а не да изпраща там горкия пощальон дете търчеше от къща на къща да агитира за Кошуница и Владо Захариев! И гонеше глигани и зайци по чукарите за да пълни багажниците с месо на бившия сръбски вътрешен министър. Дето казват стари хора, ум царува, ум робува, ум патки пасе! Може да послужи за урок на всички които и сега се навират на кмета под опашката.

Скандално отнемане на автомобили!

Съобщение за медиите на Общински съвет на ДСБ в Босилеград

Общинският съвет на Демократичния съюз на българите в Босилеград изразява загриженост и тревога по повод незаконното отнемане на автомобили на сръбски граждани легално регистрирани фирми в Министерството на правосъдието на Република България - Агенция по вписванията от страна на органите на МВР в Босилеград, Сурдулица и Враня.

Практиката на регистриране на фирми в Република България от страна на сръбски граждани сред които има и такива от българска народност и каране на автомобили с български регистрационни номера с пълномощни издадени от фирмите, продължава почти две години.

Ако това, според сръбското законодателство е било незаконно, поставя се въпрос защо митническите власти на Сърбия са нарушили закона и са допуснали в Сърбия по този начин да влезнат хиляди автомобили? След като тези автомобили са влезли в Сърбия, те могат да бъдат отнемани на гражданите само след доказана по съдебен ред вина и изпълнителни присъди издадени и потвърдени от надлежните правосъдни органи, а не с "наредби" за които не е ясно кой и въз основа на какъв закон са издадени и то само за територията на Пчинска област.

С оглед на това, че подобни случаи има на цялата територия на Република Сърбия и то не само с коли регистрирани в България, но и в други съседни страни, ОС на ДСБ в Босилеград изразява съмнение, че подобни действия само на територията където живеят българи се правят с политически умишъл и имат за цел да окажат натиск върху българското малцинство. Това може да отприщи националистическите страсти и да предизвика етническо напрежение в района.

От друга страна, ако регистрирането на фирми от чужди граждани в Министерството на правосъдието на Република България – Агенция по вписванията и въз основа на това купуване и ползване на автомобили без регулиран престой и съответните лични карти за чужденци е незаконно от гледна точка на българското законодателство, тогава се поставя въпроса кой е отговорен за нарушаването на закона?

И в единия и в другия случай са ощетени гражданите на Република Сърбия и най-много тия от българска народност и то след като са били подведени и допуснати от държавните органи на двете страни да внесат автомобили, въпреки че са си платили всичко което е искано от тях.

ОС на ДСБ в Босилеград се обръща към държавните органи на Р България максимално да улеснят процедурата за издаване на визи тип "Д" и въз основа на тях на личните карти за продължителен и постоянен престой за българите от Босилеград, за да могат те да регулират пред сръбските власти ползването на автомобилите купени чрез фирми.

Също така, ОС на ДСБ изразява съжаление, че регистрирането на фирми в България в повечето случаи е предизвикано от недопустимо дългата процедура за придобиване на българско гражданство. В стремежа си по-скоро да се интегрират в България много българи от Западните покрайнини използват възможността за откриване на фирми, навлизайки в една деликатна правна материя с възможни колизии на законодателствата на двете държави.

С цел да се защитят интересите на гражданите и да се

избегне недоволството и напрежението, ОС на ДСБ апелира към държавните органи на Р Сърбия и Р България да се отнесат към този проблем с нужното внимание и разбирание и да направят всичко възможно той да бъде решен в интерес на гражданския мир и добрите отношения между двете страни.

В противен случай ние ще смятаме, че всичко това се прави от националистически подбуди с цел предизвикване на етническо напрежение в района населен с българско малцинство.

Радко Стоянчов

Протестът

На 18 ноември от 18 до 20 часа в Малката зала на хотел Дукат в Босилеград се проведе протестно събрание на граждани във връзка с незаконното отнемане на автомобили регистрирани на фирми в Република България от страна на органите

на Министерството на вътрешните работи в Босилеград.

Инициаторите на заседанието дадоха информация за незаконното отнемане на колите което започна на 22 октомври т.г. и напрежението което се създаде по този повод. Въпреки че над 116 души подписаха петиция до вътрешния министър, министъра за националните малцинства и премиера на Сърбия досега никой не е предприел нищо, а отнемането на колите продължава. Останалите собственици на такива коли не смеят да ги карат от страх да не им ги отнемат. По този начин досега са отнети над 30 коли но срещу никого не е образувано съдебно производство.

На заседанието повечето от гражданите изразиха протест срещу държавните органи на Сърбия, но и на Република България които вече няколко години разрешават регистриране на фирми в България и каране на автомобили с пълномощни издадени от фирмите, а сега сръбските власти им отнемат автомобилите без обяснение. Гражданите формираха стачен комитет който да формулира исканията на протестиращите и съгласно закона да организира протест като собствениците блокират с колите си регионалния път Сурдулица – Босилеград в петък, 21 ноември от 8 до 10 часа.

Бе взето решение да се информират медиите в Сърбия и България и да се поканят да отразят протестната блокада.

Иван Николов

След протеста

Инициативния комитет за провеждане на граждански протест – двучасова блокада на регионалния път Босилеград – Сурдулица, съобщи по време на протеста, че самият протест предизвикан с отнемане на пътнически автомобили регистрирани на фирми в Република България, е проведен успешно на 21. ноември от 8 до 10 часа под засилена полицейска охрана и в присъствието на около двеста граждани с автомобили. Протестът мина без инциденти и провокации.

Върху Инициативния комитет бе оказан натиск да измести мястото на протеста встрани от регионалния път Сурдулица – Враня и да се избегне двучасовата блокада на пътя.

Обявените цели на протеста са:

1. Държавните органи на Република България да издадат всички необходими документи с които да се даде възможност за движение на служебните автомобили регистрирани на фирми в Република България в чужбина.

2. Държавните органи на Република Сърбия да престанат да отнемат служебните автомобили регистрирани на фирми в Република България и да дадат възможност на гражданите за свободно движение с такива автомобили.

3. Да се върнат незабавно отнетите автомобили на техните собственици докато правосъдните органи не се произнесат за тяхната евентуална вина.

4. МВР на Сърбия официално да се извини на гражданите за да стихнат страстите и да се спусне напрежението сред гражданите.

5. Да се установи дали надлежните органи при отнемането на колите са постъпили според закона и в случай че са постъпили незаконно да се поиска тяхната отговорност.

Единственият постигнат резултат на протеста е, че представителите на Министерството на вътрешните работи в Босилеград, според Инициативния комитет, са казали, че Министърът на МВР на Р Сърбия и директорът на МВР Сърбия, на срещата проведена на 20.11. 2008 в Белград са заявили, че проблемът с отнемането на автомобилите на собствениците на фирмите регистрирани в Република България е поставен на най-високо ниво и че гражданите могат свободно да карат автомобилите си на територията на Република Сърбия и че този проблем в близко време ще се реши напълно.

С това на практика само частично са постигнати целите на протеста защото официалното становище на МВР на Р Сърбия не е изразено ясно и по категоричен начин и отнетите автомобили все още не са върнати на техните собственици. Никой не даде отговор и на поставения на протеста въпрос защо колите се отнемат само на територията на Пчинска област. Също така бе изразено недоволство от засиленото полицейско присъствие на протеста което вместо да охранява протеста се превърна в средство на оказване на психически натиск и повдигане на напрежението.

Бе изразена готовност да се поднови протеста докато не бъдат постигнати целите му и не се защитят постигнатите права.

Обръщение

Когато институциите не изпълняват волята на гражданите, гражданите излизат на улиците. Ние, гражданите на Босилеград, сме известни с търпението си. Във всяка демократична страна нашето търпение и толерантност щяха да бъдат оценени като цивилизовано гражданско поведение и щяха да бъдат многократно възнаградени.

За съжаление, някои злоупотребява с нашето търпение и то се изчерпа. Ние сме принудени да излезем на улиците, не за да застрашаваме някого, а за да защитаваме личното си достойнство и освените от Конституцията на Сърбия права: правото на собственост и свободата на движението.

По времето когато границите в Обединена Европа се минават със 120 километра на час, за нас минаването на граничния пункт “Рибарци – Олтоманци” се превръща във всекидневен психически стрес и никога нямаме гаранции за личната си сигурност и имущество. Всеки полицай и митничар си дава право да определя какво е законно и какво и не е.

В началото на 21 век, ние продължаваме да сме жертви на някакви странни националистически разбирания за патриотизъм и държавен суверенитет, според които регистрирането на фирми в Република България и каране на автомобили с български регистрационни номера в Сърбия, е едва ли не чин на национално предателство и престъпление на някакви неписани закони. И всеки полицай си дава за право без закон и без съд да ни отнема автомобилите, да ни ограничава свободата на движението и да ни лишава от възможността свободно да работим и със собствен труд да отглеждаме семействата си и да заделяме за заплатите на същите тия полицаи които от пазачи на закона се превърнаха в тирани и потисници на нашата свобода.

За съжаление, това става в демократична Сърбия която ясно заяви определението си за членство в Европейския съюз. Това става и пред очите на майка България която за пореден път ни жертва в името на някакви лицемерни “добросъседски” отношения. Ние нямаме нищо против добрите отношения между Сърбия и България, но не през нашия гръб и не за сметка на нашите права и интереси.

Принудени от безработицата, изолацията и липсата на перспектива, ние регистрирахме фирми в Република България с желанието да се занимаваме с бизнес и свободно да се движим водени от идеите за свободно движение на хора, идеи и капитали. Защото перспективата която ни предлагаша сръбските политици ни обричаше на безрабо-

тица, асимилация, миграция, несигурност и беззаконие. Ние откривахме фирми и защото молбите които подаваме за придобиване на българско гражданство не се решават години наред.

В началото сръбските власти толерираха този процес, процес в който и сега няма нищо лошо и не застрашава никого. И България беше доволна защото оставяхме милиони евро за регистриране на фирми, купуване и регистриране на автомобили и защото и сега си плащаме всичко което се полага и от българските и от сръбските закони.

Същите полицаи и митничари които законно ни пропусаха на митниците, днес, след няколко години ни отнемат автомобилите позовавайки се на някакви измислени митнически нарушения. Ако наистина има нарушения, нека за тях да се произнесе правосъдието, но нека не забравят, че пред закона всички сме еднакви и че и те трябва да понесат своята отговорност.

В ситуация когато е засегнато правото ни на собственост и свободата на движението, ние имаме право да излезем и да питаме: Ако наистина е незаконно използването на службени автомобили на българските фирми в Сърбия, защо не се отнемат автомобилите и на големите български фирми които днес приватизират в Сърбия и благодарение на които десетки хиляди сръбски граждани във вътрешността на Сърбия си изкарват заплатите? Защо се отнемат само колите на дребните фирми и защо само в Пчинска област?

Днешният протест не е политически, а граждански. Ние го направихме за да обърнем внимание и на българската и на сръбската общественост, че тука има проблеми предизвикани от отживели националистически предразсъдъци и че те трябва да се премахнат завинаги с една единствена цел: да ни се създадат нормални условия за живот и работа.

Защото, там където няма лична и имуществена сигурност не само ние и нашите деца не можем да живеем, но и няма да дойдат външните инвестиции в нашето стопанство. Капиталите не идват там където няма ясни правила и закони.

Трябва да разберем веднъж и завинаги, че в ситуация когато светът, Европа и особено Балканите са обхванати от коренни и дълбоки промени ние не можем да останем незасегнати от тях и да продължим да живеем в условия на несигурност и страх.

В светът който настъпва, ние гражданите на Босилеград трябва да издигнем гласът и да защитим нашите общи права и интереси. Не бива да допуснем старите комунистически комисари отново да ни разделят на "наши" и "ваши", на патриоти и предатели. Ние платихме жестока цена на разделението което някой нарочно сееше сред нас. Ние имаме едни и същи интереси и трябва заедно и с общи усилия да ги защитаваме. Само тогава можем да победим.

Иван Николов

...И малко да се почерпим

На 10. 11. 2008 година пред бензиностанцията във Враня ме спря полицаи на пътна полиция и ми поиска документи. Дадох му документите си (шофьорска книжка, паспорт и решение за регистриране на фирма) след което той ми се обърна с думите: "Не смееш да караш тая кола, получихме заповед да конфискуваме всички коли с български регистрационни номера". След това придружен от колата на пътна полиция паркирах колата, направиха Протокол за отнемане на колата и предадох ключовете от колата на Драган Додич пътен полицаи. Казаха, ми че този случай ще се реши в понеделник.

В понеделник отидох в СВР и техния шеф Марянович ми каза: "Не чакай колата, направил си митническо нарушение, тази кола отива на митницата". След което направи декларация за митническо нарушение която не ми позволи да прочета. Попитах го да ми разреши да изпусна водата от мотора и да наляя антифриз, на което той ми отговори: "Няма нужда да правиш това, защото тази кола няма да ти се върне". Следващите три дни всеки ден отивах при Марянович и исках разрешение да наляя антифриз, защото поради ниските температури мотора можеше да се повреди. След една седмица все пак се разбрахме да наляя антифриз в колата си. Тръгнахме, но той не ми разреши да спра и да купя антифриз като ми обясни: "Аз нямам време да те разхождам из града". Стигнахме на полигона и тогава ми каза "Поразходи се и купи антифриз". Купих антифриз и когато се върнах, той бе оставил заключена колата с вдигнат капак и аз в присъствие на дежурния полицаи налях антифриза и си отидох.

След два дни срещнах Додич на улицата и той тогава ми каза: "Зная как да си върнеш колата" и ме отпрати към лицето което живее близко до полигона. Когато отидох при това лице, на което не знам името, там беше и Додич който си отиде щом ме видя. Този човек вече беше запознат със ситуацията с моята кола и ми каза: "Сега не можем нищо да направим, докато колата не мине през митницата". С тия думи ми обясни как да си прибера колата: "Като отидем там, ще залепим на колата документа който си получил от Додич когато я е конфискувал и ще можем да купим колата на търг по първата цена". Попитах го каква ще е тази цена и той ми отговори: "Тази кола може да мине до 200 000 динара с редовните разноски, включително и малко да се почерпим". Не посмях да приема докато не получа каквото и да е информация.

До днес не съм получил никаква информация за моята кола. Колата която ми конфискуваха е "Фолксваген пасат" регистрационен номер КН 5670 АК.

*Саша Стоянович
Враня*

ОТГОВОРЪТ

Полицейско управление във Враня

Във връзка с иска на “Независима телевизия 017” от Враня отправен до Полицейско управление Враня от 3 декември 2008 година

Във връзка с Вашата дописка от 03.12.2008 година отправена до Полицейско управление Враня с която искате няколко отговора във връзка с отнемането на возила с български регистрационни номера Ви осведомяваме за следното:

Въпроса с временен внос на возила е свързан с пристигането на домашни и чуждестранни физически лица с цел временен престой в страната и разрешаването им на внос на возила. Лице което има право за временен внос (домашен гражданин с временен престой или на работа в чужбина, чуждестранен гражданин който има разрешен престой в страната), трябва с намерение за такъв внос да дойде в страната с цел временен престой, манифестирайки при това намерение да се върне в чужбина с возилото при първо излизане от страната.

Напълно е без значение обстоятелството, че лицата които имат двойно гражданство (на БиХ, Република Сърбска, Хърватска и др. и гражданство на Република Сърбия) имат право да ползват возилата си в нашата страна, но за всеки случай, когато се касае за чуждестранно необмитено возило с чуждестранна регистрация, не е възможно лицето да се позовава на чуждестранното си гражданство в случай, че имат престой и гражданство на нашата страна. Всяко лице е длъжно да уважава законите на държавата чието гражданство има когато се намира в тази държава, което е и същността на гражданството и принципа на териториалността. В противен случай, всяко лице с двойно гражданство ще се третира като чужденец в която и да е страна чието гражданство има. Изтъквайки, т.е. показвайки чуждото гражданство и пренебрегвайки важния факт и доказателствата за статуса си, (да има регистриран престой и гражданство на Сърбия и според описанието на своите активности да живее и работи на територията на страната), лицето само показва, че няма намерение да зачита законовите предписания и иска трайно да използва в страната возилото което е внесъл въпреки легалната процедура за внос.

В случай когато се манифестира намерение возилото да се внесе с цел да се задържи в страната и трайно да се ползва а при това го даде на друго лице за ползване или за продаване и пр., тогава не се касае за право на временен внос на возило. Тогава се касае за злоупотреба на това право и лицето което е внесло или друго лице не може да се позовава на това право. Злоупотребите на правото за временен внос, на практика най-често се манифестират с това, че возилото обикновено се намира при лице което няма право за временен внос и се позовава на правата на трето лице което понякога е недостъпно и в такива случаи се счита се смята като опит за избягване на отговорността и тогава возилото трябва да се изкара след изтичането на срока за временен престой на това лице и не може да остане без знанието на Митническата служба.

Митницата слага такова возило под митнически надзор и това возило не може да се използва за други цели освен по предназначението за което е внесено. В противен случай лицето което внася може да се огласи отговорно по чл. 362 от Митническия закон защото временно внесеното возило е използвал за други цели а не за ония за които е разрешен временния внос.

Ако возилото което е внесло лицето не е декларирано при внасянето, лицето което го внася няма право за временен внос и злоупотребява с това право. В този случай се прилага разпределението на чл. 334, ал. 1, т. 1 от Митническия закон, който регламентира нерегистрирана стока при митническия орган която се внася в митническата територия и против лицата които са станали собственици и постоянно използват такива возила ще се повдигне обвинение като се приложи разписанието на чл. 332 ал. 3 във връзка с чл. 334, ал. 1 т. 1 от Митническия закон.

Посочените разписания на Митническия закон се прилагат еднакво към всички граждани на Република Сърбия и след засилена проверка на участниците в движението с чуждестранни регистрационни номера на надлежния митнически пункт са поднесени повече иска за повдигане на актове за нарушения както против лица от сръбска така и против лица от българска националност.

Гражданите на които са отнети возила могат да се обърнат към Управлението на митниците които решават по тези искове.

09 брой 169/08

Съобщение за медиите на Общински съвет на ДСБ

Общинският съвет на Демократичния съюз на българите в Босилеград изразява недоволство и категорично протестира против решението на министъра на просветата на Република Сърбия да не разреши ползването на учебници за трети клас от България предназначени за учениците от трети клас на централното основно училище в Босилеград в паралелката в която, с решение на сръбското просветно министерство от преди три години, обучението се провежда на майчин български език. Поради това, учениците от тази паралелка са принудени да учат в импровизирани условия и са поставени в неравностойно положение спрямо учениците в паралелките които учат на сръбски език.

Недопустимо е в началото на 21 век учениците от българската паралелка в Босилеград да учат от ксерокопии и с импровизирани учебници и учебни помагала. ОС на ДСБ смята, че това се прави умишлено за да се окаже натиск на родителите и учениците за това, че искат да учат на майчин български език и да се предотврати откриването на нови паралелки на български език през следващата учебна година. Със същата цел се протака и превеждането и отпечатването на учебниците от сръбски на български език.

ОС на ДСБ смята, че постъпката на сръбското просветно министерство представлява продължение на старата прикрита политика на национална асимилация (сърбизация) на българското малцинство в Западните покрайнини. С оглед на това, че учебниците за трети клас в Република България са много по-близо до европейската образователна система, остава недоумението защо сръбските просветни власти не допускат тяхното ползване в Босилеград, въпреки че Сърбия неведнъж е декларирала своята привързаност към европейските интеграционни процеси.

Също така, ОС на ДСБ изразява недоволство от пасивното отношение на Националния съвет на българското национално малцинство, въпреки че неговата основна задача е за защита на правата на малцинството в областта на образованието и националната култура и настоява за категорична и ясна позиция по този въпрос.

Радко Стоянчов

Босилеград вече не е община

Съобщение за медиите на Общински съвет на ДСБ

По повод проектозакона за седалищата и териториите на съдилищата и прокуратурите подготвен от сръбското Министерство на правосъдието с който се предвижда съкращаване на Общинския съд в Босилеград и неговото превръщане в отдел на Общинския съд във Владичин Хан, Общинския съвет на Демократичния съюз на българите в Босилеград издава следното съобщение:

Съкращаването на Общинския съд в Босилеград е поредното от многото политически решения които в продължение на изтеклите девет десетилетия систематично отнемаха части от територията на общината, природните и стопански ресурси, националната и културна идентичност, родилния дом, бюрото по труда, центърът за социална работа и други институции с цел да се заличат отличителните белези на община Босилеград и българското национално малцинство да се сложи под непосредствен държавен контрол на всички нива.

За съжаление, Общинският съд в Босилеград беше активен фактор в провеждането на тази политика изгълбявайки политически поръчки на властващите партии в борбата срещу личностите и организациите които се съпротивляваха на тази политика, защитаваха правата и интересите на българското малцинство и предупреждаваха за опасностите до които тази политика може да доведе. По този начин Общинския съд в Босилеград се превърна в средство на политиката която водеше борба за асимилация на българското национално малцинство и за обезлюдяване на краищата населени с българи. След като българското население стана незначително като бройка, държавата спокойно може да съкрати всички институции включително и Общинския съд в Босилеград които от икономическа гледна точка днес са излишни и скъпи за поддържане. От сегашната дистанция от време се вижда, че Общинския съд в Босилеград, освен че е отговорен за катастрофалното положение на общината, до значителна степен е отговорен и за собственото си закриване като институция.

С прехвърлянето на Общинския съд от Босилеград във Владичин Хан, българското население освен пред допълнителни географско-транспортни затруднения, ще бъде изправено и пред редица други (езикови, финансови, юридически) трудности което ще доведе до още по-голяма неравнопоставеност на българите пред закона а Босилеград все повече ще губи статус на община и ще получава статус на село.

Въпреки негативната историческа роля която Общинския съд в Босилеград изигра в досегашната история на малцинството, ОС на ДСБ се залага община Босилеград в предстоящата реформа на правосъдието да получи право на Общински съд който съвместно и професионално да прилага законите и принципите на съдебната власт и се обявява против всички видове политическа намеса в правосъдието.

Радко Стоянов

Туризм или гранична полиция?

В началото на ноември в Босилеград гостуваше бившият посланик на Република България в Белград г-н Яни Милчаков. Той водеше научно-изследователска група съставена от професори и студенти по български език от Шуменския университет които работеха по научен проект в който изследваха развитието на езиковите процеси в Западните покрайнини след постъпването им в границите на бивша Югославия.

Помолиха ме да ги закарам до черквата "Света Троица" в с. Извор и до родното село на Емануил Попдимитров в с. Груинци. В Извор спряхме да вземем ключа за черквата от жената

ни, казахме, че имаме намерение да отидем в с. Груинци и полицаите ни казаха, че можем да отидем само ако те ни придружат защото сме минавали през граничната зона. Тръгнах напред с микробуса, а на петдесет метра зад нас плътно вървеше джипа на гранична полиция и следеше всичко. Когато минавахме през местността Славчето, екипът поиска да направи снимка на местността където все още се провеждат граничните събори, но граничните полицаи категорично ни забраниха да снимаме каквото и да е. Останах двойно по-изненадан от коментара на г-н Яни Милчаков който каза: "Ето това се казва стегната държава".

при която се намира и преподавателката на Шуменския университет се заговори накратко с нея, а ние с г-н Милчаков и тримата студенти взехме ключа и продължихме към черквата. Изненадата ми беше голяма когато след 15-тина минути джипа на гранична полиция спря пред нас и от него слезе преподавателката която бе останала да чуе говора на жените в Извор и да направи снимки на къщите в селото. Останах изумен защото дори по времето на Милошевич не ми се е случвало полицията да контролира посетители на черкви, дори и ако са чужди граждани. Само веднъж преди повече от година ми се случи жената която държи ключа на черквата да записва в тетрадка имената на хърватски туристи които също бях закарал да видят черквата.

След като граничната полиция ни легитимира и протоколира имената

И до сега не мога да си обясня как е възможно един, макар и бивш посланик на една европейска страна каквато е България и университетски професор, може да говори така за постъпката на сръбската гранична полиция. Не мога да си обясня и как е възможно по времето на демократичния президент Тадић да се прави това което не се правеше и по времето на Милошевич. А още по-малко мога да си обясня как е възможно Извор да се превърне в туристическа дестинация с килийното училище и черквата за което съществуваше идея да стане етно-център на Краището. Кой би пожелал да дойде в Извор ако знае, че там го чака въоръжена с калашници гранична полиция и не му разрешава да си направи една снимка?

Димитър Димитров - Треперски

Защо забравихте Владо Черноземски?

Три години поред, на 9 октомври, отивам във Велинград да запаля свещ и до оставя едно цвете на паметната плоча на Владо Черноземски – героя, който в самоубийствения атентат през 1934 година в Марсей е застрелял сръбския крал Александър Караджорджевич, отмъщавайки за адските страдания на стотици хиляди българи в Македония и Западните покрайнини – подложени на изстребление и асимилация. Винати съм се отнасял с дълбока почит към постъпката на Владо Черноземски който, с ясното съзнание че няма да остане жив, се е жертвал за да произнасе най-тежката присъда срещу балканския кръвник, който, в името на Велика Сърбия е обрекъл на смърт, арести, изнасилвания, сърбизирани и “македонизирани” хиляди българи.

Към това ме задължава и паметта към дядо ми Димитър Валявичарски – Треперски, неведнъж пребиван от сръбската кралска жандармерия (“Архивите говорят” стр. 205) заради това, че се е борил срещу сръбското насилие към българите от Западните покрайнини – борба, която продължава и до днес.

Тази година на 9 октомври никой освен мен не дойде на паметната плоча във Велинград. Бях сам и огорчен от nihilизма който все повече завладява българското общество и оставя без опора и без надежда почти половината от българския народ който продължава да се скита по чужди държави.

Нито една от многото “патриотични” организации в София, вклю-

чително и ВМРО, както и водещите на “патриотичните” предавания по българските кабеларки, не се сетиха да почетат паметта на Владо Черноземски. Докато те продължават да се заяждат и оплюват едни други от екраните, експлоатирайки националните теми за предизборни кампании, и у нас и в Македония нещата си продължават по старому.

Това лято в Босилеград се случиха поне три неща които много напомнят времето на Александър Караджорджевич.

Първо, натиска срещу българския свещеник в Босилеград.

Второ, постъпката на граничната полиция в с. Извор която контролира редките посетители на черквата.

Трето, отнемането на автомобилите регистрирани на фирми в България.

И докато живота у нас става все по-непоносим и продължават да ни вълнуват великите идеи за свобода и правда, за българите в България най-важните теми са, както каза Любчо Куртелов от Македония, дупките по пътищата и ниските пенсии. Пораженческият дух който продължава да деморализира българското общество ни деморализира и нас. Защо, когато България все пак е свободна страна? Знаем, ще кажат че България си има други проблеми. Не, те са същите. Проблемите на България произлизат от това че половината й българи са извън нейните граници. Държава без народ, не може да е стабилна държава.

Димитър Димитров - Треперски

Владо Черноземски е роден през 1897 година в семейството на Димитър Керин и Риса Балтаджиева от чепинското село Каменица, днес квартал на Велинград. Завършил третокласно образование в родната си Каменица. Като млад има склонност към алкохола, но по-късно става пълен въздържател. Владо Черноземски става член на ВМРО през 1922 в Кюстендил и участва в четата на войводата Иван Бърльо. Влиза с чети в Македония и участва в над 15 престрелки с полиция и жандармерия. Изявявал е желание да влезе в заседателната зала на Обществото на народите и да се самовзриви, за да обърне внимание на Световната организация върху съдбата на македонските българи. Бил познат като един от най-добрите стрелци в организацията и като доста хладнокръвен и дисциплиниран човек. Като един от най-подготвените ръководството на ВМРО начело с Иван Михайлов му възлага голям брой задачи, между които и убийството на народния представител от БКП Димо Хаджидимов. На 9 октомври 1934 в Марсилия застрелва краля на Югославия, Александър I Караджорджевич, както и шофьора на автомобила, в който Александър I се вози. В суматохата френски полицай прострелва смъртоносно френския външен министър Луи Барту. До 1974 г. обаче се смята, че Владо Черноземски е убил и Луи Барту. Покосен от два саблени удара от жандармерията. Ранен от полицията и ритан от тълпата, Владо Черноземски умира 20 часа след атентата. Погребан е на неизвестно място, като на погребението присъствали само двама детективи и гробари.

След края на Втората световна война се разбира, че атентатът е организиран от Абвера (германското военно разузнаване) като операция “Тевтонски меч”. Главен координатор на операцията е помощникът на германския военен аташе в Париж – капитанът от Генералния щаб Ханс Шпайдел (след Втората световна война – генерал, главнокомандващ Сухопътните сили на НАТО в Европа). Иван Михайлов отехърля тази теза до смъртта си.

“Сръбството” и последната защита

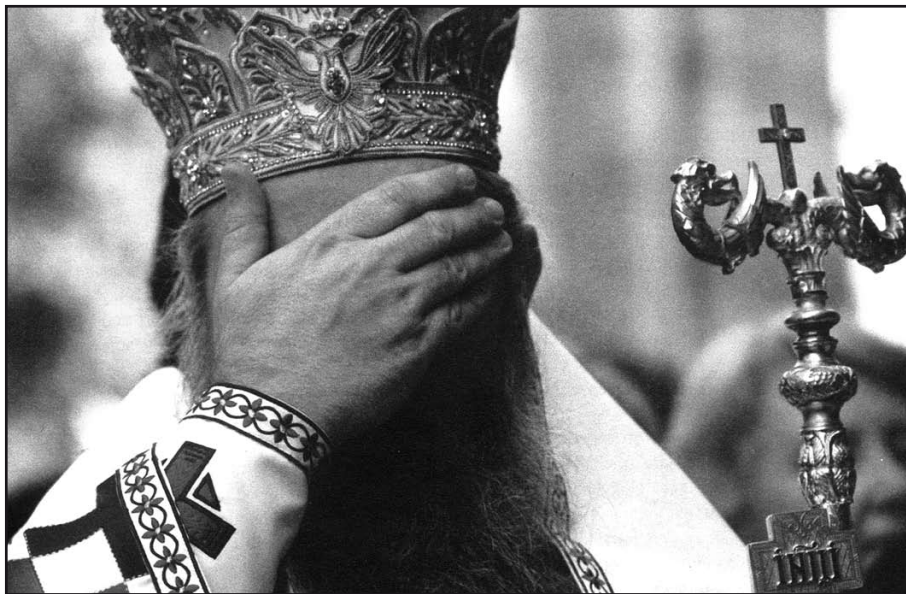
Соня Бисерко

Непосредствено преди тазгодишния белградски панаир на книгата, в края на житейския си път Добрица Чосич, се обърна към сръбската общественост от няколко фронта и се опита още веднъж с лъжи не само да конструира разпадането на Югославия и “Босненската война”, но и да защити себе си и своята роля в подготовката и в самата война. Освен че традиционно се огласи в НИИ и във Вечерни Новости и Политика, излезе и фейлетон от увода за дневника на Никола Колчевич който той подготви, а излязоха и две негови книги. Още една книга от “Записките на писателя” и “Времето на змиите”. Неговата практика да се обажда чрез медиите започна още по времето на подготовката на войната и продължи през деветдесетте във всички ключови ситуации когато трябваше да се дефинират целите в новите обстоятелства.

Литературното, публицистично и политическо дело на Добрица Чосич, както забеляза литературния критик Златко Пакович в Политика, е “онтологизирано” с неприкосновеността на идеята и телеологичните стереотипи които произлизат от нея. Неговия шовинизъм бетонира стереотипите за нашите съседи и вероятно е най-драстичен когато говори за албанците: “тази социална, политическа и морална утайка на трибалния, варварски Балкан, взима за съюзници Америка и Европейския съюз в борбата срещу най-демократичния, най-цивилизования и най-просветен балкански народ – сръбския народ”.

Интерпретацията на Добрица Чосич нямаше да бъде толкова важна ако

не ставаше дума за монструм и ако се не беше превърнала в общо верую на сръбския елит. Това е официална истина за близкото ни минало и в малко преработена форма бе поета от университетския, медиен и културен монструм на елита. Тя е продължение на пропадналата Комисия за истина и помирение и на тнр. трети път който заговаряше групата около Весна Ристанович (замислена ос между Хелзинкския комитет и радикалите). Те искат да се направи “счетоводство на престъпността” без да се навлиза в причините. За да се уеднаквят жертвите по брой, умножават се сръбските жертви в Сребреница, Сараево и на други места. Инициаторите на войната са естествено хърватите и мюсюлманите

които са използвали “постоянната религиозна и национална нетърпимост и омраза, тоест екзистенциалната несигурност произлизаща от колективната памет на миналото. Затова е отговорна “лигавата братска прегръдка” и естествено, Тито и комунизма. Тито е централната личност на Чосичевото разчистване на сметките с онази Югославия след Конституцията от 1974 година за която Чосич казва, че е “направила конституционно-правно разединение на Югославия и на сръбския народ”. Дневните бележки на Никола Колчевич, казва Чосич, разобличават мотивите и целите на “Маркаленизацията и Сребренизацията” на босненската война в мюсюлманското воюване за единна Босна, първата ислямска държава в Европа поставена върху платформата на Ислямската декларация на Изетбегович.

Сръбските стратегии сигурно нямаше толкова лесно да започнат войната, ако не вярваха, че Русия ще застане на сръбска страна и в последния момент ще преправи резултатите на войната в полза на Сърбия. Затова повече от двацет години чакат да се помени световното съотношение на силите и в общата международна суматоха да изнудят “реконструкция на Балканите”, тоест разделението на Босна и Косово. В този ключ трябва да се разгледа и отношението на сръбския елит към близкото минало, тоест неговата интерпретация. Чосич казва, че сръбския народ е поразен, но че “пораженията не са окончателни”. Обаче, същевременно изтъква, че сърбите са постигнали и някои исторически по-

беди: Република Сръбска. Според него, Република Сръбска, със заслугите на всички бойци и комендантите, на народа и ръководството на освободителното движение на сърбите в Босна - е първата сръбска държава от другата страна на Дрина.

Чосич с лека ръка забравя, че Радован Караджич се намира в Хага заради обвинението което го уличава в най-тежки престъпления. Въпреки това, за него той “не е престъпник, а политически вожд на народа на Република Сръбска”. Освен че твърди за Босна, че е “земя на омразата”, Чосич казва, че е и “трамплин” на ислямските фундаменталисти за пробиви на север и запад, дълбоко в Европа, където ги чакат, сега разбити, но единни във вратата си, техните ислямски братя”.

Все пак, най-тежкото за Чосич е интервенцията на НАТО за която е отговорен “Макбет от Пожаревац”. Казва, че мотивите за агресията са били вулгарно нацистки и че сръбското величие по това време се състои във величината на абсурда, безнадеждността на войната и съпротивата срещу най-голямата военна сила на света, на чело с Америка.

Забравяйки своите хвалебствия за

Милошевич за когото говореше, че е най-големия сръбски политик след Никола Пашич, Чосич в книгите си подминава своята роля и прехвърля отговорността върху "Макбет от Пожаревац", един, както казва, "Пожаревацки черногорец и "дребен банкар" без заслуги и без способността на Тито. Обаче, точно Чосич се подготвяше за война, търсейки съюзници сред сърбите в Хърватска, Босна и Херцеговина и на Косово. Той вярваше в "неизбежната война между хървати и сърби, сърби и мюсюлмани, сърби и албанци" (Записки на писателя 1981-1991). Войната изисква създаване на приоритети, което според Чосич означава, концентриране на воля и усилия около една единствена цел: "за да победим толкова много врагове, за да можем от този суров свят и от тази развалена Европа да отнемем малко права и справедливост, трябва да

мобилизираме и хомогенизираме сръбския народ в Югославия".

Чосич изтъква, че "всеки който се бори против сръбския национализъм, бори се против човешката свобода".

В този смисъл трябва да се разбере хайката която през последните два месеца, (и преди това), бе водена против годишните доклади на Хел-

зинския комитет за човешки права през 2007 година.

Добрица Чосич целия си живот проведе в политиката и успя да осъществи единствена позиция на сръбската политическа сцена. Той никога не можа да прости на Милошевич, че го смени от длъжността президент на СРЮ: "Може би сръбския народ можеше да има друга съдба ако бе приел моите политически възгледи", пита се той в една от своите книги. "Като президент на СРЮ, Западна не ме подкрепи, затова защото бях повече сърбин отколкото трябваше да бъда." Феномена на неговото влияние и сила заслужава особено внимание, защото точно този феномен обяснява силата на непрозрачните и неформалните силови центрове, които действат от прикритие и никому не позволяват да излезе крачка напред, (преди на

Джинджич, сега на Тадић), докато не се реализира онова, което те смятат за сръбски национален приоритет – обединение на сръбските земи по всяка цена.

Защо и с каква идея Чосич е участвал в тази историческа суматоха? И преди войната говореше, че сърбите трябва да се обединят за да защитят етническата си и историческата идентичност, да се освободят от фрустрациите на разединението, да оздравят политически и да придобият самочувствието и самоуважението необходимо за демократичен и творчески живот. Защото, според него, смесването на сръбските различия ще обогати националното, обществено и културно същество на сръбския народ. Нима тия цели за сръбското обединение в една държава, обединение на етнически цялости и на повечето, а не на всички сърби,

не са основни човешки права? Нима това право не използваха и големите и силни германци? Защо да не го използваме и ние, малките сърби? Сега когато сърбите са разбити и унищожени, сега за това е виновен "Макбет от Пожаревац". Преди войната оглавяваше Отбора за човешки права, а сега твърди, че човешките права ще унищожат сръбската идентичност. Днес твърди, че сърбите са пристанали на най-големи жертви за отбрана на своята идентичност. Но затова пък се позовава на човешките права когато става дума за съдбата на Радован Караджич. Тази непослователност може да се обясни с неговото становище: "Само в големите нации може да се уважава човешката личност. В малките нации това е невъзможно от табутата и митовете – народа. В малките народи само нация-

та може да бъде велика. В малките народи първата морална длъжност е подчиняване на индивида към общността, народа, държавата. Сърбинът е човек, който не е човек, ако не е сърбин, ако няма съзнание за народа; да го слави или да го псува" (Промени).

В интерес на истината, трябва да се каже, че тъкмо поради степента на хомогенизацията на този и такъв "интерпретационен модел" на близкото минало успя да размие ефекта на Трибунала в Хага, както и на Международния съд на правдата. Пред Трибунала в Хага сега отговаря Флоранс Артман, бивш говорител на Прокуратурата за незачитане на Съда, защото е обявила документи които показват решението на съда да защити "интересите на националната сигурност". Става дума за протоколите от заседанията на Високия съвет за отбрана, които

бяха решаващи при донасянето на присъдата на Международния съд на правдата по тѣжбата на Босна и Херцеговина против СРЮ, за агресия и геноцид. Поставя се въпрос, как се е стигнало до това Карла дел Понте да се съгласи със затѣмняването на документите на ВСО. Затова делото срещу Флоранс Артман е добре

дошло международните институции и определени личности да се извикат на отговорност за вземането, както в този случай, на неморални решения.

Все докато международната общност окончателно не завърши процеса на създаването на нови държави на Балканите (сега Косово и Босна и Херцеговина), Сърбия ще продължи със своята разорителна стратегия за подриване на стабилността на региона. Защото, както на времето заяви Биляна Плавшич, "ние сърбите ще бъдем толкова дрѣзки, упорити, неподатливи и никога няма да се съгласим и да приемем нищо. Светът ще се умори, ще дигне ръце от нас и ние ще постигнем целта си."

Хелзинкская повеля, септември – октомври 2008

Пропуснатата възможност за историческо споразумение

Антон Беблер

През изминалото, в нашата история най-драматично столетие, ние, словенците доживяхме разпадането на трите многонационални държави в които живеехме – Австро-Унгарската монархия, кралство Югославия и СФР Югославия. В първия и втория случай словенците дадоха активен принос. В първия случай 1918 година, тогава заедно с хърватите и сърбите от Войводина, приноса на словенците беше твърде скромнен. В третото разпадане през 1991 година нашата роля бе значително по-голяма, и въпреки това, чувствително по-скромна от ролята на сърбите и нашите съюзници в тила, хърватите. Все пак, няколко години след разпадането на СФРЮ мнозина, включително и нашите чуждестранни приятели, ни правеха бележки, че от егоистични интереси сме задвижили лавината и сме дали принос за изчезването на една видна, уважавана, и за бройни неевропейски страни, примерна държава СФРЮ.

Общото между първото и третото разпадане е, че се сринаха две, според чуждестранните наблюдатели, силни и здрави многонационални държави. Обаче отвътре те бяха твърде крехки формирования които започнаха да се сриват под допълнителната тежест на двата “ориенталски” въпроса. В случаят с Австро-Унгария основното бреме беше Босна, а в случаят с Титова Югославия, Косово. Проблемът с Босна бе създаден от Австро-Унгария с нейната окупация през 1878 година, а нейното разпадане започна 36 години по-късно с насилие – убийството в градът с многото джамии – Сараево.

1. Първоначалният грях с “освобождаването” на Косово и неговото пагубно влияние на двете Югославии

Агресивния сръбски политически елит се натовари с проблемът Косово през 1912 година с неговото “освобождение”. Тогавашните Кралство Сърбия и Кралство Черна гора, през

декември 1913, получиха разрешение от европейските велики сили да присъединят окупираните територии на Ново-пазарския санджак, по-голямата част от днешно Косово и Македония. Първоначалния грях за създаване на проблема Косово, освен Сърбия, споделят и царска Русия, Велика Британия, Франция, Австро-Унгария, Германия и Италия. Вината на последните е, че като стари и големи европейски колониални сили, дадоха чужди територии на двама руски васали, противно на волята на по-голяма част от населението. Домакинът на конференцията на великите сили, британският министър Едуард Грей простодушнo признава този факт в Долния дом на британския парламент.

Така бе създаден колониалния проблем на Кралство Сърбия и тази незацеляла гноясала рана после наследи всички държави наследници – Кралството на СХС, Кралство Югославия, ДФЮ, ФНРЮ и СФРЮ. Титова Югославия го наследи от предвоенното Кралство, заедно със столицата в Белград, (което също беше голяма грешка) и с централната позиция на Сърбия в югославската федерация. Символично, това превземане е проведено с настаняването на някогашния работник, предвоенен комунист, затворник в Лепоглава и след това партизански комендант Йосип Броз Тито в палатата на Белия двор на сръбската династия Карагеоргиевичи, под които Косово е станало тежко потиснат кралски феодал под военно управление. Тази потиснатост докара Косоварите дотам да приветстват германските и италианските войски като свои освободители, когато те през април 1941, в състава на силите на Оста нападат Кралство Югославия, не желайки да се присъединят към югославското партизанско движение.

Втората Титова Югославия можеше да реши проблемът с Косово през 1944-47 година, присъединявайки го към Албания в рамките на предвидената комунистическа балканска федерация. Затова присъединение се е произнесъл Народноосвободителния отбор на Косово на своето първо заседание през януари 1944г. в Буян и за което повече пъти тайно са преговаряли ръководителите на комунистическите партии на Югославия и Албания. Югославската комунистическа върхушка политически не се е произнесла за това спасително хирургическо сечение, главно заради голямото влияние на сърбите и черно-

горците. Въпреки значителното подобрение на положението на албанците в сравнение с периода между войните, следвоенна Югославия в основите си има вградено неравноправие между славянските и неславянските народи. Низкият колективен статус на неславяните най-добре се вижда в официалното название на държавата (Югославия), нейният химн “Хей Славяни” и конституционното различие “народи” и “национални малцинства”, (до 1968г.) или “народности”, и впоследствие, между “републиките” и “автономните региони” или “автономни покрайнини”. Всички славянски народи словенци, македонци и черногорци получиха свои републики в Титовата държава. Маршал Тито многократно тържествено заявяваше, че с това окончателно и завинаги са решени между-националните отношения. При това той много е грешил или е говорил нещо в което и самият не е вярвал. Мирните искания на албанците за равноправно положение със словените, (най-многобройни в сравнение с горепосочените народи), комунистическите власти потискаха със заплахи включително и с дългогодишни наказания със затвор за демонстрантите, сълзотворни газове, полицейски палки и дори и с танкове на ЮНА. Най-известният застъпник за Косоварските права, писателят Адем Демачи, за своите вербални изказвания е отлежал 28 години в затвора.

В историята на СФРЮ първото масово използване на бронирани части на ЮНА и специални сръбски полицейски части срещу ученици и студенти, е станало през пролетта 1981 година в Прищина, по-малко от година след смъртта на дългогодишния лидер на следвоенна Югославия. Косовските демонстранти тогава носеха портрета на Тито и извикваха девиза “Косово – Република”. С този девиз, принадлежащите на най-големия неславянски народ, искаха равноправно положение вътре в Югославия. Насилственото потушаване на това искане, само в Прищина бе заплатено с десетки убити албански ученици и студенти, нещо което тогавашният режим скрива от обществеността. Славянската солидарност в провеждането на анти-албанската репресия, която сръбското ръководство искаше и от другите републики, постепенно доведе до верижна реакция в между-националните отношения. Тя пък допълнително обременени и без това напрегнатите сръбско-хърватски и сръбско-словенски

отношения. Косово, разбира се, не е основната причина за разпадането на СФРЮ. Но в ситуацията на отпускането на междублоковото напрежение, вълната на демократизация в Източна Европа, разпадането на комунистическия блок и стопанската криза в самата Югославия, проблемът Косово насърчи разпадането на политическата плът на съюзната държава. Оказа се, че нито един югославски народ, включително и черногорците, не искат да живеят в Югославия заедно със сърбите и особено пък не със Сърбия на Милошевич. Албанците от Косово имаха и други оправдателни причини да откажат да живеят в сръбската държава.

Проблемът Косово разкри една от нейните структурни грешки, която, в този си вид, дългосрочно бе несъвместима с принципите на гражданската демокрация. Грубото нарушаване на човешките права на Косово, затвори пътя на СФРЮ, (а с това и на Словения и Хърватия) към Съвета на Европа, включително и към Европейската (икономическа) общност. Освен това, лошото сръбско поведение към албанците на Косово накараха някои в Словения и Хърватска да си помислят: “Какво ще се случи ако Сърбия на Милошевич използва подобни насилствени методи срещу нас”? За малко повече от година, това опасение се потвърди в Хърватска и особено в Босна. Когато вълната на демократизацията през 1989-1990 обхваща двете западни югославски републики, Косово ускори разпадането на вече разклатения югославски механизъм. Отнемайки автономията на Косово през пролетта на 1989 година, сръбското ръководство започна с разрушаването на конституционното устройство на СФРЮ, което просъществува малко повече от две години. 69 години след нововременната сръбска окупация на Косово, започна разпадането на Югославия с въоръжено насилие в Прищина, град с големи джамии. Може би разпадането на СФРЮ приключи в същия град през 2008 година, което още не е сигурно.

2. Ограничената независимост на Косово, критериите за нейното международно признаване и сръбските исторически аргументи

Обявяването на независимостта на Косово на 17 февруари 2008 година, болшинството от неговия народ, с подкрепа на турското и бошнячкото

малцинство, обоснова с правото си на самоопределение. Същевременно, с обявяването на независимостта, те за неопределено време доброволно се съгласиха с ограничения на суверенитета си и международен надзор над младата държава. Поеха задължението да създадат правова държава, съгласно високите стандарти за спазване на правата на човека и защита на малцинствата. Тия високи стандарти и нормалното съжителство между националните малцинства Косово още не е достигнало, особено пък не между отношенията на албанското мнозинство и сърбите. Голяма част от вината за това състояние лежи върху сръбското малцинство, което, в по-голямата си част, бойкотира демократично конституираните косовски институции.

Новата държава Косово изпълнява повечето, но не всички международноправни критерии за признаване на независимостта си, защото ѝ липсват

недостигнатите стандарти на правовата държава и контрол над цялата територия, населението и границите на държавата. Вярно е също така, че в този контекст Косово далеч не е единствен случай, защото това, например, в недалечното минало важеше и в случая с международното признание на Хърватска и Босна и Херцеговина и все още важи за Кипър, който е член на ЕС.

Раждането на най-младата европейска държава в Република Сърбия доведе до масови протести, политически трусове, оставка на правителството и преждевременни парламентарни избори. В разгорещените дебати в международните форуми и в Скупщината на Сърбия, от устата на най-висшите представители на Сърбия чухме много сърдити изявления. С тях остро се протестираше срещу независимостта на Косово, искаше се нейното анулиране и връщане на суверенитета на Сърбия над “Косово и Метохия”. (Това последното е официално сръбско име на тази земя което косовските албанци отхвърлят). Така президентът на Сърбия Борис Тадич на 18 февруари 2008, в обръщението си пред Съвета за сигурност в ООН-е

каза, че “Косово е люлка на първата сръбска държава”. А премиерът на сръбското правителство др. Воислав Кошунца в Скупщината на Сърбия унесено извика: “Косово винаги е било и винаги ще бъде сръбско. Косово принадлежи на сръбския народ”. Не е трудно да се разбере силния емоционален заряд в тия изявления, въпреки че нито едно от тях не може да издържи сериозна критика. Истината е, че такива изявления отдавна служат като популярни лозунги за националистическата пропаганда, в която вярват твърде много сърби.

Нека да погледнем как стоят нещата с обосноваването на твърденията на Тадич и Кошунца и на популярния девиз от сръбските транспаранти – “Косово е Сърбия”. Далеч назад в миналото, от известната почти три хиляди години дълга история, тази страна изобщо не се е наричала Косово, етнически не е била славянска и особено не сръбска. Ако се ограничим само на политическата история от последните две хиляди години, върху тази земя са господствали Римляните, Византийците и Отоманските турци. Първата славянска държава на тази почва не е била сръбско, а българско царство. Нито една от най-старите сръбски държави – Дукля, Захумие, Травуня, Поганя, Босна и Рашка – не е настанала на тази територия и първоначално не е покривала днешно Косово. Първото коронясване на сръбски крал е направено 1077 година в Зета, на територията на днешна Черна гора. Второто най-старо сръбско кралство е Рашка, което нейните владетели от династията на Неманичите преименуват в Сърбия. Рашка се простира северно от Косово и обхваща по-голяма част от днешния Санджак. В тази истинска историческа люлка, хронологически втора по ред сръбска средновековна държава, са изградени и най-старите сръбски манастири – Свети Георги при Нови Пазар, Жича, Студеница, Милешево и Сопчани. Сръбските владетели за своите завоевания на териториите южно от Рашка, използват “кръстоносните” походи на западноевропейските владетели към Близкия изток. По покана на римския папа, германските, френските, английските и други феодали, към края на XII век, със своите армии на няколко вълни и от няколко посоки тръгват към Близкия изток с обявената цел за “освобождение” на “Светите земи” от мюсюлманите. Всъщност, кръстоносците на път за Палестина с измама нападат християнска Византия старателно ограбват нейната блестяща столица Цариград и свалят византийския

цар през 1204 година. Последвалото распадане на византийското царство тогава дава възможност за разширяване на сръбската държава върху византийските територии южно от Рашка, включително Македония и Северна Гърция. 1216 година големият сръбски жупан към своите земи присъединява и земите които са преименувани на Косово и Метохия.

През цялата си история сръбските войници пет пъти превземат и пет пъти под силен военен натиск напускат територията на днешно Косово. Последният път, вероятно завинаги, сръбската армия и полиция се изтеглят от Косово през юни 1999 година. При всяка промяна на отношенията между сръбската държава и Косово, важна, а понякога и решаваща роля играят западните сили ("кръстоносците", Генуа, Австро-Унгария, Италия, Франция, Германия, Велика Британия и САЩ). В първите деветнайсет от последните двайсет столетия, сръбските велики жупани, крале и царе, всички общо владеят Косово приблизително два века и половина (1216-1459). Дори и тогава тази земя не е била политическо средище на сръбската средновековна държава. Сръбските владетели са имали свои столици в Рас, (при сегашния Нови Пазар), след това предимно в Скопие, (днешна Македония) и само временно са обикаляли своите имена на Косово. Най-славния сръбски владетел 1346 година е коронован като "цар на сърби, българи и албанци". Столицата на втория най-славен владетел княз Лазар е била Крушевац, дълбоко в днешна Сърбия. Окончателното пропадане на сръбската средновековна държава е последвано от двойно по-дълъг период от приблизително 450 години отоманска власт на Косово. След частичното и после цялостно отделяне от турско владичество, нито княжеството, нито по-късното кралство Сърбия през своето почти столетно съществуване от 1817 до 1918 година, с изключение на две години, не са имали в своите граници Косово. След 1999 година, Република Сърбия вече девет години не контролира територията, населението и границите на тази земя. Толкова за твърдението, че Косово винаги е било сръбско, което за незнанието или нарочната измама на Съвета за сигурност при ООН-е и Скупщината на Сърбия от страна на дипломираният психолог Борис Тадич и доктора на правните науки Воислав Кошунница.

Вместо споменатите неточни твърдения и Борис Тадич, и Воислав Кошунница можеха, в името на основа-

телните сръбски искания, да използват няколко по-добри религиозни и културни аргументи. Пълната титла на сегашния главатар на Сръбската православна църква гласи: "Надбискуп на Печ, митрополит на Белград и Карловац и патриарх на сърбите". Печ в Западно Косово, в тази титла е споменато затова, че този град между 1346-1463 и между 1557-1766 е бил седалище на сръбския патриарх. Във втория от тези два периода, когато сръбската държава вече не съществува, православната черковна организация с патриарха на чело служи като централна културна институция на сърбите и тъничък заместител на тяхната държава. Някои факти намаляват тежестта на тези твърдения. Градът Печ не е изворно седалище на Сръбската православна църква. Станал е такъв случайно и то поради пожар в изворното седалище което се е намирало в манастира Жича, съвсем извън Косово. Преди и след периода 1557-1766, всичко общо приблизително двеста години, със сръбската православна църква не са управлявали сръбските духовници. Това са правили гръцките бискупи от Цариград, които не са се интересували от опазването на сръбската култура и сръбската национална идентичност. Печ напълно престава да е сръбски черковен център още преди 242 години, което съвпада с преселението на голяма част от сръбското население през последните 400 години на север.

Вторият аргумент на Кошунница се отнася за етническият състав на населението на Косово, който, според него, е повече сръбски. И това твърдение е неоснователно от гледна точка на цялата история на Косово. В тази част на Балканите, албанците и власите са безспорно потомци на най-старото автохтонно население. Славянските предци на сърбите, са по-късни пришълци на територията която днес наричаме Косово. Предците на сърбите са започнали да настаняват Косово приблизително два до три века след първата вълна на заселването на славяните през VII век. Славянското име на Косово и изведеното от него турско и албанско име на тази земя (Косова), както и славянското преименуване на бройни села, градове и манастири на Косово показват, че по време на съществуването на сръбските държави от XIII до XV век, повечето селско, земеделско население в тази област вероятно са представлявали "сърби", които в сръбската общност асимилират части от автохтонното население, (основно власите). Земята, селата и селяните на овладените територии

сръбските владетели обикновено са подарявали на новоосновените сръбски манастири. Тогавашното староседелско, неславянско население, основно се е занимавало със скотовъдство и според сезоните се е намирало в движение със стадата си. Сръбските православни господари много по-трудно са се разбирали с тях, отколкото със славянските земеделци и заради езика им е било по-трудно да ги преброяват, контролират и събират данъци. В градовете тогава живее елинизирано население от смесен славянски произход. Въпреки че няма сигурни доказателства в писаните извори, (които основно са сръбски), напълно е възможно славянските предци на днешните сърби от XIII до XVIII да са били мнозинство от населението на Косово.

Етническият състав на населението на Косово постепенно се е променял след пропадта на сръбската средновековна държава 1459 година на етапи и на вълни. Числеността на албанците в страната се е засилвала предимно чрез заселване от планинска и бедна Северна Албания. За това свидетелства и фактът, че Косоварите говорят със северноалбанския диалект на "Гегите". Приспособявайки се към новите господари османлиите, масово приемайки исляма и използвайки благосклонното отношение на османлииските власти, (към тях), те получават редица облекчения и предимства в сравнение с православното население. Освен това, албанците значително повече от православните християни са опазили висока раждаемост и големи семейства. Сръбските и други християнски общности са линеели поради ислямизацията и частично поради асимилацията между албанците, гонения след безредици и въстания, и най-накрая, поради миграция. Тяхното бягане и изселване от Косово е насочено на север, в днешна Шумадия, Срем, Мачва както и под унгарска власт във Войводина. Пространственото разместване на повечето от сръбското население е било подтиквано и от многократните поражения на сръбските въстания, както и от неуспехите на унгарската и австрийската армия във войните с Османлиите. Най-голямото индивидуално изтегляне от Косово е станало 1690 година след една от тия войни. Предвождал го е самият патриарх на Сръбската православна църква Арсений III Чарноевич. Счита се, че тогава с патриарха, пеша и на каруци, са дошли около 100 000 души във Войводина. Поради всички тези обстоятелства, сръбското население на Косово вероятно вече към края на

XVIII век е станало малцинство. Известния сръбски географ и етнограф Йован Цвийич, сетнешен председател на Сръбската академия на науките и изкуствата е обиколил тази земя приблизително 200 години след “великото преселение”. На Косово и особено в околността на добре запазените сръбски черкви и манастири (за които тогава са се грижили албанците), Цвийич е изброил само 140 неалбански семейства.

Значи, последното изявление на Кошунница говори само за пълната заслепеност на неговия автор. На днешното приблизително петпроцентово сръбско население на Косово, и само на него, тази земя не принадлежи по никакъв здрав разум. Ако на сръбската страна към броя на сегашното малцинство добавим и най-новите бежанци от Косово, същото трябва да направим и с многократно почислените прогонени и разселени косовари, които днес живеят в Турция и в по-големите европейски държави. Резултатът от това събиране сигурно няма да потвърди тезите на Кошунница.

3. Правните и други аргументи на официална Сърбия срещу отделянето на Косово

Един от основните аргументи на сръбската дипломатия е, че обявяването на независимостта на тази “сръбска покрайнина”, е незаконно и грубо нарушаване на конституционното устройство на Република Сърбия и на международното право. Имайки предвид различните периоди в отношенията между Сърбия и Косово, тази теза има няколко измерения. Територията на частта от Отоманското царство, наречена Косовски вилает, (който е бил приблизително една трета от днешно Косово), самата Сърбия е присъединила по незаконен начин. Сръбския политически и военен елит на все още несамостоятелното княжество Сърбия е започнал със завземането на части от Отоманското царство още във втората половина на XIX век. Тази политика още по-агресивно продължава Кралство Сърбия под династията на Обреновичите и Карагеоргиевичите. С това сръбската държава твърде бързо от потъпкана жертва на отоманската власт се превръща в зловещ балкански насилник и мини имперска сила.

Царска Русия по това време насърчава и силно подкрепя завоева-

телските апетити на своите славянски православни васали на Балканите – България, Сърбия и Черна гора. Чрез техните по този начин овладени територии, царска Русия е могла да получи по-лесен достъп до Централното Средиземноморие и да овладее проливите Дарданели и Босфор. Руската политическа и военна подкрепа е отговаряла на сръбското правителство, защото е съвпадала със славното “Начертание” на някогашния сръбски министър на външните работи от първата половина на XIX век, Илия Гарашанин. Неговия експанзионистки план е предвиждал създаване на Велика Сърбия която да има териториален достъп до Средиземноморието. Съгласно тази външнополитическа ориентация, сръбската армия 1912 година нахлува на Косово което е било увод за завоюването на северна Албания.

Сръбските отряди за няколко седмици пробиват до Адриатическия бряг и през октомври 1912 година завземат Дурас/Драч. Този град в бъдещето е трябвало да стане главно крайморско сръбско пристанище.

Територията на Косово тогава се е намерила на пътя на сръбските териториални завоевания, там където етническите сърби са били изразително малцинство или изобщо ги е нямало. При това сръбската държава се е отнасяла към тях така, както шест години по-късно Италия се е отнасяла към нашата Приморска, Нотранска и Истрия. Не е случайно, че нашите територии са обещани на Италия на същата конференция в Лондон 1915 година от великите сили които са дали на Сърбия и Западно Косово с Призрен. Сръбската войска среща лошо организирана военна съпротива на повечето от населението, смазва я за няколко седмици и при това с артилерия разрушава по-голяма част от страната. Смята се, че в този поход и по време на първата окупация на “Косово и Метохия”, са избити приблизително 25 000 албанци. Ужасните престъпления на сръбската армия при

превземането на Косово между другото е описал и руския кореспондент от Балканите, който по-късно е станал световно известното име Лъв Троцки, един от вождовете на Октомврийската революция. Достоверността на неговите твърдения и докладите на католическите духовници, по-късно са потвърдени от американската Карнегиева фондация в студията “Истината за Косово”. Сръбската агресивна политика за завоюване за сметка на съседните народи с въоръжена сила, е разобличил и осъдил един от най-известните сръбски патриоти Димитрие Туцович вече през 1914 година в известната книга „Сърбия и Албания”. В тази книга Д. Туцович думите “Косово” и “Метохия” е използвал само като исторически имена на сръбските средновековни сръбски покрайнини. Защото за него територията на Косово е била част от “Северна Албания”. Тогавашния водач на сръбската Социалдемократическа партия е приветствал “природната, неизбежна борба на албанците за по-различен политически живот в сравнение с оня под турците, и по-различен в сравнение с оня който му налагат неговите сурови съседи – Сърбия, Гърция и Черна гора. Свободолюбия сръбски народ трябва да цени и уважава тази борба, както заради свободата на албанците, така и заради

собствената си свобода и за това в нито едно правителство не бива да се разрешават средства за завоевателна политика (“Сърбия и Албания”, Култура, Белград, 1941, стр. 147). Черногорецът Милован Джилас, тогава член на Политбюро на властващата Комунистическа партия и по-късно световно най-известен критик на режима на Тито, в увода си е записал и следните оптимистични думи: “Книгата на Туцович е историческо свидетелство от неоченимо значение което потвърждава, че съвестта на сръбския народ не е умряла дори и тогава когато властващите структури и всички партии одобряват завоевателската политика на правителството на Пашич и тровят народните маси с шовинизъм и омраза към малкия албански народ” (Също, стр. 5)

Въпреки силната дипломатическа подкрепа на царска Русия., Сърбия не е могла да запази всичко което е превзела нейната, в интерес на истината, способна и към мюсюлманите ужасно безогледна армия. Реализирането на плана за разделение на албанските територии, частично провалят албанците от територията на днешна Албания с

едностранно обявяване на независимостта на държавата си във Валона (Вльора), на 12 ноември 1912 година (сред водещите политици на първото албанско правителство има и няколко косовски албанци). В създаването на държавата им тогава активно ги подкрепят Германия, Австро-Унгария и Италия които настояват да спрат пробива на царска Русия на Централното Средиземноморие. Австро-Унгария и Италия в разни фази на Лондонската конференция подкрепят исканията на албанците за обединение на Албания и Косово, но през 1913 и 1915 отстъпват пред руския натиск и се съгласяват със сръбското присъединяване на Косово. Австро-Унгария през есента 1913 година с ултимативна закана от война, принуждава Сърбия да изтегли войските си от Дурас и от останалите територии на днешна Албания. Косовските албанци тогава не получават такава подкрепа от западните сили и са били принудени да я чакат 95 години.

Нападението на Отоманското царство и “освобождението” на тогава предимно албанското Косово, дипломатията на Кралството на Сърбия обосновава със: (1) висшето цивилизационно равнище на сърбите в сравнение с албанците; (2) на историческото име за притежаване на Косово от (XIII до XV век) и (3) исторически мнозинството сръбско население на Косово. Тия аргументи на Никола Пашич още отекуват в главите на сръбските националисти и до днес представляват идеологическата основа на иска за “връщане” на суверенитета на Сърбия на Косово.

Нека да погледнем тия тези. Най-напред бруталността на сръбската армия при превземането и задушаването на съпротивата на албанците, суровостта на сръбската полиция и десетилетната политика на грабеж и денационализиране на мнозинството от населението в покрайнината, отдавна дисквалифицираха сръбската държава като носител на висша, европейска цивилизация. Второ, общото уважаване на историческите имена от XV век може да доведе до кърваво прекрояване на повечето държавни граници и до пълен хаос на европейския континент. В този случай половината от Франция щеше да принадлежи на Велика Британия и по-голямата част от Испания и Португалия на Мароко, Гърция и България на Турция, Финландия и Естония изцяло на Швеция, Литва, Украйна и Беларус на Полша, Чехия, Австрия, Словакия на Унгария и т.н. Въз основа на историческото име и някогашното демографско мнозинство, на самата Сърбия не би тряб-

вало да принадлежи цяла Войводина и части от Срем, Мачва и Шумадия. Именно по времето на цар Стефан Душан тия територии и Белград под друго име са принадлежали на унгарските крале. Белград е станал град със сръбско мнозинство едва приблизително преди 140 години когато си е отишла турската армия и турските чиновници, а сърбите прогонили останалите мюсюлмани и разорили всички джамии (освен една), синагоги и други бройни ислямски религиозни обекти. Те са били над 200. Войводина е станала предимно сръбска преди 62 години след изгонването на германското малцинство и заселване на сръбските колонисти от Босна, Черна Гора и Южна Сърбия в къщите на германците. Генералното уважаване на тезите на сръбските националисти най-много би навредило на самата Сърбия.

Към споменатите исторически и демографски тези, сегашната сръбска власт привежда и някои други аргументи които Кралство Сърбия никак се е могло да използва по време на неговата окупация през 1912 година. Според една от тях, международната общност не би трябвало да наказва Сърбия за престъпленията срещу косовските албанци, които са направили някои други, не дотам или напълно недемократични сръбски правителства. Първо, смяната на правителствата или смяната на режима не отменя отговорността на държавата Сърбия за незаконните действия на нейните предишни правителства, нейната армия и цивилна администрация. Второ, сегашната “демократична и миролюбива Сърбия” иска “връщане” на земите които незаконно, с насилие и оръжие и газене на демократичните принципи пет пъти са завоювали предишните сръбски режими.

Сегашната сръбска власт все още протестира против обявяване на независимостта на Косово на 17 февруари 2008 година, пак с аргумента, че това е бил “насилствен акт” над суверена страна и членка на ООН-е. Аргументът за насилие над държавата Сърбия, тогава част от Съюзна Република Югославия, разбира се, е валиден, но важи за периода на нападението на НАТО на СРЮ от март до юни 1999. Аргументът за суровото насилие над сръбското малцинство и етническо прочистване от юни до юли 1999 също е валиден. Самото обявяване на независимостта на Косово на 17 февруари 2008 година в Прищина и в по-голямата част на Косово стана мирно и цивилизовано. Насилниците по повод това събитие бяха основно и изключително сърбите – членове

на сръбските фен клубове които в сътрудничество със сръбската полиция нападаха и демолираха няколко посолства в Белград (включително и словенското посолство), грабиха по белградските магазини, опожариха един полицейски участък на границата между Косово и Сърбия, изкараха група сръбски запасници на границата с Косово, организираха демонстрациите в Косовска Митровица и нападаха полицията на УНМИК и т.н.

Нападението на НАТО срещу Съюзна Република Югославия беше предизвикано от десетилетното изкарване на гнева на сръбските власти над мнозинството албанско население както и над косовските турци и бошнаци. СРЮ не беше единствена европейска държава която повече десетилетия (между двете световни войни и от 1989 до 1999) водеше безмилостна политика за национално унищожение в която държавните органи арестуваха и избиха хиляди свои граждани – числящи се към националните малцинства. Но СРЮ беше единствена по това, че нейните държавни органи изгониха своите граждани от собствената им територия и при това им унищожаваша личните документи – ясни доказателства за гражданство. Според сведенията на Високото комисарство за бежанци при ООН-е (УНЦХРА) през 1998 (преди нападението на НАТО), на Косово и от Косово са били изгонени около 350 000 а до 13 юни 1999 приблизително около 1, 5 милиона жители на Косово, главно косовски албанци. С това Съюзна Република Югославия грубо наруши резолюцията на Съвета за сигурност на ООН-е бр. 1199. Тогавашният югосръбски режим продължи със своята агресивна геноцидна политика и след многократните предупреждения на Запада и така предизвика твърде вероятното нападение на НАТО. Слободан Милошевич очевидно е бил съзнателен, че Косово ще бъде политически загубено, но не е искал да бъде запомнен в сръбската история като владетел който е виновен за това. Затова той се е опитал да стовари бремето на историческата отговорност върху НАТО, САЩ и изобщо на Запада. Масовите прогони на албанското и друго мюсюлманско население от Косово през 1998 и 1999 с подкрепа на югославската армия провеждаше добре въоръжената и подкрепяна от Милошевич сръбска полиция. След устната заповед за изселване на албанските жители, е оставяно твърде малко време за напускане на домовете им за да могат да понесат със себе си най-нужните вещи нито пък да се

погрижат за болните, неподвижните и добитъка. Мъжете които са се прогивопоставяли на това сръбските полицаи са убивали пред жените и децата им. В нападенията на албанските села, убийствата, изнасилванията, ограбванията и опожаряванията на домовете и апартаментите са участвали и многобройни сръбски комшии и роми както и банди от престъпници от "тясната" Сърбия. Имайки всичко това предвид разбираемо е, че повечето сърби и роми на Косово са се страхували от сурови отмъщения след като армията на Милошевич е капитулирала и югославската армия и сръбската полиция са почнали да напускат Косово. Заедно с тях, тогава от Косово са избягали между 100 000 и 150 000 сърби и косовски роми. Върху сърбите които тогава са останали на Косово и са били прекалено слаби за въоръжена съпротива са си изкарвали гнева разгневените косовари-възвръщеници. За своите избити сродници, ограбени и запалени къщи, измрял добитък и т.н. са отмъщавали на останалите сърби по подобен начин. За разлика от сръбския геноцид, това етническо прочистване през март-май 1999 не е било организирано и предвождано от държавните органи а са го провеждали отделни лица, включително и престъпници и групи косовари през повече седмичната управителна и полицейска празнота преди да се наложи контрола на КФОР и УНМИК на терена.

След всичко което сръбския режим от 1912 до 1999 е правил в своята балканска колония, обявяването на независимостта на Косово е била напълно според действащите норми на международното право които са приети на Генералното събрание на ООН-е през 1960 година и Декларацията за даване на независимост на колониалните народи.

Един от сръбските правни аргументи срещу независимостта на Косово се отнася върху компромисното и противоречиво положение на "Автономната покрайнина Косово" в някогашната СФРЮ, защото едновременно е била съставна част от Сърбия и конституционен елемент от федерацията. Като съставна част от Сърбия Косово не би могло да има право на самоопределение, и поради това право на Косово (и на Войводина) не е признато от комисията на Бадинтер. Белград сам оспори убедителността на този аргумент в момента на отделянето на Словения, Хърватия и Босна. Тогавашната СРЮ отхвърли заключението на комисията на Бадинтер и не зачете правото на самоопределение на републиките. Това становище сръб-

ските експерти за конституционно право тогава защитаваха с аргумента, че съюзната конституция от 1974 не е признавала това право на никого и следователно, излизането от държавата е невъзможно без съгласието на всички останали републики. Освен това Белград последователно е отричал правото на комисията на Бадинтер да решава за разделянето на СФРЮ и с това е отхвърлил валидността на нейните заключения.

Колко е основателна тезата за незаконното обявяване на „фалшивата“ държава Косово, според която това представлява грубо нарушаване на конституционното устройство на Република Сърбия и на международното право? Правителството на Пашич което през 1912 година е заповядало на сръбската армия да атакува и окупира Косово, е имало приблизително също толкова уважение към сръбската конституционност и международното право колкото са го имали и сръбските комунисти през 1945 и особено политическия връх на Слободан Милошевич през 1989 година. Сърбия под правителството на Пашич не е присъединила Косово

съгласно Конституцията от 1903 година, нито пък съгласно разпоредбите на международното право. Новата граница между Кралство Сърбия и Отоманската империя и нейният наследник Република Турция, никога не са признали отчуждението на Косово. Едностранната анексия на „Косово и Метохия“ от „федерална Сърбия“ през април 1945 не е било легитимно защото е направено като сталинска пародия на демокрацията в неизбрана по демократичен път скупщина съставена предимно от сръбски партийни кадри и без обсъждане. Фактическото отнемане на автономията на Косово през март 1989 е представлявало грубо нарушаване на югославското съюзно устройство и началото на разпадането на конституционното устройство на СФРЮ. Сръбските власти така няколкократно доказаха, че не зачитат конституцията и международното право. Разширената автономия на Косово в рамките на Сърбия придружена

като федерална част с по-нисък ранг в сравнение с републиките, беше исторически компромис между желанието на косоварите и преобладаващото разположение на сърбите. И двете части на този исторически компромис бяха заложени в Конституцията СФРЮ от 1974, и бяха анулирани от сръбския политически елит с преобладаваща подкрепа на сърбите. Отнемането на автономията на Косово и политиката на грубо малтретиране на албанците, тогава подкрепяха повечето и сега активни сръбски политици включително и бившият премиер на правителството Воислав Кошунница. Поради това, напълно неуместно беше тяхното предложение от 2007 според което на Косово в рамките на Сърбия щеше да бъде осигурена автономия подобна на онази на Оландските острови във Финландия или Хонг Конг и Макао в Китай. Насила разорения компромис и съжителство в Сърбия, особено след престъпленията от 1999 година, никак вече не могат да се възстановят.

Спорна е и втората официална сръбска теза според която обявяването на независимостта на Косово представлява грубо нарушаване на Резолюцията 1244 на Съвета за сигурност при ООН-е. Тази резолюция е компромисен и противоречив документ във връзка със сегашните сръбски искания и може различно да се тълкува. Резолюцията 1244 никъде не говори за държава, а само веднъж, в уводните точки, и то на 10 юни 1999, споменава суверенитета и териториалната цялост на „Съюзна Република Югославия“. Това изявление на ООН-е е дадено непосредствено след най-грубото и насилническо нарушаване на суверенитета и териториалната цялост на СРЮ, тъкмо преди следващото, в този случай мирно нарушаване на двата принципа, с отнемане на СРЮ на какъвто и да е практически суверенитет на Косово. В това се състои цинизма на това изявление. Въз основа на Резолюцията 1244, с първият акт на ООН, са анулирани всички закони на СРЮ и Сърбия. Освен това, Резолюцията 1244 не съдържа никакво задължение на международната общност след приключването на временното управление на ООН да върне на „Съюзна Република Югославия“ суверенитета над тази територия. От гласуването на тази Резолюция престава да съществуват СРЮ и нейната наследница Сърбия и Черна гора. Интегралната част на Резолюцията 1244 и нейната втора част, говорят че след тригодишното временно управление трябва да се определи окончателния статус на Косово. Основен принцип за

определянето на този статус ще бъде волята на населението със зачитане на (компромисните и затова противоречиви) принципи от Хелзинки на ОСЦ-ЦЕ както и на заинтересованите страни. Всички посочени елементи дават възможност за заключение, че декларацията за независимостта на Косово, взета по мирен и демократичен път, не противоречи на Резолюцията 1244 и не е съгласувана с осмия принцип на Заключителната харта от Хелзинки.

Сръбски официални представители използват още някои аргументи, с които са съгласни и някои от международната общност. С един от тях Сърбия предупреждава за нови напрежения и изостряне на вече съществуващи конфликти и застрашаване на сигурността на Западните Балкани. Тия аргументи са основателни и майки предвид вътрешната свързаност на проблема Косово с кризата на правителствата в Македония и положението на албанското малцинство в южна Сърбия (Буяновац, Медведжа, Прешево). Тази сръбска теза е двустърган меч. Приспособяването на правния статус на Косово към Република Сърбия, според фактическото състояние след юни 1999 година доведе до нови напрежения, кризи и, в малък обем, и до насилие предимно в самата Сърбия. От друга страна продължението на сегашния временен и правно нерегламентиран статус на Косово може да доведе до натрупване на тежки икономически и социални проблеми на Косово и до неизбежни нови изблици на междуетническо насилие и въоръжени стълкновения, много по-тежки от тези през 2004 година. Едва такова развитие би могло да дестабилизира Балканите и да застраши европейската сигурност.

Следващия аргумент който активно подкрепяше и използваше руската дипломатия, говори за признаване на независимостта на Косово като за опасен международен прецедент. То би могло да задвижи лавина с искания за признаването на подобни формирования в Приднестровието, Абхазия, Южна Осетия, Нагорни Карабах, Сверен Кипър и т.н. Тази лавина, впоследствие, сегашните „замразени конфликти“ би могла да превърне в горящи военни конфликти. И на тази теза могат да се противопоставят контрааргументи. В света вече десетилетия наред съществуват десетки вътрешни напрежения и конфликти на междуетническа, междунационална, межкултурна и междурелиозна основа които застрашават стабилността на много суверенни държави на почти всички континенти. Техният списък е дълъг и само на евроатлантическото

пространство, включително Квебек в Канада, Уелс във Велика Британия, покрайнините Баския и Каталуния в Испания, Корзика във Франция, Белгия, Естония, Словакия, Западна Украйна, Молдова, северен Кавказ в Руската федерация и т.н., както и в Азия цялото пространство между източна Турция, Северен Ирак, Афганистан, Кашмир в Индия, Мянмара, по-големите острови в Индонезия, до Тибет и Тайван в Китай... Всички тия конфликти в някои аспекти си приличат, но всеки е сам за себе си и всеки от тях международната общност разглежда или игнорира. Ония които искат да подкрепят или да признаят сепаратистките тежнения в някой конкретен случай и досега имаха и сега имат много други възможни изговори и не им трябва допълнителния случай Косово. Признаването на независимостта на Косово, както и признаването на нашата (словенска) независимост преди 17 години, не застрашава допълнително световната сигурност. Освен това, много днешни вече съществуващи и общоизвестни суверенни държави в миналото са настанали въз основа на едностранно обявени разцепления и независимост от предишните господари, или излизане от по-големи, многонационални държави. Сред тях са и Сърбия и Руската Федерация чиито правни предшественици са настанали с освобождаване от Турция, тоест татаромонголоидната власт. Списъка на държавите настанали с едностранно разцепление е дълъг и включва Португалия (два пъти), Швейцария, Холандия, САЩ, Белгия, Луксембург, Норвегия, Финландия, Исландия, Естония, Литва, Словения, Хърватия и т.н. За всичките тия случаи на едностранен чин, разцепление или независимост, основателно или не, няма основание в решенията за Съвета на сигурност при ООН-е.

В сръбско-косовския спор по особен начин е интересна липсата на религиозна оцветеност която се виждаше в сръбско-хърватския спор в Хърватска и в Босна и Херцеговина, в сръбско-бошнячкия спор, както и в напрежението в Санджак. Сръбските националисти в Босна и Херцеговина, геноцидната си политика към Бошняците представляваха като отбрана на християнството и Европа от ислямския фундаментализъм и тероризъм. Военните престъпници Р. Караджич и Радко Младич, пред телевизионните камери, многократно са изразявали своята вяроност и преданост към Сръбската православна църква, а политическите лидери на бошняците, своята ислямска религиозност.

Както и в Босна и Херцеговина, така и на Косово и във връзка с Косово, Сръбската православна църква изигра решаваща негативна роля, защото никога не осъди абсолютно нехристиянското поведение на сръбските националисти, тяхното насилие и геноцид на мюсюлманите и католиците и дори им даваше морална подкрепа. Спецификата на косовския конфликт е, че верския фактор е идейно решаващ и политически присъстващ само от сръбската страна, от албанската той не съществува. Основна причина за тази асиметрия е, че албанците принадлежат на три (в Косово две), а не, както сръбите на едно вероизповедание и че при тях духовността няма политическа роля. Тази асиметрия даде принос за политическо поведение и се отрази на политическите връзки на косовския елит със САЩ и Западна Европа, а не, както в случая с бошняците, само с мюсюлманските държави от Близкия изток. Впоследствие тази ориентация се отрази в много слабата подкрепа на независимостта на Косово от страна на повечето мюсюлмански държави, с изключение на две, за Косово икономически важни държави, Албания и Турция.

4. Независимостта на Косово и Република Сърбия

Не е трудно да се разбере февруарския изблик на страсти в Сърбия и сред сръбите в други страни, за „загубата“ на Косово. Съществената грешка при това е, че тя дойде със закъснение от най-малко девет години. В повечето държави които признаха независимостта на Косово нямаше никакво особено възхищение от създаването на новата държава. Събитието извън Косово бе прославно единствено в Албания и сред албанските малцинства в диаспората в другите държави. Водещите западни страни дълго претегляха между оправданите искания за самоопределение на косоварите и противоречивите ефекти от независимостта на Косово за мира и сигурността в Европа. Прецениха, че след 1999 година би било политически невъзможно връщането в предишното състояние между Косово и Сърбия както и за решаването на натрупаните социални и икономически проблеми на Косово, е неадекватно продължаването на временното управление на ООН. Решиха, че от всички алтернативи най-малко лошата е, признаване на независимостта, паралелно с военен контрол на НАТО, мисия на ОЕБС на терена както и въвеждане на програ-

ма от полицейски, правосъдни и други видове помощ на младата държава, за което да се грижи новата мисия на Европейския съюз.

Вълната на сръбската обида и бяс, по повод независимостта на Косово може да се обясни с многовековното индоктриниране на сърбите чрез Сръбската православна църква, училищата и медиите. Колективно задонени върху Косовския миг, многоплатовата комплексност на враждебността към всички „турци“ (мюсюлманите), и особено към шиптарите, направи сърбите толкова духовно отровени, че те станаха колективно неспособни обективно да преразгледат реалността с Косово и собствения си национален интерес. Това се отнася и за повечето от сръбския политически елит. Само малцина сред сръбските интелектуалци разбраха, че Косово демографски, политически и морално отдавна е загубено и че за това най-много са виновни сръбските правителства. В общата митоманска атмосфера, само малцина от тях се решават публично да произнесат тази оценка. Дори и един такъв изтъкнат представител на сръбският интелектуален елит, какъвто е Добрица Чосич повтаря в основно погрешното твърдение, че „Косово...е загубено с американската окупация 1999 година (интервю във Вечерни Новости, 20 март, 2008)

Повечето сърби никога не разбраха, че отхвърляйки иска на косовските албанци за равноправие, тяхната власт разори най-големите постижения на сръбската политика през XX век. Ако официална Сърбия беше по-умна, тя още през 1981 година щеше да приеме иска „Косово – Република“. Ако това беше направила тогава, може би и днес щеше да съществува демократична и конфедерална Югославия в която да живеят почти всички сърби. В този, не напълно невероятен случай, Сърбия нямаше да преживее огромното икономическо изоставане през последните десетилетия, нямаше да загуби десетки хиляди свои най-талантливи и най-способни граждани, в нея днес нямаше да има толкова беда, корупция и престъпност както и няколко стотици хиляди бежанци от другите части на някогашната обща държава. 27 години след безредиците през 1981, по-голямата част от косовското население получи своята „Косово – Република“, но извън Сърбия и извън отдавна несъществуващата втора Югославия.

Колективната митоманска заслепеност не дава възможност на повечето сърби да разберат, че не биха могли да управляват с Косово дори и когато

международната общност тази отдавна загубена покрайнина би им върнала на сребърна тепсия. Освен това, днешна Сърбия е финансово неспособна да реши тежките икономически и социални проблеми на Косово. Само разтоварена от своята колониална ипотека и премерените към нея високи разноски за армия и полиция, Сърбия би могла по-скоро да възстанови огромната вреда произлязла от управлението на Слободан Милошевич. Проверени икономически анализи показват че разделени Сърбия и Косово могат да постигнат два процента по-висок икономически ръст отколкото ако биха били в една държава. Отделянето на Косово е преди всичко в националната хомогенност и стабилизация на

самата сръбска държава. Ако Косово би останало в Сърбия вече през това столетие албанците би станали мнозинство в общата държава. Голямата вероятност на такова демографско развитие и неговите политически последиствия най-добре е разбрал самият Добрица Чосич.

Сръбската политическа класа, след всички трагедии при разпадането на Югославия и след няколко загубени войни още не разбира, че с непризнаването на „фалшивата“ държава Косово и опитите за нейната международна изолация не може да върне колелото на историята назад Сръбското насърчаване на самоизолация на сръбското малцинство от албанското мнозинство на Косово, блокирането на новата държава и насилието в северната част на Косово, е изразително контрапродуктивно. Тази политика на официална Сърбия е най-вредна за сръбската общност на Косово и особено за оцеляването на южните анклавни южно от река Ибар. С дипломатическите усилия да спре вълната на признаването на независимостта на Косово и да го изолира от достъпа до международните организации, официална Сърбия показва само своята обида, защото никаква реална полза няма да получи нито тя, нито сръбското малцинство на Косово. Напълно е нереалистично очакването на сръбската дипломация, че ще накара косовското правителство да се съгла-

си с нови преговори за статуса на тази страна и по този начин то да анулира независимостта на държавата си. С никакви закани и с никакво лобиране Сърбия не може да попречи на международната афирмация на Косово, а с изтеглянето на посланиците си прави вреда само на себе си. Значително по-силната Германия навремето не сполучи с тнр. Холщайнова доктрина и трябваше да я изостави. Косово вече признаха всички, за неговото оцеляване важни държави, както и трима непосредствени съседи на Сърбия (Хърватия, Унгария и България). Албания призна Косово сред първите а останалите съседи вероятно ще направят това в скоро бъдеще.

Академик Добрица Чосич в горестираниро интервю изнася една твърде луцидна оценка: „От Никола Пашич до днешните власти към Косово се води една и съща, митоманска, традиционалистка, погрешна и поразителна политика. В тази политика видимо участва и Сръбската православна църква“. Актуалната политика на Република Сърбия спрямо Косово, Чосич също отбелязва като „погрешна, безизгледна и нещастна“. Този автор на зловещия Меморандум на Сръбската академия на науките и изкуствата, поставя важния въпрос докога сърбите ще влизат в битки, чийто изход е предизвестен и представлява поражение. Вместо такава политика, днешна Сърбия би могла да вземе пример от своя някогашен покровител, Франция. Нейният председател Шарл де Гол след многодесетилетно закъснение разбра безнадеждността и вредата от френската колониална политика в Алжир. Както Косово под Милошевич, така и департаманите в Алжир, според конституцията, бяха съставна част от френската столица, но сред мнозинството мюсюлманско население живееха четири пъти повече французи отколкото Сърбия някога е имала на Косово. Франция под Шарл де Гол след кървавата война, сама признава отцеплението и независимостта на Алжир и от тогава всеотранно помага на младата арабска държава. Сърбия днес очевидно няма държавници от такъв мащаб какъвто е бил Де Гол. Надявам се все пак, че Сърбия ще извади поука от своите трагични грешки и от изкушенията на другите народи. Рационален национален интерес на Сърбия е да изтрезнее, да признае новата държава и със своя южен съсед да сключи нормални дипломатически, икономически и други отношения. Точно това предлага Косово.

*Хелсиншка повеля,
май-юни 2008*

Циничен национализам

Арбен Џафери

Цинизмот е едуцирана тековна свест, вели германскиот филозоф со холандско потекло Петер Слотедик. Неговото ограничување, толку просто и толку длабоко на цинизмот ми се врати сега кога грчко-македонските конфронтации околу името на државата или поточно –етничкиот идентитет на денешните Македонци, дојдоа до точка на вриење и до “едуциран” апсурд. Колку што се побанални напорите за импонирање на една претензија, од двете страни, толку поцинични се мотивите и објаснувањата на таквата претензија. Филот на овој цинизам кај македонската страна треба да се бара во политичката сфера и во психологијата, некаде и некогаш, а особено денес кога овој конфликт доби парадоксални форми.

Сите знаат дека овој проблем се отвори на Берлинскиот конгрес (13 јуни 1878 година) кога се повлече Сан Стефанскиот договор (3 март 1878 година). Многу често неправедните решенија на различни контексти го отвораат полето за нови конфликти. Според овој договор (Сан Стефанскиот – з.н.), Македонија и деловите на европска Турција и се доделија на Бугарија, главниот сојузник на рускиот царски експанзионизам. Европските држави загрижени за ширењето на Русија во стратешките зони на Балканот, го организираа Берлинскиот конгрес и овие територии окупирани од руско-бугарската војска и се вратија на Турција, а Босна и Херцеговина стана Австро-унгарски протекторат. Во Македонија во тоа време се развиваше српско-бугарскиот антагонизам, како и грчкиот, поврзани со припадноста на овие територии, особено на словенофонското население. Нив Бугарите ги третираа како Бугари, а Србите како Срби. Исто така, и Грците правеа напори да ги асимилираат и постигнуваа успех главно кај влашкото население. Со негирањето на правото на Бугарите да се прошират на стратешките места на Балканот не престанаа нивните претензии за освојување на овие територии, но тоа влијаеше тие да ја променат стратегијата. Овие судири ќе доведат до балканските војни каде што против Бугарите ќе се обединат Србите, Грците, Романците а подоцна и Турците.

Стратегијата на Бугарија за освојување на териториите на Македонија по Берлинскиот конгрес се развиваше врз идејата за формирање на една Македонија по моделот на Швајцарија, каде што во полна еднаквост би живееле Бугарите, Албанците, Власите, Турците и другите. Механизмот за реализирање на оваа идеја беше ВМРО. Основната идеја или национална доктрина на оваа организација беше со бугарско потекло. Таа имаше два вида структури: внатрешни и надворешни ограници. Внатрешните дејствуваа во земјите окупирани од Турција, додека надворешните главно во Бугарија.

Надворешните ограници кои ја уживаа сигурноста и слободата на дејствувањето беа пореволуционерни од оние во внатрешноста, кои, пак, често беа објект на османлиската репресија. Илинденското востание се дигна од надворешните ограници, додека пак внатрешните се спротивставуваа. Дострелот на ова востание беше формирањето на Крушевската република која што згасна после 15 дена со енергичното навлегување на османлиската војска. Чудно е тоа што османлиската војска главно ги напаѓала влашките улици (во Крушево –з.н.) а словенските не ги чепнала. Некои анализи велат дека идејата за создавање на Македонија била влашка, бидејќи само ова прито-балканско население не стигна да формира сопствена држава. Во Пиринска Македонија, која што денес се наоѓа во составот на Бугарија, според бугарски извори, под изразот “македонски јазик” се подразбирал влашкиот јазик. Според овие чудни интерпретации, во денешна Македонија на презимињата со суфиксот “ски” се прилепил влашкиот елемент. Овие тврдења се надоврзуваат на третирањето на романските презимиња – Петреску, Илиеску, Чаушеску, Ионеску итн. Судирот меѓу надворешните и внатрешните ограници на ВМРО имаше само една разлика: надворешните барале заедништво со Бугарија, додека внатрешните, после трагедијата и горкото искуство од Крушевската република се определеја за независна Македонија. Во суштина меѓу нив немаше разлика за етничката припадност на жителите на територијата што се вика Македонија. Според нив, тие беа Бугари. Ситуацијата се промени кога после Балканските војни и Првата светска војна, днешна Македонија беше окупирана од Србија, којашто почна да ги третира славо-фоните на оваа територија како Срби. Српско-бугарскиот ривалитет за присвојување на овој елемент беше остар во сите пери-

оди на формирањето на овие држави.

Грците во овој контекст се внесоа на крајот од 19 и почетокот од 20 век поради руско-бугарските амбиции да излезат на Егејското море (тие го нарекуваа Бело море како антипод на Црно море), во зоната на Кавала што и припаѓа на територијата на античка Македонија. Поради овие горки искуства – амбициите на Словените да имаат излез во Солун или Кавала – Грците почнаа со недоумица да го перцепираат формирањето на денешната Македонија, како претензија за проширување на територијата на античка Македонија, и заради тоа тие бараат да се направи јасна разлика меѓу античка Македонија и оваа денешната.

Југословенските комунисти мислеа дека успеале да најдат конечно решение за ова прашање, создавајќи нова нација со назив Македонци и создавајќи една посебна република со име Македонија, која што по распадот на Југославија, и одлуката на Бадинтеровата комисија, стана независна држава. Во линија на овој проект на создавање на народ и посебна држава, Македонци и Македонија, се кодифицираше посебниот македонски јазик од еден словенски дијалект и се избра посебен алфавет-кирилица, со што ќе се направи една недискутабилна дистанца од бугарскиот (јазик - н.з.). Но, некои решенија, како последица од мешањето на политиката, се чудесни. Станува збор за тоа дека македонската азбука има буква “њ”, додека, пак, во речникот не фигурира оваа буква бидејќи ниту еден збор не започнува со оваа буква. Објаснувањето треба да се бара во сферата на политиката: завршниците на зборовите на македонски треба да личат на тие од српскиот што завршуваат на “њ”, и да се разликуваат од тие што на бугарски завршуваат на “ие”. Исто така, и покрај тоа што имаат зборови што започнуваат на буквата “б” (“ржи ”), таа не фигурира во азбуката, како што постои во бугарскиот. Авторот на овој проект е познатиот македонски писател Блаже Конески. Од политички аспект овој проект не ќе беше констатиран ако не навлезеше со психолошки претензии на граматиката.

Како секој човек што е по потрага за славното минато, така и секој народ бара да има славно минато. По создавањето на Македонија, особено на македонската нација, се отвори простор за ресоздавање на историјата, така што идеолозите на ова решение започнаа да ја присвојуваат секоја индивидуа и секој настан што се случил во минатото на оваа територија каде што е создадена денешната држава Македонија

и да се третираат како дел од македонската историја. Според ова разбирање на светот, сега веќе идеологизирано, станува збор дека Александар Македонски, Константин Велики, Кирил и Методиј, Самоил, Мајка Тереза се Македонци. Ваквата психолошка димензија, гладта за едно фамозно минато, за една вонредна историска и културолошка улога, се шири во една цинична свест барајќи аргументи од секаков вид за да се наследи се и сешто. Оваа свест на еден циничен начин ја зацрта поранешниот министер, професор на Правниот факултет, Љ. Фрчкоски, велјќи дека македонизмот е една силна историска лиценца. Во рамките на овој исказ, со посериозна варијанта, денешните Македонци се наследници на античките Македонци, а во исто време лулка на христијанството и словенскиот јазик, додека, пак, според несериозните варијанти, речиси и наивни, Македонците и македонскиот јазик имаат континуитет од праисториско време до ден денешен. Иделогизмот на една претензија секогаш ја засега реалноста бидејќи ја следи внатрешната логика, а не вистинската. Затоа ако Александар Македонски (Александар Велики) бил Македонец (во денешна смисла на зборот) а Птоломеј неговиот генерал го доби наследството на Египет, тогаш според овој метод на интерпретација на историјата се заклучува дека неговата внука Клеопатра била Македонка. Овие примери не се иронија, туку печатени изјави напишани во текстови на различни автори. Во рамките на оваа манија, годинава, на највисоко државно ниво беше примена делегација на едно племе од Хималаите, Хунзите, за коишто се претендира дека се потомци на војниците на Александар Велики. Принцот и принцезата “жив доказ“ за ваквите несериозни претензии ги пречекаа и самиот премиер Груевски, архиепископот г.г. Стефан, градоначалникот на Скопје Костовски, академици, лингвисти и други.

Во овој процес на систематско присвојување на минатото на другите народи намерно или од непознавање се прават некои елементарни методолошки грешки: проектирање на денешните концепции во минатото; неразликување на историјата на една територија со таа на еден народ; третирање на државата и нацијата како вонвременски, метафизички категории, што отсекогаш постоеле како во форма така и во содржина; реинтерпретација на историските факти и друго. Ако за еден деец кој во времето кога почнало да се создава македонското прашање изјавил дека е Бугарин, денес се вели дека тој не бил свесен дека бил Македонец, или кога некој друг денес, еднаш вели дека е

Бугарин, а другпат дека е Македонец, се вели дека бил на работ на асимилација. За да ја разјасниме оваа дилема треба да земеме пример од албанската реалност каде што работите се јасни. Со сигурност многу косовски дејци, тргнувајќи од Иса Болетини до Адем Јашари, многу често изјавувале дека се Косовци, но никогаш не оставиле сомнеж во нивната албанска припадност.

Актуелниот спор меѓу Грција и Македонија во врска со името доби погрешен правец. Се поставува како дилема правото на индивидуата или народот за самоопределување, за самоидентификување. Вистинскиот пристап каде што може да се најде решение е научната анализа за етногенезата на македонскиот народ. Овој пристап никако неподразбира одрекување од правото на еден народ за самоопределување, вклучително и за македонскиот народ, туку напротив поставување на ваквата претензија врз здрава основа. Како што е познато народи се создаваат и исчезнуваат во текот на историјата и воопшто не е важно кога е создадена самосвеста на еден народ, туку какви вредности ќе создаде тој во иднина. Старите Елени имале една поговорка: “минатото може да го променат само Боговите додека пак човекот може да ја смени само иднината“. Како што се гледа од интенсификацијата на спорот меѓу Македонија и Грција во врска со името во Македонија не постои човек кој што ја разбира суштината на оваа поговорка. Проблемот не се состои во академски полемики, туку во виталните интереси на граѓаните на Македонија, а особено на Албанците, коишто повеќе не сакаат да бидат роб на нереалните претензии, на една грандоманија што се проектира во цинична самосвест.

Овие проблеми во последно време станаа многу остри и истовремено опасни поради сфаќањата и амбициите на младиот премиер Груевски. Тој мисли дека со поригидните ставови ќе постигне замор и победа над Грците, ќе го промени минатото како да е Бог, да го анулира Охридскиот договор, да ги обновува меѓуетничките односи како пред овој договор, да обезбеди економски развој, да создаде лојална опозиција, идентично како обидите на неговиот идол Путин. Во Букурешт кога требаше да се определи за членството на Македонија во НАТО тој отпатува за да ја одбие оваа понуда бидејќи не сака да влезе во историјата како убиец на толку пријатните илузии што ја засегаат националната гордост. Неговиот министер за надворешни работи Милишоски овие денови изјави дека не верува дека овој спор ќе биде решен во овој мандат (на владата-з.н.). Значи, тие арогантно го од-

биваат членството во НАТО и забрзано на процесот за влез во ЕУ, само и само заради вметнување на нивната интерпретација за минатото. Јасно е дека во Македонија толку многу е развиен и продлабочен овој концепт на македонскиот идентитет, како на следници на Александар Македонски и како колевка на христијанството и словенското просветителство, што тој (Груевски-н.з.) не може да си дозволи да биде причина илјадници книги, анализи, студии, манифестации, уметнички творби да бидат отфрлени како безвредни остатоци. Тој ќе оди до крај со овие ставови, дури и ќе ја радикализира ситуацијата. Почна со именувањето на аеродромот со името “Александар Велики“ (никогаш не сфатив зошто се користи придавка од српскиот јазик “велики“, а не таа од македонскиот јазик-“големиот“), продолжи со поставување на античките скулптури пред зградата на Владата, според сугестиите на неговиот личен археолог којшто не престанува со копање на земјата за да најде докази за македонските претензии, и којзнае каде ќе заврши. Но, нешто е сигурно: тој сега се перцепира како херој, како предизвикувач, како теомах, а не како исплашено младо момче коешто не може да го носи товарот на политичката одговорност. По однос на Албанците ова македонско мислење, овој циничен национализам, чијшто роб станал и премиерот Груевски, иницира една низа проблеми: поттикнува заложби за присвојување на албанското национално наследство, на Скендербег, на Мајка Тереза која се смета како ќерка на Македонија, или како скопјанка (овие денови се реализираше идејата - која што порано беше спречувана - подарување на скулптурата на Мајка Тереза од три метри на папата Бенедикт 16 и која што се очекува да биде изложена во Ватикан); го модификува Охридскиот договор; најавува дека нема да го почитува Законот за амнестија; создава проблеми со Албанија и Косово со воведување на визи или даноци за социјално осигурување; го спречува процесот на интеграции во структурите на НАТО и ЕУ; се меша во политичката организација на Албанците предизвикувајќи раскол... Последното мешање во ДПА најавува дека слично ќе дејствува и со ДУИ, претворајќи ги пратениците во потрошен материјал. Тој ќе продолжи со обидите за создавање лојална опозиција, но заборави нешто суштинско: тој може да присили некои албански пратеници да бидат на негова страна, но никако не може да ја купи лојалноста на албанскиот народ за својот проект.

(“Коча“ 09.09.2008)

Българите от Банат...

... живеят в Банатската равнина, която е разположена между Румъния и Югославия, а по-рано е била в пределите на Австро-Унгария, поради което част от българите са се установили в пределите на днешна Унгария. Напуснали България след Чипровското въстание от 1688 г., българите католици първоначално се установяват във Влашко. По-късно, през 1700 г., се заселват в Седмиградско, където основават градовете Алвниц, Дева и Сибиу. В периода 1726-1730 г., спасявайки се от гонения на турските власти, в Крайова се заселват българи от Свищовско и Никополско, изповядващи павликянството. През 1737 г. започва нова война между Австрия и Турция и те отново са принудени да бягат на север. Така на 1 март 1738 г. павликяните се установяват в село Бешенов (днес Дудещи веки, Банат, Румъния). През октомври 1741 г. чипровчани се преселват в Банат и основават село Винга. През август 1744 г. Винга получава културно-стопанска автономия и е обявена за привилегирован град с указ на австрийската императрица Мария Терезия. Днес, освен повод за гордост, този факт е и важен аргумент при отстояване на малцинствени права. Предоставените права по указа стимулират мнозина жители на Бешенов да се преселят във Винга, което води до смесването на чипровчани и павликяни и до образуване на единната днес общност на "българите от Баната".

Още със заселването си в Банат българите изграждат черкви и училища, а през следващите десетилетия преживяват културен и образователен разцвет. Създават своя писмена норма на банатския български говор. С цел да се съхранят като общност, приемат свой вариант на латиница, въпреки далеч по-лесното – да при-

емат хърватската или унгарската норми, тъй като доста от свещениците им по това време по народност са били хървати и унгарци. Издават множество книги – първоначално религиозни, по-късно и историко-документални и художествени. Техен земляк е автор на "История на България" от 1761 г. Запазили над три столетия привързаността си към българския етнос, днес наследниците на първите заселници в Бешенов и Винга живеят също и в основаните по-късно нови български селища – Бреция, Дента, Българска колония, днес разположени на румънска територия, и Иваново, Конак, Бело блато, Скореновац (Гюргево), Банатски двор, Стари лец, Яша Томич (Мадош), намиращи се в границите на Югославия (Нягулов 1998: 2-3). От десетхилядната българска общност в Румънски Банат около половината живеят в градовете Тимишоара, Арад, Сън Никулау маре и др. Днес банатските българи изповядват католическата религия и за разлика от останалите, десетократно повече българи в Румъния (включваща и православни, и католици), са отвоювали правото си да слушат божието слово на роден език. Преобладаващата част от фамилните им имена са типично български – Гергулов, Велчов, Иванчов, Мирчов, Наков. По-голямата част от личните им имена не се отличават от съвременните български, други са свързани с религията и се отличават от традиционните у нас – Дамян, Анка, както и Винченцо, Долорес, Рафаел.

Народните им танци и мелодии са повлияни от съседните етноси – унгарци, сърби и румънци – но са запазили отличавачи ги местни специфики, поради което се изживяват от сънародниците ни като исконно български. Песните им се изпълняват на български език. В тях се чувства влиянието както на някогашната им религия ("Нема равна на палукиянска мома"), така и на българската възрожденска поезия ("Хей, речице лъкатушна..."). Интерес представлява и по-новото поетично творчество:

*Наша язык й едно благо
и на секугу му й драго
да го хуртува, пиши и чете
българин вечно да се з'ве...*

(*"Наша язык"* - К.Иванчов)

или:

*Хайда да се приберем
българи коит' се зведем...
Хайда, хайда', макар кой
у туй друж'ство нека дой.*

(*"Българско веселие"*)

Цитираните по-горе откъси са достатъчна илюстрация за идентичността на българите от Банат, които приемат с гордост съдбата си да продължават да са остров на българската култура и език.

Феноменът банатски българи днес вълнува учените, които си задават въпроса кое е запазило тази негодяма като численост общност българска за повече от триста години. Най-често на първо място се поставя католическата църква, като наднационална институция. Ще потърся отговора на въпроса, съпоставяйки тази общност с другите българи в Румъния, както и с банатчани в Унгария и Югославия.

Как стоят нещата в Румъния? В началото на века, а и по-късно изследователите откриват наличието на голямо българско малцинство - главно в Северна Добруджа, около Букурещ и по целия северен бряг на Дунава. До Освобождението Влашко е един от основните центрове на българската просвета и култура. След 1878 г. обаче културният живот заглъхва. Една от причините е преселването на почти цялата българска интелигенция в Княжество България. Друга причина е, че между румънци и българи за пръв път се появяват проблеми. На Румъния е предоставена почти изцяло населената с българи Северна Добруджа. Във Втората балканска и Първата световна война България и Румъния воюват една срещу друга. Румъния окупира и Южна Добруджа. Всичко това утежнява положението на българите в Румъния. Особено нетърпимо става то след Крайовската спогодба, по силата на която на България се връща Южна Добруджа и се извършва размяна на население – румънските колонисти от Южна Добруджа срещу българското население в Северна Добруджа и Влашко. Румънските власти първоначално предприемат репресивни мерки с цел да принудят българите да напуснат родните си места. В село Попещи след прогонването на обитателите на

седем къщи съселяните им не само престават да се обявяват за българи, но спират да говорят български на публични места. Този целенасочен асимилационен натиск на румънските власти спрямо българите от Южна Румъния продължава с различна интензивност и в наши дни.

Съдбата на българската общност в Банат, разположена в периферията на румънската държава, сред многократно превъзхождащите ги по численост унгарци и немци, е съвсем различна. С преминаването на Трансилвания от Унгария към Румъния през 1918

ле, Попещи и др.), въпреки че броят на събраните родителски молби многократно надвишава необходимия за откриването на български класове. Постепенно чрез административен натиск от страна на местните власти изучаването на български език през 1998 г. беше преустановено.

От друга страна, Румъния в своята Конституция прокламира малцинствени права. Всяко малцинство има право на депутат в парламента. При Министерския съвет е създаден Съвет на малцинствата. Предоставят се средства за културна дейност. Всички

номически и културен просперитет.

В Югославия ситуацията е друга. До неотдавна българският произход на банатските българи не беше оспорван. Дори в определени периоди с помощта на учители от Западните покрайнини в училищата се е изучавал книжовен български език (Нягулов 1998: 8). Днес главно от страна на административните власти се изразява становището, че населението не е българско, а е "павликянско". Засага това буди снизходителни усмивки, но как ще се развият нещата в бъдеще никой не би могъл да предположи. Колкото и да се взираме за някакви обективни различия вътре в общностите на банатчани от двете страни на границата, няма да ги намерим. Те са извън тях. Известни са радикалните искания на унгарците в Румъния - от изграждането на унгарски университет до пълна автономия. Унгарците, както и другите малцинства във Войводина, са доста добре интегрирани в "многонационалното" югославско общество. От друга страна, е известна "изобретателността" на сръбската политика по отношение на етническите малцинства. Важно е да се отбележи, че за разлика от земляците си отгатък границата, където езикът на богослужението и неделните училища е български, в църквите в Сръбски Банат божието слово звучи на унгарски и отчасти на български. В училищата български език не се изучава, а обучението се води на сръбски, който поради лексикалната си близост с българския несъмнено играе важна роля за отдалечаването, а може би в бъдеще и за откъсването на банатските българи в Сръбско от родината-майка.

г. процесът на унгаризацията е прекратен (Чекхей 1995: 133-138), а румънизацията е силно затруднена от относително ниския процент румънци в района. Съществуването на българската общност с нищо не накърнява интересите на румънските власти - нещо повече, присъствието на повече неунгарци несъмнено пречатства унгарските претенции за културен и политически протекторат в региона. Тази благоприятна за българите политическа ситуация им предоставя значително повече права от тези на сънародниците им във Влашко. Техният български произход никога не е подлаган на съмнение. Българският език се е изучавал почти непрекъснато в неделни училища към църквите, а през определени периоди и в държавните румънски училища.

Диференцираната румънска политика се провежда и днес. Българите в Банат са използвани като витрина при посещенията на официални делегации от България. Телевизията и радиото на Тимишоара имат предавания на български. В училището в Бешенов е осигурено преподаването на майчин език. Във Влашко веднага след политическите промени в Румъния през 1991 г. бяха въведени часове по български език в селата Бранещ, Понтелеймон, Валя Драгулуй, Бълен, Въръщ, както и в квартал на Букурещ (бивши села Дудещ и Чопля). Малко по-късно обаче местните власти спряха да дават разрешения за изучаването на майчин език в други села (Извоаре-

тези права румънската държава умело използва, за да манипулира и противопоставя едно на друго както различните малцинства, така и различни организации на едно и също малцинство, като по този начин блокира тяхната дейност. Такъв е случаят и при българите. Конкуренцията между двете официално регистрирани български организации - Българско дружество в Банат и Общността "Братство" на българите в Румъния - до голяма степен измести първоначално поставените културно-просветни задачи. Роля за това има и родината-майка с пасивната си политика спрямо българите зад граница. Все пак през последното десетилетие в български висши училища получиха възможност да получават образованието си около 130 студенти от Румъния, голяма част от които са банатски българи. Ученици и учители имат възможност да посетят България за почивка или за курсове по български език.

Банатските българи в Унгария не живеят компактно и в момента са почти напълно асимилирани. Причина за асимилацията би могла да се търси преди всичко в дългото, още от австро-унгарско време, съжителство с народности, изповядващи католическа религия. Не бива да се забравя и това, че Унгария е наследник на държавата, предоставила подслон за физическо оцеляване на напусналата родните места общност. Най-естествено е да търсиш интеграция в обществото, в което си получил възможност за ико-

Емил Миланов

Програмата на „Първия велик събор на българите по света”

Свикването на Първия велик събор на българите по света е първият опит на граждански (неправителствени) организации да се вслушват във волята, желанията и стремежите на нашите сънародниците, живеещи в България и чужбина.

Всички балкански народи от години редовно свикват подобни събори, за да помогнат за обединението на нацията и за да лобират за интересите на своите държави.

Ние, българите, макар и последни, късно подхващаме тази идея, за да направим нещо полезно не само за българските емигранти, но за своите майки, бащи и деца, живеещи в и извън нашето Отечество.

Първият велик събор на българите по света ще бъде национална манифестация на българския дух за всичките 14 милиона българи, пръснати на 5 континента.

Съборът цели да осъществи лелеяната патриотична мечта да бъдем единни и задружни, работещи за благото на Родината, за днешния и утрешния ден на България.

В деня на Народите будители 1 ноември, Съборът във Варна започна в Морската градина, Алеята на будителите с празничен молебен от митрополит Кирил Варненско-Великопреславски, митрополит Дометиан Видински и митрополит Неофит Русенски и полага невенци пред паметниците на народните будители. След това гостите и делегатите се отправиха към Двореца на културата и спорта където се регистрираха и заеха местата си в Конгресната зала. Академик Григор Велев тържествено откри Първия велик събор на българите по света. Академичен хор „Гусла” изпълни химна на Р България, химна на народните будители и Отче наш а тримата митрополити осветиха събора.

Слово произнесе и патрона на Първия велик събор на българите – кметът на гр. Варна г-н Кирил Йорданов. След това бе прожектиран документален филм „Кои сме ние българите?”. В следобедното заседание бе Учредена Асоциацията на българите по света.

Вечерта бе направен тържествен вечерен концерт за участниците на Събора.

Другия ден започна с дооформяне на Асоциацията на българите по света и избиране състава на Светов-

ния парламент на българите (СПБ). Всяка общност избра сама свои представители за СПБ въз основа на квотите определени от организационния комитет, имената на членовете на СПБ се обявяват от представителите на съответните общности. Всичките 200 народни представители от СПБ проведоха първото си заседание в Пресцентъра на Двореца на културата и спорта. След прочетените доклади се пристъпи към награждаване на победителите от конкурса за есе на тема „Атанас Буров, аз и България”, обявен от Община Варна – Калинка Попстефанова, директор Дирекция „Младежки дейности и спорт”

На третия ден бяха прочетени няколко доклада на тема българи в диаспората и проблеми на българската национална кауза сред които доминираше темата българи в Западните покрайнини и българи в Македония, както и проблемите с „турцизирането на България” и „признаването на българските национални малцинства в Гърция, Албания и Косово” след което бяха приети декларациите и материалите на събора.

СВЕТОВНИЯ ПАРЛАМЕНТ НА БЪЛГАРИТЕ

Световния парламент на българите се формира, организира и осъществява дейността си в съответствие със законодателството на Р България и на държавите в които живеят българи, а също и в съответствие с Устава на асоциацията на българите по света. Целта на парламента е да работи за осъществяването на българската национална идея през 21 век както и за правата и интересите на българите по света. Световния парламент на българите по света се състои от 200 души (100 души от България и 100 души от диаспората) избрани от съответните Асоциации на българската общност в дадена страна за срок от пет години. За депутати на СПБ се избират бъл-

гари, които са български граждани, навършили са 24 години. Седалището на СБП е в град Варна.

Правомощията на СБП са:

Приема задължителни решения за дейността си и за дейността за своите ръководни органи и комисии, както и за финансите и имуществото на СБП.

Приема обръщения към държавни органи, международни и други обществени организации с предложения за защита правата на българите по света и по други проблеми за защита на българската национална идентичност.

Приема декларации, с които изразява отношението си от името на българите по света по важни български и международни проблеми, свързани с българите и българската национална идентичност.

Ръководните органи на СПБ са председател, четири подпредседатели и двама секретари и следните парламентарни комисии.

- Комисия за защита на българската национална идентичност
- Комисия по образованието на децата и младежите от диаспората
- Комисия за изграждането на културни институти – читалища и културни домове
- Комисия за развитие на правослазната духовност, култура и традиции
- Комисия по събиране на средства и изграждане на православни Църкви
- Комисия за лобиране в полза на Отечеството
- Комисия за набиране на средства за финансиране дейността на СПБ
- Комисия по въпросите за българското гражданство на нашите сънародници
- Комисия по реализирането на проекта за преселване в България
- Комисия за връзки с българските медии извън страната
- Комисия за контакти с Народно събрание на Р България

Всяка комисия има за задача да обсъди предмета на своята дейност и да представи декларация или обръщение към държавните институции на Р България за съдействие. Декларациите и резолюциите се обсъждат и приемат от СПБ с обикновено мнозинство.

Времето за работата на СПБ се определя от Общото събрание.

Първи Велик събор на българите по света

За Първия Велик събор на българите по света в навечерието на Деня на Народните будители тръгваме с група приятели от Босилеград за Варна. Баща и син Димитър и Александър Димитрови, Емил Пейчев и моя милост със смесени чувства пресичаме България по северната магистрала. Натрупания горчив опит от изтеклите десетилетия ни кара внимателно да претегляме значението на всяко едно начинание. Още не започнал, Съборът вече е подложен на нападки в интернет пространството. На път за морската столица на България погледите ни попиват красотата и величието на страната-мечта за милиони българи пръснати по света.

От пръв поглед си личи, че на България никак не ѝ е лесно без нейните синове и дъщери принудени да емигрират в различни страни по света. Пустеещите земи и полупразните селища най-добре свидетелстват за това. Ония които са извън България винаги мечтаят за нея. Тия които са вътре, не престават да я ругаят. Но всичките и в България и по света имат нужда едни от други.

В зала „Конгресна“ на Двореца на културата и спорта във Варна над 1000 просъълзени българи, представители на дружества и колонии в 28 държави, пеят националния химн и “Моя страна, моя България”. Химнът на народните будители и “Многая лета” изправят на крака залата. “Нека днес положим началото на пътя за изграждане на българската нация и за сплотяване на всички българи по света. Световният парламент на българите ще отправя предложения до националния парламент, ще работим за изграждане на български културни институции, училища и църкви по света. Да живее България”, обърна се към емигрантите Григор Велев, шеф на организационния комитет по провеждането на Първия велик събор на българите по света. Днес е голям ден за българската нация, защото в тази зала сме се събрали представители на целокупния български народ, живеещи както в пределите на родината, така и в други държави, каза още проф. Велев. “Днес ние започваме да правим това, което нашите съседи са започнали отдавна. Дойде денят, когато можем да се хванем за ръце и заедно да начертаям пътя за изграждане на единство на нацията, както и да открием нови хоризонти за нашия народ и държа-

ва”, посочи професорът родолюбец. Няма друга България и България няма други синове и дъщери! - заяви Любчо Куртелов от името на българите в Македония. Той пристигна от Охрид с група от 50 родолюбци от сдружение “Хоризонти”. Дойдохме тук да съборим берлинските стени между нас. За тези, които са тук, България е от Видин до Кулата, но за нас духовна България е навсякъде, в Бесарабия, Охрид, Западните покрайнини и Голо бърдо, защото всички, които живеят там, са българи. Тук проблемите са в малките пенсии, дупките по пътищата и корупцията, а за нас - в стремежи, надежди и бъдеще. Тук сме не да търсим разлики, а да се обединим. Всички сме българи, но в Македония не всеки може да каже свободно това. Извън България ние повече живеем с българщината, отколкото тези, които са на земята ѝ. Но без помощта на българската държава ние няма да можем да направим много за събуждането на българския дух. Късно следобед се проведе и избор на ръководство и приемане на устав. В програмата на събора е предвидено създаването на Световен парламент на българите от 200 души, който ще заседават един път годишно във Варна. На тези заседания ще се обсъжда взаимодействието между българските диаспори по света, както и между тях и родната им страна. Сред другите важни въпроси, които ще бъдат разгледани на събора, са незаконното присъединяване на Западните покрайнини към Сърбия, статутът на българите в Гърция, турцизирането на българското население в Родопите, приемането на Петата редакция на българската национална доктрина и новата национална политика спрямо българското население в Македония. България е там, където има и един българин, заяви в приветствието си външният министър Ивайло Калфин, изпратено до световния форум. От него стана ясно, че правителството разработва нов закон за българите в чужбина. Българската държава ще създаде и специален фонд за културни, образователни и медийни проекти. С него ще се финансират различни проекти на конкурсни начала. Целта е да се съхрани националната идентичност на българите по света. Най-много бяха делегатите от Македония, Молдова и Украйна. Оказа се, че сънародниците ни от САЩ, Австралия и

Канада не са дошли, защото билетите им били много скъпи, а други си взимали отпуските по Коледа, за да празнуват у нас.

От 512 български землячески организации 387 са декларирали, че ще изпратят представители. Дойдоха 768 представители.

Поканите изпратени до представители на официалните български институции - президент, министър-председател, министри останаха без отзив. Като че ли нашите проблеми не ги интересуват. В душите ни остава да тлее горчивото впечатление че ни считат за безстопанствен добитък от който никой не се интересува. Подкрепа за провеждането на събора изразяват от Светия синод и трима митрополити, а също и много свещеници, обслужващи българските храмове в различни страни по света.

Ще изслушаме потребностите на сънародниците ни”, каза Григор Велев. По думите му България е мащеха не само на част от хората които живеят в нея - „Нашите сънародници са изоставени тотално”, смята Велев. Такъв форум за първи път се осъществява в България - по принципите на гражданското общество.

„Искаме на алармираме държавата за животрпящите проблеми на българската диаспора и държавниците да си направят изводи”, каза академик Велев. Създаването на единно национално духовно пространство е една от най-важните цели, към които се стреми Първият велик събор на българите по света. Една от основните задачи на Събора е сплотяването на българите, живеещи извън пределите на страната.

Трудна задача.

Разделението е наша национална черта. В нормални условия това би било богатство на многообразието. Но в нашия случай си е чиста проба на разединение. Виждам го във всички български общности дошли на Събора. Все се състезаваме кой е по-умният, по-големият, кой да е войводата. Пък то от много войводи сме го докарали дотам докъдето сме. Докато гледам и слушам как се боричкат българите от Украйна и Молдова кой да влезне в Асоциацията на българите по света и Парламента на българите по света ми става тъжно но и се убеждавам, че където и да се намираме и с какъвто и акцент да говорим все си оставаме същите. За добро или за зло, май че повече за зло.

И ние, българите от Западните покрайнини, както и винаги, сме представени от две групи, Босилеградска и Царибродска. И двете групи са разделени поне на още по две-три. Имаме горчив опит от вътрешните си боричканета, връхлитат ни спомени от изгубени битки и тежки думи изговорени едни към други. Сянката на недоверието тегне над нас и понякога, в паузите, ни е трудно не само да се погледнем в очите, но и да се разминем из коридорите. Съмнението което ни разяжда отвътре, винаги налага един и същ, подъл и проклет въпрос: „Тоя пък не е ли изпратен от службите“. Това съмнение, посято като плевел в душите ни ще ни разделя не само тук във Варна. Имам чувството, че то ще ни преследва и в отвъдното. И както се показва вече на втория ден на събора, с основание.

Според Програмата на Събора една от точките е и гласуването на Меморандум на новосъздадената

Асоциация на българите по света и Световния парламент на българите относно незаконното присъединяване на Западните покрайнини към Р Сърбия след разпадането на Югославия. Ръководството на Събора начело с Григор Велев е решено да го постави на гласуване. В паузите прехвърлям страниците на подготовения Меморандум. Все познати, прости и сурови истини, които неведнъж съм писал и публично защитавал. Тия истини е трудно да се оспорят, въпрос на кураж е да се отстояват. Вечерта в хола на хотела, царибродската група идва да преговаря как да гласуваме утре Меморандума. Смуцава ги една от правните точки на Меморандума където се споменава Западните покрайнини да се върнат на България. Като че ли ние с вдигане на ръка ще ги върнем?! Питат, как ще се отрази това там при нас, в Западните покрайнини, как ще реагират сръбските власти и пр. Те лично биха гласували за, ама каква е гаранцията че това ще стане? Ами ако не стане? Какви ще са последствията за нас? Не е ли утопия това, което

говори Григор Велев и изобщо целият този събор? Пък ние ще трябва да се върнем пак под сръбските ботуши и кой знае какво може да се случи!? И въобще, не са ли престарели вече тия неща, нали виждате че всички са се отправили към евро-интеграции, кой ти мисли сега за граници и Меморандуми? Виждам физически страх и слабост в очите им. И пак това подло съмнение: дали става дума само за страх и слабост? През мислите ми минава, че ако имаше гаранция и яснота

за нашето бъдеще, ние нямаше да сме тука и нямаше да правим това което правим. И ако можехме да достигнем Европа просто така, с шопските си тарикатлъци и хитрувания, отдавна да сме я достигнали. Но не става, Европа просто е изградена върху други ценности и принципи. На първо място върху свободата на личността и свободата на словото. Не върху страхът да кажеш това което мислиш, и да гласуваш за това в което си убеден. Как те си представят това влизане в обществото на свободните и демократични страни на Европа, с робските си навици, с окупираните територии и този животински страх който свети в очите им?!

Не ми е в характера да се разправам и да убеждавам някого в нещо в което самият той не иска да вярва. Истинското познание е само онова до което сме стигнали сами. Единствения правилен избор е пак оня който си направим сами. За себе си съм наясно какво да правя и ги оставям сами да се борят със собствените съмнения и страховете. В хотелската стая продължаваме да си

говорим за трайните увреждания които комунизмът и великосръбския национализъм е оставил в психиката ни. Или може би, не е? Може би от край време сме си такива, подли хитреци, които инстинктът за самооцеляването ги кара само да мислят как да преметнат през глава опасностите вместо да се изправят лице с лице срещу тях. И се пускат да ги носи течението, пък където и да ги изхвърли водата все ще се оправят някак си... Ето, може би и това е причината да се пръснем по целия свят. За да разберем истинската цена на родината.

На третия ден на Събора се чете Меморандума за незаконното присъединяване на Западните покрайнини към Р Сърбия след разпадането на Югославия. Кой е ЗА? Виждам гора от повдигнати ръце. Има ли ПРОТИВ? Един, двама, трима, четирима, петима... Обръщам се налясно и виждам снощните ни сънародници от Цариброд които с една ръка крият лице-

то си, а с другата гласуват против... Всъщност, гласуват ЗА жалкото ни съществуване и тихата ни и мъчителна агония, в която умирайки като българи, умираме и като хора. Те искат да се върнат в Сърбия като „лоялни“ и „добри“ сръбски граждани в които никой да не се усъмни, не дай си боже, че с нещо застрашават сръбските национални интереси. Знам само едно, че и Сърбия с такива граждани е обречена.

След три дни заседания, напускаме Варна пак със смесени чувства. Дали нашия глас ще бъде чул? И какви аргументи могат да ни противопоставят всички ония които така или иначе не престанаха да плюят върху нас. Разбирам това което казват, но чуват ли се те самите какво говорят? От казаното на Събора, от разговорите с приятели и познати разбирам само едно – българите имат нужда от една силна и стабилна България и само тогава всеки един българин може да се чувства сигурен и защитен, където и да се намира.

Иван Николов

Меморандум

На Асоциацията на българите по света и Световния парламент на българите

Относно: Незаконното присъединяване на Западните покрайнини към Р Сърбия след разпадането на Югославия

Въз основа на Ньойския мирен договор от 27. 11. 1919 г. от Царство България бяха откъснати по “стратегически съображения” Западните покрайнини (Царибродско, Босилеградска и Струмишка околии, както и анклав от територията на Видинска околия) и присъединени към Кралство на сърбите, хърватите и словенците, което от 1929 г. се преименува в Кралство Югославия.

На 10 февруари 1947 г. парижкият мирен договор дава тези територии на Федеративна Народна Република Югославия.

През 1991 г. СР Югославия се разпадна и престана да съществува като държавноправен субект. На нейно място се образуват шест независими държави (Сърбия, Хърватска, Словения, Босна и Херцеговина, Македония, а по-късно Черна гора се отделя от Р Сърбия).

Съгласно международното право, когато една държава престане да бъде държавноправен субект, всички подписани от нея договори губят правна сила.

Каква е съдбата на откъснатите от България Западни покрайнини и присъединени към бивша СР Югославия?

Вместо правителствата на петте (по-късно шест) независими републики да решат съвместно бъдещето на Западните покрайнини, в нарушение на международното право Царибродска и Босилеградска околии заедно с анклава откъснат от Трънска околия са присъединени към Р Сърбия, а Струмишка околия към Р Македония. По този начин България е поставена пред свършен факт.

Каква позиция трябва да вземе Р България според Асоциацията на българите по света и изборията от нея Световния парламент на българите?

От правна гледна точка съществуват няколко възможни решения:

Западните Покрайнини да се върнат безусловно на България. Това е най-правилното и справедливо решение.

Западните покрайнини да се върнат на България поради коренна про-

мяна на условията, при които е подписан договорът (*modus sic stantibus*). Този подход е използван от Кралство Сърбия след окупацията на Македония през 1912 г. и нежеланието ѝ да се оттегли от “безспорната и спорната зони” съгласно междуправителствения съюзен договор.

Западните покрайнини могат да се превърнат в протекторат на шестте републики и да се управляват от създаден от тях Кондоминиум (съвместно управление);

Ако посочените възможни варианти не могат да се осъществят, то България има моралното право да поиска Западните покрайнини да получат административна и културна автономия под егидата на шестте републики.

Тъй като в продължение на 15 години нито едно от правителствата на Р Българи до тогава не повдигна този въпрос, през 2004г. бе направено парламентарно питане до министърът на външните работи Соломон Паси с въпроса “какви са намеренията и какво смята да предприеме неговото правителство за Западните покрайнини”.

Отговорът на министър Паси бе юридически неточен, и национално безотговорен, а именно, че Виенската конвенция за правото на договорите от 1969г. не разрешава ревизия на сключени договори, засягаща промяна на границите. Този текст се отнася обаче за договори сключени договори, засягаща промяна на границите. Този текст се отнася обаче за договори сключени след приемането на спомената Конвенция от 1969г. тази дата. Според чл. 4 на Конвенцията това не се отнася за сключените договори преди тази дата, т.и. преди 1969 година.

Парижкия мирен договор е подписан през 1947г. т.и. далеч преди 1969 г. Така, че ревизия на границите въз основа на новия статус – (разпадането на Югославия) е възможен при тази ситуация.

Нека припомним, че в Европа се създадоха нови държави след 1969 г. в нарушение на Виенската конвенция, които промениха своите граници:

ГФР се обедини к ГДР, като се формира Обединена Германия;

Чехословакия се разпадна на Чехия и Словакия;

Възникнаха шест републики върху развалините на Югославия;

Разпадна се ССР на редица независими държави, които също промениха

Декларация

на ПП Атака

по случай 89-та годишнина от подписването на Ньойския диктат

По случай 89-та годишнина от подписването на унижителния за България Ньойски диктат, който откъсна от Родината територии, които и до ден днешен са населени с хора с българско самосъзнание, ПП АТАКА декларира:

Териториите, населени с хора с българско самосъзнание, намиращи се в пределите на днешните държави Сърбия и БЮР Македония следва да бъдат предадени обратно във владение на България. Сърбия и БЮР Македония не могат да се считат за правоприменици на Сърбо-хърватско-словенската държава. Сърбия не беше призната за правоприменик на Югославия от ООН и от международната общност, а БЮР Македония дори не е призната под конституционното си име. Следователно Ньойския диктат няма сила спрямо Сърбия и БЮРМ и е недействителен по отношение на Западните покрайнини и Струмица поради изчезването на държавата, с която е бил сключен. Това значи, че земите, откъснати от България по този договор трябва да се върнат в нейната територия.

На това отгоре, Ньойския диктат дори не е легитимиран в Българската държава, както изисква Търновската конституция – с ратификация от Велико Народно Събрание. Такава не е имало никога.

ПП АТАКА смята, че въпросът с връщането на Западните покрайнини трябва да бъде уреден преди започването на преговори със Сърбия за членство в ЕС, а приемането на БЮР Македония в Съюза трябва да стане след уреждането на въпроса с връщането на региона на Струмица в пределите на България.

София 27. 11. 2008г.

Създаден нов Общобългарски комитет “Западни покрайнини”

Това лято в София бе създадено ново неправителствено и партийно-политически необвързано гражданско сдружение Общобългарски комитет “Западни покрайнини”. Сдружението бе създадено по инициатива на родолюбиви българи от България и Западните покрайнини.

Основните цели на Комитета са да съдейства за признаване, отстояване и прилагане спрямо българите в Западните покрайнини, Поморавието и Косово, на утвърдените от цивилизования свят конвенции и норми в защита на основните човешки, граждански, политически, социални, икономически, културни, образователни и религиозни права на всеки един българин.

За постигането на тези цели Комитетът изготвя свои програмни документи, извършва проучвания, събира данни, изразява становища, които прави достойни на обществеността и на съответни за случая институции, издава бюлетин и други печатни материали, организира публични изяви в рамките на закона и предвидения за това ред, търси съдействие и подкрепа от подходящи за случая с български, чуждестранни или международни институции.

Комитет е съставен от Общо събрание, Управителен и надзорен съвет.

За председател е избран един от най-известните живи политически затворници и емигранти от Западните покрайнини Петър Захаров от Цариброд излежал дълги години в югославските затвори и впоследствие емигрирал в Швеция.

Българите в Западните покрайнини апелират за подкрепа в защита на техните права

На 6 ноември 1920 г. войските на Сърбия, без да дочакат международната комисия да определи точно исканата от Кралството военно-стратегическа граница с България, окупира Царибродско, Босилеградско, части от Трънско и Кулско – Западните български покрайнини, останали в границите на българската държава след решението на Берлинския конгрес 1878 г. Западните български покрайнини включват територия от 1555 кв. км, със 129 селища и население от 65 000 души. Границата преминава през 25 населени места. Повече от 50 000 българи

напускат родните си места и се заселват в Белоградчик, Берковица, Перник, Кюстендил и най-много в София. Днес, когато се навършват 88 години от гореспоменатото събитие новосъздаденият Общобългарски комитет “Западни покрайнини” представи пред столичната общественост проблемите, които стоят пред българите в тези територии, чийто брой по последни данни е намалял до 27 хиляди души.

“В последните 40 години непрекъснато се нарушават, разрушават и унищожават правата на българите - каза Петър Константинов, председател на общонародно сдружение “Маги България”. - На първо място това са правата на съществуване, икономическите права на хората. Западните покрайнини имат най-високата безработица в цяла Сърбия. Има градове като Босилеград, където безработицата е чудовищна. При това тя е изкуствено създадена, за да може територията да бъде обезбългарена. Основният въпрос, който стои пред Общобългарския комитет е възможността да се възстанови икономическият статус на живот на хората там. Обърнали сме се към някои български новосформирани икономически магнати да направят инвестиции в Западните покрайнини. В последните 30 години българският език изчезва от училищата в Западните покрайнини”, алармира още Константинов. В последно време български език се учи само като учебен предмет. Останалите дисциплини се преподават на сръбски. В момента в училището в Босилеград има по една паралелка в първи, втори и трети клас, където обучението е изцяло на български. В останалите класове българският е отделен предмет. Оказва се обаче, че тази година за децата от трети клас не са предоставени учебници на български език. Днес българите от Босилеград и Цариброд говорят с огорчение за липсата на ангажираност от страна на българската държава за разрешаване на техните проблеми. “Това ни оставя без надежда, поради нарушаването на човешките права на населението, високата безрабо-

тица и липсата на промени”, - каза Иван Николов председател на българския Културно-информационен център в Босилеград. Според него не би трябвало в момента, когато промените обхващат целия Балкански полуостров в Западните покрайнини да не се случи нищо. Именно това е причина за засилените миграционни процеси. “Чувството за обективност ме кара все пак да спомена онова, което България направи. Тя отвори университетите си за българите в Западните покрайнини и това, заедно с културните прояви и достъпа на българските телевизии, които покриха медийното пространство в Западните покрайнини, достатъчно много пробуди надеждите сред младите поколения, които масово тръгнаха към България. Тази година само от Босилеград 43-ма младежи са се записали в български университети. Добро явление, тъй като ни изтегля от влиянието на сръбската асимилационна политика, но пък нито един от тези млади хора няма къде да се върне, няма възможности нито за професионална, нито за лична реализация. Онова, за което България също ни даде надежда е започване на процеса на придобиване на българско гражданство. От 1990 година досега, въпреки огромния интерес, според данни на Държавната агенция за българите в чужбина около 1750 души са придобили българско гражданство в Западните покрайнини. Поне на още толкова документите отлежават вече от 3 до 7 години. Това освен предпоставки за корупция доведе до огромни разочарования сред българите, които се превърнаха не в хора, които настояват да се върнат там откъдето са тръгнали, а в хора, които подсъзнателно започват да мразят институциите и България.” И наистина, кой има правото да отнема родината на тия хора.

07.11.2008 г. Радио България

НАЦИОНАЛНА НОСИЯ ВЪ ТРЪНСКО

Западните покрайнини, една уж добре позната история

Защо майките не говорят на майчин език?

Как точно се постига това? Ами постига се, не само с насилие във всеки случай. Постига се с образователна, културна, икономическа и пр. политика. Която, на приливи и отливи, с повече или по-малко толерантност, в крайна сметка е преследвала в продължение на десетилетия една и съща цел. Постига се, в края на краищата, и заради естествения инстинкт за оцеляване, заради естествени стремежи към работа, спокойствие, благополучие, мир на всеки човек.

И въпреки че иначе, поне в наши дни, не би трябвало да има, формално, никакви проблеми по съхраняването на езика и идентичността. Както често може да се чуе от различни институции в Сърбия като контрааргумент на въпроса защо изучаването на майчин език сред българите в Сърбия е толкова слабо застъпено – тези хора просто не искали да учат майчин език. Кое може и да е вярно, поне отчасти. Вече няколко поколения те са били убеждавани по най-различни начини, че техният народ, техният език, техният произход са срамни, излишни, не струват. Че българският език е “неваляшен” език. (Какво точно значи “неваляшен”, може някой да попита. Значи език, който не струва.)

За това как се изучава историята, например, колко обективно, след като дори наименованието “Ньойски договор” старателно се избягва, не може да се обясни с няколко реда. Иначе разбира се не е безинтересно да се види как се представя в нея завладяването на една не своя територия и удържането ѝ в своя. Но и в това отношение, струва ми се, езикът, налагането на

различни норми на книжовен език пак се оказват важни. (Достатъчно е да се сетим примерно за това как в края на Втората световна война изведнъж се появяват нови, различни правила, думи, букви в изписването на един език, македонският говор стана език т.е. Как македонците стават “нация”, народ, произлизаш от Александър Македонски и пр. Защо великият Александър не е знаел и дума, примерно, от днешния македонски език, не е никакъв проблем за досегашната и сегашната македонска историография, за македонската наука въобще. Понеже нея, оказва се, нито един исторически факт, или документ, или логическо несъответствие, хич даже не може да ѝ се опрат... Но това все пак е отделна тема.)

Е, пиротска нация примерно едва ли би могло да се изобрети, малко са хората просто, но, както вече споменах, пиротски език има, имало даже и пиротски народ (и порода “пиротско агне” има, каква е тя точно не знам, важен е в края на краищата локалният “патриотизъм”). Както ми обясняваш веднъж един българин от Западните покрайнини, в езикознанието може да няма пиротски език, но иначе има. Някои даже са убедени или поне сърчно убеждавани, че точно тази диалектна смесица от сръбски и български диалектни говори - кодифицирана разбира се през сръбски граматически правила; с много сръбски думи, които са научили от деца, кой ти гледа кои са сръбски, кои не - е точно това, което предците са им завещали и точно него трябва да пазят. Като се има предвид, че сръбският и българският езици са доста близки; че езикът, който и да било той, поне в лексикално отношение няма как да не търпи заемки или промени; че вече няколко поколения деца от българското малцинство се научават на грамотност през книжовните норми на сръбския; че порастват естествено в смесена, двуезична среда - не е чудно, че за тях българският език, особено в книжовната му форма, с всяко следващо поколение става все по-слабо разпознаваем, “външен”, “не свой”. А сръбският - все по-понятен, първичен като писменост и грамотност, социализиращ, свой.

Външно иначе разбира се всичко е наред, всичко е, така, съвсем демократично. В училище като гимназията “Св. Кирил и Методий” (бивша “Йосиф Броз Тито”) в Димитровград, където чуждоезиковото обучение е доста застъпено (четирима препода-

ватели по английски, двама по френски и пр.), единственият, който преподава български, едва ли е много зает. За тази учебна година са се записали да учат майчин език, доколкото знам само няколко деца. Няколко деца по два часа седмично учат факултативно “неваляшния” език. Училището изглежда иначе доста модерно, има и сайт, (във вариант само на т.нар. сръбска латиница). Какво пише на сръбска латиница за кирилицата в този сайт, за нейния произход и разпространение, е също, бих казала интересно...

Преди няколко години един дългогодишен преподавател по български език и литература от Босилеград, Пене Димитров, публикува изследване за учебните програми по български език в Р. Сърбия. В него между другото се казва, че българското население, останало в ивицата отрязана българска земя, която в България започва да се нарича Западни покрайнини, е имало 100-хилядно население. Колко ли е то днес?

“Българите в Сърбия са общност, която населява изконно своя земя в Босилеградско, Димитровградско (Царибродско), Клисурско и Звонско, без примес от друго коренно население. Макар че са най-близко до столицата на България, в сравнение с другите български общности извън държавните граници тези българи най-дълго са в изолация от майката родина и от българското национално развитие.

От създаването на първите светски училища сред българите, които днес са в държавната територия на Сърбия, до края на 20. век в позициите на българския език в системите на образование се очертават няколко периода. До 1920 г., когато Западните покрайнини са част от българската държава, това е майчин, роден, език и основен предмет. От 1920 до 1941 г. в Кралството на сърби, хървати и словенци и в Югославия българският език изобщо не присъства в учебните програми, всъщност българите нямат свои учебни програми. Това е период, когато националните белези на българското население в Кралството брутално се заличават. От есента на 1941 до пролетта на 1946 г. българският език отново присъства във всички сфери на живота на българите в Сърбия: просвета, култура, администрация, правосъдие, информиране и пр., естествено - и като основен учебен предмет в средното образование. От 1946 до 1948 г. - период на бавно отстраняване на българската адми-

нистрация, в пределите с компактно българско население българският език запазва позицията си на роден език - предмет, чието изучаване в основното и в средното училище е подсилено програмно и методически. От 1949 до 1982 г. българският език като учебен предмет в Сърбия има труден път. Това са десетилетия на пълна изолация от род и родна страна, на премахване обучението на български език в гимназиите, на формално запазване законовата база, отнасяща се до основното училище, - обучение на български като майчин език. Междувременно учебните условия постоянно се влошават, материалната база обеднява, а обкръжението от сръбски език и култура е агресивно. От 1982 г. в основното училище, а в гимназиите - от 1990 до 1998 г., българският език е със статут на чужд.

Лицата, които проявяват влечение към българската култура и просвета, са подложени на тормоз, за да бъдат сплашени и да се откажат от интересите си; Учителите и преподавателите по български език са лишени от правото и възможността да опресняват и да усъвършенстват подготовката си в семинари и курсове в Сърбия, макар че най-ползотворно това би било в България; С безкраен цинизъм се заявява пред световната общественост, че "българското малцинство има всички права, но не иска да ги ползва"!; В учебното дело на българите в Сърбия българският език получава всевъзможни названия: български език, майчин език, роден език, малцинствен език, език на народността, език на малцинството, език на обществената среда, български като майчин, български като немайчин, език на обучение, български език в двуезично обучение и пр. В този умишлен словесен лабиринт дори езиковед специалист не е в състояние да се справи."

"Европейска граматика"

Когато преди няколко месеца попаднах случайно в **електронния форум** към **Община Босилеград**, четейки различни мнения по една или друга тема ми направи впечатление, че думите "българин", "български" се срещат написани по най-различни начини. Участниците в този форум, повечето млади хора разбира се, бяха повечето убедени, че е точно толкова правилно думите "българин", "български" или "България" да се напишат и като "б'лгарин", "бугарин", "бугарски", "б'лгарски", "Б'лгарија", "Булгарија". Те някак съвсем спонтанно се обидиха първоначално, че по нещо, едва ли не толкова очевидно, въобще се отваря въпрос.

Какво мога да добавя към това? Може би факта, че малко преди проблемът със статута на Косово да се обостри и да стигне, поне засега, до "задънена улица", в края на миналата година Сърбия подписа споразумение с Европейския съюз за стабилизиране и присъединяване. Председателят на Сръбската скупщина Оливер Дулич каза тогава (7 ноември 2007 г.), че парламентът на страната ще направи всичко до края на 2008 г. Сърбия да добие статут на кандидат-член на ЕС. После този европейски прилив позагълхна, скри се даже, сръбските официални представители показаха ясно, че по отношение на отделянето на Косово нямат никакво намерение да отстъпват. Каквото и да се случи оттук нататък, проблемът с Косово едва ли ще се реши лесно, а проблемите, породени от исторически събития с много по-задна дата, като тези с българското малцинство в Сърбия, не че някога въобще са били на по-преден план, но сред подобна обстановка могат само да минат на още по-заден.

Дали някой, който и да било той (дали в **България** или в **Сърбия**, или където и да е) ще се сети, между другото, че на сърбите в Косово може да им се случват неща, подобни на тези, които са се случили или се случват с българите от т.нар. Западни покрайнини? И да се сети, кой ще го чуе? Равнопоставеността, взаимното зачитане, "равенството" между различните хора и народи (за "равенство и братство" създателят на СФРЮ Йосиф Броз Тито например доста говореше, "равенство и братство", постигнато с кръв...), както и прословутите модерни ценности за правата на човека, за пореден път могат да се окажат за озовалите се "в неподходящо време на неподходящо място" хора празни декларации.

Що се отнася до българското малцинство и ролята на държавата-майка, България т.е., в това отношение, страната ни ще продължи да води бих казала напълно предвидима политика. Някаква по-особена загриженост или проицателност едва ли може да се очаква. (Такава към живеещите в България липсва, какво остава за живеещите отвън). Република България ще продължи да дава гражданство, паспорти на българи (а може би и на сърби, роми и пр., кой казва, че не дава и на хора не с български произход?), живеещи в т.нар. покрайнини (поне до евентуалното приемане, ако то се случи, на Сърбия в ЕС). Тези, които нямат двойно гражданство, ще продължават да ходят всеки път за визи до недотам удобното консулство в Ниш. Получилите гражданство раз-

бира се ще могат да си карат колите с европейски номера (то защо им е иначе гражданството...). Или да ходят на Черно море на почивка уж на езиков курс (понеже са учители, не знаещи добре български), а почивката ще е на разноси на българското Министерство на образованието. За това, че много от тези българи се наричат такива само по име или пък все още има от какво да ги е страх, няма да се отваря въпрос, кой се интересува? ("Страх лозе пази", нали, и въобще доста добре са поработили и пак си работят добре в това отношение т.нар. тайни служби.)

Въпроси от рода на тези дали наистина малцинството ни в Сърбия има реални, безопасни условия да изучава своя майчин език; дали все още няма скрито преследване, заличаване на идентичността; дали преподаващите майчин език имат необходимата квалификация; защо изучаването на испански, примерно, в един град с преобладаващо българско население може да е задължително, а българският да се изучава само ако някой родител се сбърка/престраши да си запише детето; защо малцинственият език, литературата, написана на този език, корените на това малцинство непрекъснато се negliжират; дали обществеността, ако щете, в нашата съседка, е готова да погледне на своите съграждани от български произход по един поне малко по-различен, не толкова балкански, не толкова само привидно европейски начин са някак твърде далече от ползването на българското общество. На пълноправната иначе членка на ЕС българска държава. На медиите, които рядко отделят време на подобни теми (само колкото да отразят, примерно, поредния добросъседски събор). Като европейци, но не дотам, може би смятаме, че някак си не е редно, би било проява на лош вкус и пр., ако говорим по-открито за състоянието на малцинство, имащо общо със самите нас. Неговата идентичност не е въпрос, който, и преди, и сега, когато и да било, се е разглеждал отделно, в своята специфична цена; като нещо, което си струва.

Мариана Христова

Материал на **Media Times Review**

Авторката е родена и живее в София. Завършва журналистика в Софийски университет "Св. Климент Охридски" през 1993 година. Работи и сътрудничи на издания като в. "Студентска трибуна", в. "Ранно утро", в. "Македония", в. "Българска корона", в. "Български глас" и други, на програма "Хоризонт" на БНР, както и на електронни медии.

Българските депутати от мнозинството в ПАСЕ не защитиха сънародниците ни в Сърбия

С Иван Н. ИВАНОВ,
зам.-председател на
българската делегация в ПАСЕ,
разговаря Васил СТАНИЛОВ

- Г-н Иванов, Вие участвахте в есенната сесия на ПАСЕ. На сесията беше разгледан докладът за ситуацията с националните малцинства във Войводина и на румънското малцинство в Сърбия. По този доклад група български депутати, сред които и Вие, предложиха за българското малцинство в Сърбия същите права, каквито ПАСЕ поиска и за румънското малцинство. Тези поправки бяха отхвърлени. Защо?

- В доклада на германския депутат Юрген Херман се разглежда положението на националните малцинства във Войводина и румънското етническо малцинство в Сърбия. По същество се обсъждат правата на румънското, влашкото и унгарското малцинство в различни райони на Република Сърбия. Като изхождах от принципа за равнопоставеност и недискриминационно третиране на националните малцинства в страните-членки на Съвета на Европа, съгласно Рамковата конвенция за защита на националните малцинства, предложих, заедно с други колеги, допълнения към текстовете на проектите за резолюция и за препоръка с цел посочените мерки за защита на правата на изброените малцинства, да бъдат приложени и към българското малцинство в Сърбия. За съжаление, ръководството на Комисията по юридически въпроси и правата на човека допусна груби процедурни нарушения и отхвърли предложенията, без да ни покани за

участие в обсъждането и без да чуе и разгледа нашите аргументи. Комисията обясни своето тенденциозно отношение с мотива, че предложенията били извън обхвата на доклада. Въпреки че в пленарната зала защитих много емоционално нашата позиция, мнозинството от депутатите се довериха на комисията и не подкрепиха справедливите ни предложения. За съжаление, с приетите документи ПАСЕ не защити правата на българското малцинство в Сърбия.

- Това е вторият неуспешен опит за издействие на права за българското малцинство в Сърбия. Смятате ли, че все пак ПАСЕ ще се застъпи за българите в Сърбия и един ден те ще имат същите права като другите малцинства там - в т.ч. за богослужение на майчин език?

- Проблемът с правата на българското малцинство в Сърбия има своята предистория в ПАСЕ. Още през 1999 г., по инициатива на моя колега и приятел Лъчезар Тошев, група депутати, сред които и аз самият, депозирахме проект за резолюция по повод потъпкването на човешките права на българското национално малцинство в тогавашна Югославия. Изготвянето на доклада по темата бе възложено

на от Жорди Соле Тура от Испания. За голямо съжаление, поради тежко заболяване докладчикът не успя да завърши своето проучване в предвидения от правилника на Асамблеята срок и темата беше анулирана. Единственият начин въпросът за правата на българското малцинство в Сърбия да бъде обсъден в ПАСЕ, след отказа това да стане в рамките на приетите на последната сесия документи, е да се инициира отново проект за резолюция по този проблем и въз основа

на него Бюрото на ПАСЕ да възложи изготвяне на съответен доклад. Съдбата на тези няколко десетки хиляди наши сънародници, откъснати насилствено от България след Първата световна война по силата на Ньойския договор, заслужава това родолюбиво усилие, което трябва да се предприеме в близките месеци. По необходимост то ще завърши с документ, който ще изисква гарантиране

на всички основни права, съгласно Рамковата конвенция за защита на националните малцинства, включително и богослужение на майчиния български език.

- Дебатите в ПАСЕ бяха предавани на живо по интернет и се видяха, че само Вие защитавате тези поправки. Защо другите членове на българската делегация не бяха в пленарната зала за този важен дебат?

- За мен лично беше приятна изненада да науча, че дебатите в пленарната зала на ПАСЕ се предават на живо по Интернет. Нормално е това да повиши отговорността на депутатите в ПАСЕ, в това число и на членовете на българската делегация.

Всъщност обаче нещата съвсем не са такива. Нашата делегация се състои от 6 постоянни членове, които при необходимост и с тяхно съгласие могат да бъдат представлявани от 6 свои заместници. По време на разисквания по този важен за българското малцинство въпрос, аз бях единственият български представител в залата. На фона на това тотално отсъствие на четиримата представители на управляващото мнозинство, което впрочем се е видяло ясно по интернет, звучи комично заявлението на Сергей Станишев при посещението му в Молдова, че грижата за българската диаспора е приоритет на управляващите. Впрочем има и още една нелицеприятна подробност. На следобедното заседание на 1 октомври, сряда, бяха последователно разгледани два въпроса. Първият беше свързан с правомощията на руската делегация в ПАСЕ, а вторият - с малцинствените проблеми в Сърбия. Когато се обсъждаше съдбата на руската делегация, българските депутати от мнозинството бяха в залата, за да защитят чрез гласуване правата на "големия брат". Когато след това се обсъждаше съдбата на нашите сънародници в Сърбия, същите тези депутати напуснаха залата. Трудно им е да защитават нещо, което не им е в сърцето и душата.

- ПАСЕ ратифицира пълномощията на руската делегация, оспорени от 24 депутати по повод войната в Грузия. Вие също гласувахте за резолюцията по този въпрос. Какви бяха мотивите на ПАСЕ за това решение?

- След агресията на Русия срещу Грузия и продължаващата окупация на области, разположени в международно признатите граници на кавказката република, 24 депутати-членове на ПАСЕ внесоха на 12 септември проект за резолюция за преразглеждане на правата на руската делегация в Асамблеята. Целта беше, чрез отнемане на правата на делегацията да се осъдят действията на Русия като грубо нарушение на принципите на Съвета на Европа. За съжаление, още в първия ден на сесията част от подписалите се депутати пожелаха да оттеглят подписите си. От друга страна, най-голямата политическа група в ПАСЕ - тази на

Европейската народна партия - за позиция на т.нар. постепен натиск върху Русия. В тази връзка бе поискано за момента да не се предприемат санкции по отношение на руската делегация, но в резолюцията да се предвиди такова повторно обсъждане, ако Русия не изпълни поетите ангажименти, съгласно споразумението между президентите Саркози и Медведев. Аз лично подкрепих всички текстове, осъждащи Русия, и това е напълно разбираемо. Що се отнася до гласуването на финалния текст на резолюцията, подкрепих го заедно с много други колеги, защото чрез него беше отправено сериозно предупреждение към Русия, че на следващата сесия през януари 2009 г. руската делегация може да бъде лишена от правомощия

- Бихте ли посочили основните моменти в другата резолюция на ПАСЕ за последствията от войната между Русия и Грузия, съдържаща изисквания, написани на 5 страници.

- Макар че заглавието на резолюцията и препоръката е съвсем неутрално - "Последиците от войната между Грузия и Русия", в отделните текстове се предявяват редица искания основно към руската страна. За съжаление, най-острите текстове, по част от които и аз бях съвносител, не бяха приети от пленарната зала, с малка разлика в гласовете "за" и "против". Очевидно голям брой депутати продължават да вярват, че Русия ще се оттегли от грузинската територия в близките седмици. На тях тепърва им предстои да се разочароват от собственото си политическо късогледство. Сред основните моменти в приетите документи бих открил няколко:

- настояването за създаване на независима международна комисия, която да се произнесе по отговорностите на двете страни в конфликта;

- признаването на териториалната цялост на Грузия;

- осъждането на решението на Русия за признаване на самопровъзгласилите се републики Южна Осетия и Абхазия;

- настояването за незабавно и пълно изпълнение на

шестте точки от плана "Саркози";

- настояването за спешна хуманитарна помощ и безпрепятствено завръщане на бежанците по домовете им. Русия няма да изпълни нито един от важните ангажименти, съгласно приетите документи. Истинската битка за защита на демократичните принципи на Съвета на Европа предстои, най-вероятно през януари 2009г.

- Как по Ваша преценка работи българската делегация в ПАСЕ в този мандат?

- От това, което казах по-горе, не е трудно сами да прецените как работи българската делегация. По стечение на обстоятелствата бях член на ПАСЕ още в 38-ото Народно събрание от 1997 до 2001 година. Тогава България не беше член на Европейския съюз и Съветът на Европа се явяваше най-високият европейски форум, на който се стремяхме чрез активна политика да покажем, че в България по необратим начин са утвърдени демократичните принципи. Участието ни в сесиите се отразяваше от националните електронни и печатни медии, а при завръщането ни винаги давахме пресконференции още на летището. Чрез ПАСЕ ние имахме лидиращи позиции по проблемите в региона и активно участвахме във вземането на решения. Нещо повече - за нас дейността ни в ПАСЕ беше школа за политика и разговорите с видни държавници от цяла Европа ни даваха възможност да съпоставим собствените си позиции с тези на водещите демокрации на континента. Днес липсва и енергия, и политическа воля у управляващите да осъществят силна национална политика чрез участието ни в ПАСЕ.

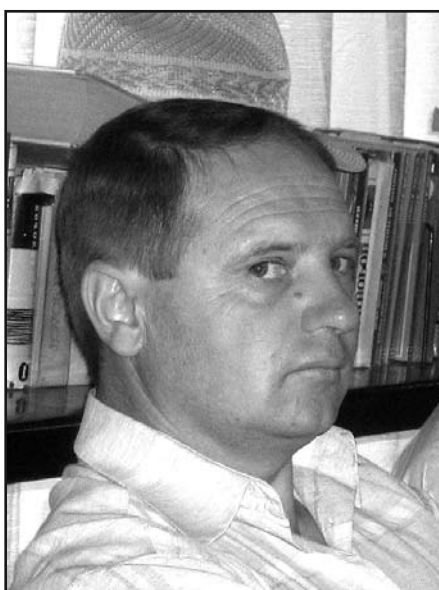
Визии и Ревизии

През ноември Първия Велик събор на българите по света във Варна излезе с гласуване на Меморандум относно незаконното присъединяване на Западните покрайнини от страна на Сърбия. След това ИП “Атака” излезе с Декларация по случай 89-та годишнина от подписването на Ньойския договор. Експерта за Балканите Мартин Слесинджър от центърът “Удро Уилсън” във Вашингтон през октомври заяви, че “границите на Балканите ще се променят, може би не за шест или седем месеца, но да за шест или седем години”. Не бива да се правим на слепи и глухи, когато някой отново се опитва да ни пали чергата. Разговаряме с Драголюб Иванчов, председател на Демократичния съюз на българите.

-Г-н Иванчов, напоследък откъм България отново зачестиха призиви за ревизия на Ньойския договор. Сръбският президент Борис Тадич поиска ревизия на Кумановското споразумение. Засега журналистите и политиците се правят на глухи, въпреки че всичко чуват. Как вие, като лидер на национална партия на българите в Западните покрайнини оценявате всичко това?

Въпреки че Главния съвет на ДСБ още няма становище по тия въпроси, аз мога да кажа, че тия призиви не са от вчера. Те произлизат от вечния човешки стремеж към правдата и свободата и за това никога не са стихвали и няма да стихнат. Защото има почва за тях. Все докато има робство и потисничество ще има и борба за национална и човешка свобода. Това е свещено право на всеки народ и на всеки човек и в това отношение българите не са никакво изключение. Няма значение, че политиците и голяма част от нашите съграждани се примиряват с положението си и мълчат. Мълчат от слабост и страх пред властта която ги е смачкала и им е забранила не само да говорят, но и да разсъждават на тая тема. С това мълчание те няма да решат проблема, а ще го изострят още повече. Все едно да си скриеш главата в пясъка. Защото, Западните покрайнини не сме само ние които живеем в Босилеград и Цариброд. Западните покрайнини са и онай десетки хиляди българи, които, бягайки от сръбската окупационна армия са емигрирали в България и по света и са оставили домовете си, имотите си, близките си и родните си огнища. И днес не можем

да минеш по улиците на българските градове да не срещнеш човек от Западните покрайнини. Тия хора също се чувстват ограбени и те също имат право на глас. И дори тука на всички да ни запушат устата, там няма да престанат да повдигат този въпрос отново и отново. Този въпрос не е решен, а само премълчан. Хората мълчат от страх, а не от това че им е добре. От това мълчание ще им става още по-зле докато един ден страхът избухне в ярост...

- В България има политици и експерти които смятат, че Ньойския договор вече е недействителен и искат ревизията му? Това не ви ли прилича на предизборно изхвърляне на някои български политици които заиграват националния коз в борбата си за власт?

Може би. Още по-лошо е това, че нашия проблем се експлоатира от някои недобросъвестни политици и журналисти като терен на който се състезават в някакъв фалшив патриотизъм. Тревожно е и пословичното българско неединство. Но за мен е потрещно това, че Сърбия, България и ние не предложиме никакво по-добро решение за този народ. Добре, да приемем, че ревизията на Ньойския договор и връщането на Западните покрайнини на България е остаряло и неприемливо решение, но тогава какво друго предлагаме? В изтеклите 89 години ние пробвахме всичко и нищо не се оказа полезно за нас. Равносметката е убийствена, а положението ни продължава да е непоносимо. Тогава

каково друго ни остава? Аз не предлагам решения, аз само питам президентите Борис Тадич и Георги Първанов какво решение ни предлагат за да можем и ние да заживеем така както живеят всички други свободни народи? Ние имаме право на това. И двамата президенти са демократи, искам публично да питам какво ни предлагат? Тадич заяви в Букурещ, че няма да се предаде и че ще иска и Косово и членство в Европейския съюз. Сега пък поиска ревизия на Кумановското споразумение – само девет години след подписването му. Защо България да не може да поиска ревизия на Ньойския договор след 90 години? Не е честно да не дадеш на други това, което искаш за себе си. Едвам тогава можеш да претендираш че си демократ.

- Но вие знаете, че повечето наши сънародници в Босилеград и Цариброд няма да се съгласят с вас...

Да, повечето няма да се съгласят, но не затова че им е добре, а за това че ги е страх свободно да си изразят мнението. Страх ги е от репресиите. И защото се примиряват с жалкото си положение. Но и не са в състояние да предложат никакво друго решение. Вие знаете, че в правото, изявление дадено под принуда, няма никакво правно действие. И затова у нас нищо не може да се промени на избори. Защото хората не гласуват за това което мислят, а за това което им се наложи от Белград. Това още повече изостря проблема. Виждете, Сърбия притежаваше много повече чужди територии и чужди народи и това не донесе нито щастие, нито благоденствие на сръбския народ. И Западните покрайнини няма да й повдигнат стандарта, нищо че ни ограбва по всички основания. Дори и ако сръбската “демократична” власт ни запуши устата и всички до един ни арестува и осъди – и това нищо няма да промени. Косовския политически лидер Адем Демачи прекара 28 години в сръбските затвори и пак дочака да види независимостта на Косово. Сръбските власти с нищо не можаха да я спрат... Големите политически събития обикновено не зависят от желанието на хора, партии и политици. Така ще бъде и с нас, ще стане това което има да се случи и никой няма да пита селските агенти от Горна Лисина да ли са съгласни или не. Както не са ни питали през 1919 година искаме ли да живеем в Кралството на

СХС. Напротив, 20 000 босилеградчани 1920 година са се подписали против Ньойския договор. Ако един ден нещата тръгнат натам, ние ли ще ги спрем? Ето, затова не разбирам тия нашенски "политиканти" които проглушиха света с демокрацията си, а нямат смелост една дума да кажат в защита на своя народ...

- Те очакваха, че демократизацията на Сърбия ще реши нашите проблеми?

„Демократизацията“ която протече в изтеклите две десетилетия и която и в момента продължава в Сърбия може да реши проблемите само по начина по който ги реши със Словения, Хърватска, Босна, Косово, Черна Гора... Как другояче може да ги реши? За какво говорим тогава? Каква е тази демократизация в която нашето малцинство се манипулира от 20 сръбски политически партии и всяка говори от негово име, а нито една не говори за неговите проблеми? Единствената партия която има отношение към нашите проблеми, Демократичния съюз на българите, все още се счита за държавен враг. За какво? За това ли че искаме да се спазват общоприетите ни права и сами да разполагаме с нашите природни ресурси в наша полза. За каква демократизация говорим тогава? Да не мислите, че в Белград

ще дойде някой „демократ“ на власт и ще ни назначи всички до един на държавна работа в общината и ние ще заживеем спокойно и доволно?! Забравете. Демокрацията значи свободно да мислиш, свободно да говориш и сам да се оправяш в живота с труд и почитеност, без да притесняваш другите... Ето, това е демокрация и ако някой ми каже, че има някаква друга демокрация, тогава това не е демокрация.

- Може би смятат, че когато и Сърбия влезе в Европейския съюз нашите проблеми просто ще отпаднат, границата няма да я има във всекидневния живот а ние ще имаме еднакви права и задължения както и всички други граждани на Европа...

Но за да влезне в Европейския съюз, Сърбия първо трябва да стане прилична европейска страна която споделя европейските ценности. С какво тя сега ще влезе в Европа? С териториалните си претенции към Босна, Косово и Македония? С полицейщината? Или с ограбването на колите с български регистрационни номера посред бял ден? Или с нарушаването на правата на малцинствата? Или с военнопредстъпниците? С корупцията? Кога ще стане това?

Европа няма да си вкара таралеж в гащите и да внася сръбските проблеми

сред европейските граждани. За да стане членка на Европейския съюз, Сърбия ще трябва първо да реши собствените си проблеми по начин който е поне приблизителен до европейската практика. Ясно е, че Сърбия има интерес да влезне в Европейския съюз, но и Европейския съюз си има интереси кого да прибере и кого не. Пък кому се влиза, да си прави сметката. В противен случай ще му излезе двойно.

- Над деветдесет процента от българските и сръбските политици ще ви отговорят, че е абсурдно да се говори за промяна на границите и да говорим за деление в момента в който Европа се обединява?

Да, но обединяването на Европа стана възможно след като бе премахната границата между Източна и Западна Германия и след като се разпаднаха Югославия, Чехословакия и СССР. Дотогава то беше немислимо. Така че преди да се говори за обединение, трябва да се помисли за факторите които ни разединяват и едва тогава можем да се правим на европейци. Довчерашните разбойници и престъпници не могат за една нощ да станат цивилизовани европейски граждани. Въпреки че много от тях се правят на такива и дори си позволяват да дават акъл на цяла Европа.

Интервюто взе: Иван Николов

Телевизия Босилеград – какво беше това?

Едно от многото обещания на кмета и народния представител Владимир Захариев в началото на неговия пръв мандат бе, че ще направи телевизия в Босилеград?! Той и неговите съпартийци бяха уверени, че това може да стане и не пожалиха народните пари. Днес парите са изразходвани, телевизията я няма. Защо? – разговаряме с някогашния изпълняващ длъжността главен и отговорен редактор на телевизия Босилеград Любен Григоров.

- Г-н Григоров, вие изпълнявахте длъжността главен и отговорен редактор на ТВ – Босилеград която бе започнала да се строи в рамките на общинския Културен център и изнеохте по-голямата тежест от работата. После бяхте разрешени от длъжността, а започнатия строеж на телевизията спря и като че ли всичко стихна и се забрави. Какво всъщност се случи?

Общинската скупщина Босилеград през юли 2002 година гласува решение за изграждане на местна общинска телевизия. Идеята, която тогава всички подкрепиха, бе да се създаде съвременна телевизия с програма на сръбски и български език която да покрива не само територията на общината, но и по-широко. Вярвахме, че са настъпили демократични промени, и ни е нужна телевизия която професионално да работи за информиране на гражданите, така както е записано в Конституцията, Закона за малцинствата и други правни норми. Още повече, че в Цариброд вече бе направена телевизия която се стареше да овладее занаята и да се изправя пред предизвикателствата на промените. В изграждането на тази телевизия се бяха включили общината, Националният съвет на българското малцинство, Министерствата на културата на България и на Сърбия, мисията на ОСЦ-

ЦЕ в Сърбия и разни други организации сдружения. И ние повярвахме, че можем да направим нещо такова

- Имаше ли все пак някой да се противопостави, да предупреди, че това е изключително сложен и скъп похват който не е по силите на една община която е сред икономически най-изостаналите в Сърбия?

Имаше и такива, но повечето разчитахме на подкрепата на държавата. Смятахме, че тя няма да откаже да ни подкрепи, защото все пак става дума за община с национално малцинство. Надявахме се, че ще намерим и допълнителни средства, чрез проекти, реклами и помощ от други телевизии. Вярвахме, че е най-важно да имаш добро желание, пък нищо което е започнало да се строи не е останало незавършено. Поне така ни успокояваше кмета на общината Владимир Захариев.

Но непосредствено след това, държавата си изми ръцете като обяви всички електронни и печатни медии за приватизация и обяви конкурс за получаване на радио и ТВ честоти.

По това време бях назначен за изпълняващ длъжността главен и отговорен редактор на телевизията и паралелно с техническото оборудване и подготовка на кадрите, заедно с колегите от Културния център и Радио Босилеград, подготвихме техническата документация и кандидатствахме на Конкурса за издаване на разрешения за радиочестоти за излъчване на местни телевизионни програми който бе публикуван едва през октомври 2007 година.

Докато чакахме разрешението за работа от Републиканската радиодифузна агенция, адаптирахме помещенията за телевизията в Културния център. Средствата за това бяха осигурени от бюджета на общината. Техниката за студиото беше обезпечена от Министерството на културата където кмета на Босилеград и народния представител Владимир Захариев сигурно здравата се е потрудил. Оставаше да се обучат техническите лица: журналисти, водещи, оператори, монтьори, реализатори и пр. Това трябваше да се направи в сътрудничество с телевизия Лесковац, но не можа да стане защото работниците не бяха преразпределени от радио Босилеград в телевизията.

Заедно с разрешението за честотата ние получихме и задължение в срок от три месеца да започнем с излъчване на предложената и приета програма на Републиканската агенция за радиодифузия, в която беше предвидено 60% от нея да се излъчва на български език! В противен случай, според закона, щяха да ни отнемат честотата и телевизията щеше да се закрие.

Междувременно, настанаха проблеми с преподавателя на Църноок, който трябваше да поеме сигнала на телевизия Босилеград. Още при монтирането на техниката бяха установени недостатъци на енергийната система която, по време на честите гръмотевици на Църноок, не само прекъсваше тока, но и изключваше преподавателя и застрашаваше уредите. Това оскъпяваше поддръжката на преподавателя, защото при всяко изключване от мрежата някой трябваше да отиде да я включи отново. Имаше рискове и за персонала. Купуването на по-съвременни и сигурни уреди налагаше нови инвестиции за които нямаше пари.

На мое предложение, и със съгла-

сието на кмета и заместник кмета на общината, взехме назаем системите за антени, които трябваше да платим или да върнем за 6 месеца и пристъпихме към пробно излъчване на телевизия Босилеград. Сигналът не покриваше цялата община и трябваше да се направят още измервания за да се засили и подобри качеството на сигнала.

Направихме първите контакти с ТВ Враня, ТВ Лесковац, ТВ Фокс и някои други и почнахме да учим как се прави телевизионна програма. Даже някои дадоха предварително съгласие да преизлъчваме техните програми.

Любен Григоров

-През цялото време ви атакуваха, че вие всъщност правите лична телевизия на кмета Владимир Захариев?

Ако наистина беше така, със сигурност щяхме да я направим. Защото той наистина бе много заинтересован и настояваше телевизията да се направи на всяка цена. И то толкова настояваше, че наистина стана опасно да не я злоупотреби с политическа цел. В навечерието на изборите за общинска власт той наистина се опита да я използва за своята предизборна кампания като наложи да пускаме материали на които той се хвалеше какво е направил през изтеклите два мандата и това дефинитивно обтегна отношението ни.

-Това ли беше причината за вашето разрешаване от длъжност?

Това беше формалния повод. И аз, и не само аз се противопоставяхме телевизия Босилеград да бъде лична телевизия на Владимир Захариев, който наистина се стремеше към неограничена и абсолютна власт на мест-

но равнище. Но когато стана ясно, че неговите позиции и в Белград, и тука в Босилеград олекват и че няма пари за поддръжане на такъв лукс какъвто е цяла телевизия на 10 000 хиляди жители, трябваше да се измисли жертва върху която да се стовари цялата вина за да се избегне отговорността за едно решение което наистина бе взето с гласуване и вероятно с най-добри намерения, но без анализ може ли или не може да се реализира на практика.

- Колко пари бяха изразходвани за телевизията?

За техническо оборудване, строителни работи и други разноски бяха похарчени около три милиона динара и телевизията бе доведена до пробно излъчване на сигнал. Но за да прави собствена продукция която да представлява интерес за зрителите, трябват и хора, не само образовани и обучени, но и талантиливи и разбира се, много пари които сега вече няма кой да ги даде. Въпреки че, ако сме честни, община Босилеград и сега дава достатъчно много пари за поддръжане на една скъпа и неефикасна администрация която също не прави нищо, но властта е доволна от нея и не се скъпи да я плаща с народните пари. Телевизията също щеше да бъде скъпа, но поне щеше да върши някаква полезна работа. Проблемът е, че властващите нямаха интерес от нея, страх ги беше, че телевизията може да се обърне срещу тях. Имаше толкова много неприятни въпроси които телевизията можеше да им зададе, въпроси на които те нямаха отговори. От друга страна, те нямаха реални механизми с които да я контролират както бяха свикнали да правят с радио Босилеград, "Братство" и други медии. И затова решиха да я оставят да умре в родилните си мъки.

- Съществува ли още телевизия Босилеград и има ли отговорни за напразно похарчените пари?

Аз съм разрешен и не мога да ви отговоря, но от това което знам, и сегашния редактор не в по-добро положение от мен. На телевизия Босилеград още преди няколко месеца трябваше да бъде отнет лиценза защото тя не можа в законните срокове да почне да излъчва програмата въз основа на която получи ТВ честотата. А отговорни? Вероятно има. Жалко че няма кой да установи отговорността им.

Интервюто взе: Иван Николов

Перото е оръжие в ръката на писателя

След избирането на Иван Николов за дописен член на възстановената Българска академия на науките и изкуствата проведохме следния разговор с него в канцеларията на КИЦ-а в Босилеград.

- Г-н Николов, искам да ви честитя почетното признание и да ви питам за каква награда става дума, тя задължава ли е или стимулираща за вас?

Това по-скоро е признание за всичко което публично съм писал, говорил и правил в защита на правата и интересите на българското малцинство в Сърбия. Това ме задължава да продължавам да оправдавам доверието което ми оказаха. Искрено, не съм се надявал на такава висока оценка от страна на българската академична общност. Това не е само мое признание, то принадлежи на всички с които в изтеклите двайсетина години съм работил и особено на ония които останаха плътно до мен. Лично, никога не съм се стремил към титли и звания, а към познания които дават отговори на въпросите които ме вълнуват и ме освобождават от идеологическите клишета. Свободата е нещо безценно, но не всеки е готов да плати нейната цена. Аз скъпо платих свободата си, но си извоювах правото да правя, да пиша и да говоря това което мисля. Нищо повече не искам. Целта ми никога не е била аз да спечеля, а да спечели каузата на която посветих живота си: моя народ да осъзнае истината за себе, да си намери пътя, да се освободи от робските си комплекси и да се избори за своето достойно място. А стимул? Продължавам да правя това което съм правил...

- Мнозина са се възхищавали на тази ваша енергия и последователност с която преследвате мечтите си, или може би, прозренията. Имате тежка житейска съдба, не се ли уморихте вече?

Утешавам се, че на Левски му е било много по-трудно. И си давам сметка че и той е страдал, и е страдал много повече от недоверието, малодушието и предателството на своите, отколкото от преследванията на турците. И въпреки това, неговите идеи за свобода, равенство и независимост са победили, макар и посмъртно. Пред тия велики, универсални идеи се е сринала цяла една империя и днес това никому не изглежда странно. Важното е да запалиш огъня в сърцата на хората, той може дълго да тлее, после започва да мъждука и накрая припламва от ветровете които все повече го раздухват...

- Вярвате ли в мисията на великите личности?

В исторически план, великите събития, породени от големи обществени противоречия, създават своите личности които ги пречупват през съзнанието си и ги отразяват, а понякога ги и направляват в една или друга посока. Историята ги оценява по един или друг начин и съответно им слага или отнема ореоли... Всичко е относително. Великите личности не винаги са добри хора. За мен един човек е толкова велик, колкото може да обича и да страда в името на любовта си.

- Какви теми и проблеми трайно ви вълнуват и интересуват?

Освен обществените проблеми породени от липсата на свобода, освен противоречието между стремежа за свобода и демокрация и империалните стремежи за овладяване на нови сфери на влияние, вълнува ме всичко свързано с духовната хармония на съвременния човек. Светът в който живеем е сериозно болен. Хората са разколебани в духовната си същност на човешки съществува. Развитието на техниката, технологията и особено на микроелектрониката коренно преобрази света в който живеем, но човечеството не стана нито по-добро, нито по-човечно. Вместо да се приближаваме, ние все повече се отдалечаваме от своя Създател, все повече се разминаваме с природата, все повече я унищожаваме и тя жестоко ни отвръща.

- Вие неведнъж сте проявявали компетентност в национално-историческата, обществено-политическата и медийната сфера. Тази комплексност обременява ли или олекотява съжденията и мислите ви за действителността в която живеем?

Натрупаните познания и духовната свобода да откриеш и изразиш собствена позиция е качество което краси свободните личности. На мен това ми е облекчавало съжденията за действителността в която живеем. Винаги съм се стремил да извеждам заключенията си на базата на исторически и сравнителен анализ. Доколко тия заключения са били правилни или не – времето ще съди.

- Какви са надеждите и очакванията на обикновените хора с които се срещате всеки ден? Доколко вие се идентифицирате с техните проблеми и минават ли те пътя през сърцето до хартията?

Материализмът и хедонизмът са двата основни идеала които вълнуват

съвременния човек. Това довежда до съответната духовна безтегловност която страшно много олекотява битието ни: стремеж към лесни и големи печалби, развлечения и забавления, разкош, шоу, самоизтъкване, егоизъм, насилие, разврат – всичко това са симптоми на тесни духовни хоризонти. Понякога имам чувството, че живеем в заника на Античната цивилизация или в предбиблейското време. Те поне са ни оставили паметници на материална култура. Ние не знаем какво ще оставим ако един ден някой хлапак измисли вирус който да разори интернета и компютрите. А доколко аз се идентифицирам с техните проблеми? Пътя през сърцето до хартията както казахте, има и обратен път - от хартията до сърцата на хората. Понякога трябва страшно много време за да проникне някоя неприятна истина в техните сърца.

- Писателската дейност е извисяващ акт. Как си обяснявате дефицита на четящи? Доколко книгата е в състояние да култивира личността?

Няма нищо по-извисяващо от това събирайки познанията на ония които са живяли и творили преди теб да стигнеш до нови познания и да ги предадеш на бъдещите поколения. Върху това, в крайна сметка се крепи напредъка на човечеството. Нищо друго не може да култивира личността така както книгата. Дефицита на четящи води до дефицит на мислещи хора и оттук нататък посредствеността се размножава с геометрична прогресия – последствията ги виждаме навсякъде. Компютързацията, телевизията все повече получават забавен, развлекателен и потребителски характер. Тяхната комерсиализация не избира начини да се наложи и не държи сметка какви последствия ще остави в сферата на възпитанието, морала и всички ония ценности и ограничения които ни отличават от животните. Компютърната грамотност сама по себе си не е грамотност по принцип – всичко зависи какви данни слагаш и какви искаш да извадиш.

- Освен способност, откритост и готовност какви още фундаментални характеристики трябва да притежава всеки който се захваща с перото?

Творчеството по начало е сложен процес. Мнозина могат да пишат, въпросът е дали има какво да кажат и дали това което казват може да ги надживее. Писателят трябва да има съзнанието че перото може да бъде и опасно оръжие.

*Интервюто взе:
Александра Димитрова*

Възраждане или менте?

Унищожената от комунистическия режим автентична Академия на науките изкуствата – 60 години по-късно.

На 1 юни в зала 7 на НДК бе възстановена закритата преди 60 години от комунистическия режим Българска академия на науките и изкуствата (БАНИ). Проведено бе първото общо събрание на академиците и избрани управителен съвет и академично ръководство.

За председател – проф. Григор Велев, а за заместник-председатели – проф. Димитър Иванов, преподавател по икономика в Лондон, и художникът Никола Манев, който от дълги години разпределя времето си между Париж и София. За председател на общото събрание бе избран проф. Иван Харалампиев, дългогодишен ректор на Великотърновски университет.

Във въстъпителното си слово проф. Велев посочи основните причини за това начинание: “Ние решихме да възстановим БАНИ, защото през 1948 година: 1. Членовете на Академията бяха обвинени и преследвани за несъществуващи престъпления; 2. Името на тази Академия бе заличено в съдебния регистър; 3. Тя престана да съществува като надпартийна организация на гражданското общество; 4. Нейния Устав бе анулиран”.

Три са главните акценти, които бяха поставени в изказванията на повечето възродители на БАНИ: Това, че сдружаването и обединяването на личности е характерен белег на гражданското общество и е общоприета практика в страните от Европейския съюз, Академията е с напълно идеална цел, отворена е за всички, които са готови да развиват науката и изкуството в духа на националните ни и демократични традиции при новите условия на пазарно стопанство. А като главна цел в дебатите при възстановяването бе посочено обединението на свободния български елит, който да работи за благото на българската нация и за Отечеството ни.

Академията ще работи с европейски фондове за развитието на науката и изкуството, като ще финансира редица приоритетни проекти в двете области. Колкото до отношението към съществуващата БАН, в програмните документи е записано: “Ние нямаме намерение, нито ще допуснем безпринципни спорове с когото и да било, в това число и с БАН. Искаме да кажем, че нашите цели са по-високи от дребнавите спорове и обвинения на тези, които ратуват за монополизъм в нау-

ката и изкуството и се опитват да направят обвинения към нас”.

Морал и история

Едва ли през последните почти 19 години, някой е чул глас на що-годе известна личност, която да не признава за варварското избиване на цвета на нашата интелигенция след датата 9 септември 1944 година. Някои от случаите са по-известни за широката публика, други – не толкова. Сред най-драматичните и ужасяващи примери е т.нар. “кървав четвъртък” – 1 февруари 1945 година. Тогава след скалъпен набързо процес, в три камиона паркирали на гърба на Съдебната палата са нахвърляни десетки бивши министри, генерали, депутати и учени, закарват ги пред няколко изровени от бомбарировките дупки на гробището и там един по-един са разстреляни с изстрел в тила. Блестящият български лекар и професор по медицина, с публикации в половината свят Александър Станишев, до последно проверява пулса на всеки от екзекутираните и така, докато идва неговият ред... А е бил ректор на Медицинския университет. Сред тези светила на българската политическа, военна и научна мисъл е и последният председател на Българската академия на науките и изкуствата (БАНИ), професор Богдан Филов. След три месеца инквизиции от съветските специални служби, при това някъде на територията на тогавашния Съветски съюз, основателят на българската археология завършва в един кален трап, където милиционерите го засипват с чакъл и пръст... Няма кръст, няма надпис, няма никакъв знак... И това е реално краят на свободната научна мисъл за много десетилетия напред. Известно е, че още осем академици са споделили същата злочестна участ, а десетки са хвърлени в затворите или в набързо създадените концлагери. Минават години и няколко от тях действително са възстановени от комунистическия режим, очевидно в тези сектори на икономиката, където бившите цървуланковци с червени ленти и шмайзери не са имали и хабер как да се справят!

Криза на ценостите, криза в науката

През цялото това време обаче всичко в научния свят се е променило. Най-напред е закрыта БАНИ, а на нейно място се появява направена по съветски тертип държавната БАН. Забележете, буквичката “И” липсва, очевидно поради отсъствието на необходимост от изкуство – това е все пак времето, когато от всички къшета на озлокачест-

вената ни страна извира “пролетарска култура”, леят се червеноармейски и партизански песни, “братската дружба крепне и е аха наистина да пребъде във вековете”, както се пишеше в уводните статии на “Работническо дело”. Новата държавна организация е всъщност учреждение, към което на подчинение са всички научноизследователски институти. Кой им плаща и как се става академик е ясно и на по не-незаинтересованите дори и тогава. Интересно откровение е записано в устава на БАН: “Българската академия на науките развива дейността си съобразно решенията на Българската комунистическа партия...” Схемата е проста – науката е вкарана по вертикала под партийната върхушка, когато учените са достатъчно послушни, получават това-онова, ходят по чужбина, кичат се с ордени “Георги Димитров”, самата Димитровска награда става висока цел на научния работник. Да, те са Работници, нямат нищо против да ги наричат така, само и само да не им пипат вилите и черните волги. На най-късметливите дори им е разрешено да ходят на лов лично с Първия, даже да се снимат с него, на ръцете им висят часовници с неговия гравирен подпис. Ето това е тогавашния признак на висока научна кариера! Има, разбира се, и изключения, но когато раболепието и идеологическото подмазвачество са се превърнали в нещо като ваксина за оцеляване, когато целокупният български народ дреме и апогей на свободомислието са само аповете, що пък по-учените да си слагат главата в торбата. Нима забравихте, драги читатели, как всеки дисертационен труд, всеки научен доклад или анализ започваха и свършваха с “решенията на политбюро, на ЦК, на пленуми и конгреси, на Ленин, на Маркс и Енгелс... с името на Др. Живков!” Като няма цитат от него, няма докторат, няма професура!

Така от възрожденски дух на основаното в Браила Българско книжовно дружество, от идеите на Марин Дринов, Васил Стоянов и Васил Друмев не остава абсолютно нищо. “Гнездото на буржоазни влияния и български национализъм”, както пише в пратийните документи през 1948-а е унищожено. Идват интернационализмът и съветската права линия – Лисенко, Семашко, Мичурин... Всички световни откриватели са руснаци, руският слон е най-голям, съветският болен – най-здрав, москвичът е чудесен автомобил!

Монопол и партократия

И именно поради горното изпаднах в пълно недоумение, когато видях яр-

остната съпротива срещу възстановяването на старата Българска академия на науките и изкуствата (БАНИ), организирано от инициативен комитет от учени и представители на изкуството и културата у нас. Веднага започнаха спекулации и гадни намеци, че всичко се правело заради имотите на БАН, че това е нещо, видите ли, като двата синода навремето. Мнозина оплюха до-вчерашните си колеги и патньори като самозванци, нарекоха ги “употребени” и “заблудени”, а самата организация “менте”... Това лично аз оставям на съвестта им. Тези хора ще прогледнат скоро и затова, както впрочем времето ги застави да направят за други неща преди. Всичко с времето си, макар че да наречеш очевидното възстановяване на историческата истина “менте” не е “бон тон”. Не звучи изискано в устата на академик, нали? А става дума за решаването на проблем, за който не може да има давност. Вярно ли е, че през 1947-1948 година старата академия е била насилствено закрыта? Вярно ли е, че беше превърната в придатък на партократичната машина? Вярно ли е, че не можеше да направиш кариера, ако не си правоверен партиец? Е, имаше и изключения като Сендов, но той именно затова се прочу, а и си “навакса” след промените!

Известно е от историята, че за известно време почти вско престъпление може да бъде прикрито – но не съвсем и завинаги. Примери безкрай – нацистките концентрационни лагери и ГУ-ЛАГ, Катинската гора, геноцидът при Пол Пот, последните войни на Балканите.

Българската академия на науките и изкуствата трябваше да бъде и вече възстановена. Вратите ѝ са отворени, включително и за действително големите академични фигури в сегашната БАН. Още повече, че на учредителното събрание на БАНИ в НДК никой не каза една крива дума срещу досегашната академична общност, на-против. Съвършено ясно е също така, че в самата БАН броят на честните и достойни имена в годините на прехода нарасна и още ще расте. И точно те, като по-просветени и напредничави люде, най-добре трябва да разбират големия смисъл на демократичното многообразие.

Едно от събитията, които БАНИ вече подготвя, е Първият велик събор на българите по света. Той ще започне в град Варна в Деня на народните будители – на 1 ноември 2008 година и в него ще вземат участие и около 500 живеещи извън страната сънародници, както и 500 представители на на-учната и творческата интелигенция в България.

Бойко Станкушев

“Траурна година за Кюстендилски край и цяла България”

Заглавието, както и по-нататък текста са на изтъкнатия кюстендилски историк и родолюбец Владимир Алексов Караманов. Написани са по повод сръбската окупация на Босилеградско и изпращането на последните демобилизирани войници, които служат в Тринадесети пехотен рилски полк. Демобилизацията на полка започва през ноември 1918 година и продължава до месец декември 1920г., когато той е трансформиран в Тринадесета пехотна дружина. Че демобилизацията не е еднократен акт го потвърждава и Караманов с прочувствените думи, посветени на изпращането като на заточение уволнените войници от Босилеградско по родните им места. Той не сочи точната дата на събитието, но от текста се подразбира, че то става след окупацията в интервала 8 ноември началото на декември 1920г. Разформированието на полка сякаш е погребален венец на заробения край. На живо погребани! И като че ли няма никакъв изход за измъкване от гроба, изкопан от съседа робобител.

Намесата ми при публикуването на Карамановата записка е минимална и се изразява в осъвременяването на правописа и пунктуацията. Направените добавки са маркирани в // скоби.

Ето и самата записка за знание и поука, а надявам се и искрица надежда в изстрадалите души и сърца на любознателните и родолюбиви босилеградчани. Да се знае, че и в днешна България има хора, които са неизменно с Вас братя, така както преди 86 години, а и докато има българи.

“Първата половина на 1920г. е особена паметна и траурна за населението от Кюстендилската околия, поради сключението в Ньой, предградието на Париж, унизителен и злощастен за целия български народ мирен договор, според който се наложиха най-тежки условия и откъсването от пределите на Българската държава части, които се предадоха на съседните Сръбско и Гръцко кралства. По същия договор, една значителна част от Кюстендилската околия или по-голямата част от бившата Босилеградска околия, 42 села, /всъщност 38 само в Босилеградско/, включващи се в осем общини, бяха откъснати и присъединени към Сръбската държава. По такъв начин се намали хинтерланда на гр. Кюстендил и започна да се чувства липсата на пазара в гр. Кюстендил на месо от домашен добитък, масло, сирене, вълна, кожи и други продукти, каквито про-

извеждаше в изобилие този откъснат и вече поробен край, напуснаха вековните си бащини огнища и се изселиха в свободна България, главно в град Кюстендил и селата от околията му, в мина “Перник” сто/олицата/ София и в Северна България – край Дунава в Оряховска и Никополска околия, а някои в Северозточна България в местностите: “Тозлука” /дн. Сланник/ и Делиормана /дн. Лудогорие/, Османпазарска /дн. Омуртагска/, Ескиджумайска, /дн. Търговишка/, Поповска, Шуменска и Провадийска околии, в които се бяха преселили в разнo време след Освобождението на България и до войните на 1912-1913 и 1915-1918г. мнозина техни съселяни. Тия преселници бяха трудолюбиви и се предадоха на своите занятия.

Все във връзка с Ньойския договор, през 1920г. в гр. Кюстендил прекарахме един много скръбен и траурен ден с освобождаването на войниците от войсковите части в Кюстендил, за да се завърнат в родните си места, от заетите части на Кюстендилска околия /Босилеградско/ и от Трънската и Царибродската околии, също откъснати и присъединени към Сръбската държава. Тия войници по Ньойския договор се считаха вече сръбски подданици и следваше да се освободят като такива от войсковите части и да си заминат за родните места в чужда територия.

Градът бе обкичен с черни знамена и войници служили вярно и честно в родната българска войска, вземали дейно участие в много от сраженията по бойните полета в Македония, Тракия, Добруджа, проливащи кръвта си за свободата и обединението на целокупния български народ в една държава, със съззи на очи се разделяха с братята си от гр. Кюстендил и околията. Те бяха построени войнишки на централния площад в града, държащи в ръце черни знамена. Държаха се речи от техни войскови началници и други граждани, както и от тяхна страна, обещаващи се, че и в новата държава ще останат добри българи и родолюбци. Под траурните звуци на военната музика, всички потеглиха на път за родните си крайща със съззи на очи и изпращани с целувки и прегръдки от братята им кюстендилски граждани – българи.

Тоя траурен ден и до днес е паметен за съвременниците кюстендилци и няма да се забрави от поколенията.

Тодор Димитров

Кресненско-разложкото въстание в Босилеградско

Стефан Стамболов в Краището

н.с. д-р Ангел Джонев

През 2008 г. се навършиха редица бележити годишнини от българската история. Сред тях безспорен връх е отбелязването на един век от Независимостта на България, но с не по-малко значение са 130 г. от Освобождението, 115 г. от създаването на ВМОРО, 105 г. от избухване на Илинденско-Преображенското въстание. Значима е и 130-годишнината от провеждането на Кресненско-Разложкото въстание. Несъгласно с решенията на Берлинския конгрес, които остават Македония и Одринско в пределите на Турция, българското население реагира спонтанно и организира съпротива. Все още в освободеното Княжество и Източна Румелия не са изградени държавните институции и недоволството е изразено с формирането на комитетите „Единство“. Такива са създадени в по-големите градове, а основна роля започват да играят комитетите в София, Велико Търново и по границата в Кюстендил и Г. Джумая.

Сред българското население в Македония също се има голямо брожение. Борбата е поведена от местната интелигенция и войводите, оцелели през въстания и войни. Замисля се оказването на въоръжена съпротива, като сред най-последователните поддръжници на тази линия е Охридският митрополит Натанаил. Той посещава Кюстендил, където е дворът на манастирската църква Св. Мина, призовава присъстващите войводи да започнат подготовка за въстание в Македония. На събраниято Натанаил Охридски е избран за техен водач.

Важен момент от подготовката на въстанието е проведеното на 8 септември 1878 г. съвещание в Рилския манастир. На него присъстват Натанаил, дядо Ильо войвода, Димитър Попгеоргиев Беровски, руските окръжни управители на Кюстендил и Г. Джумая - Овсяний и Шевченко. Към тях се присъединява Михаил Сарафов, представител на търновския комитет „Единство“, който съобщава за под-

готвяна подкрепа. На съвещанието се решава да се организират и подготвят боевите части, да се създаде стража в пограничните села на Джумайско, която да охранява населението от набезите на башибозука и да се превърне в допълнителен резерв на готвените операции. Д. Беровски е избран за помощник на Натанаил за Джумайско, а изглежда дядо Ильо изпълнява тази роля в Кюстендилско.

За район на въстанието е определено течението на р. Струма, поради което в Кресненското дефиле се съсредоточават четите на Стоян войвода, Тодор Паласкаря, Кочо Лютата, Коста Кукето и др. Тук пристига и отряд доброволци, предимно опълченци, начело с атаман Адам Калмиков. На 5 октомври 1878 г. те атакуват разположените в Кресненските ханове турски войници и след 18 часа бой успяват да превземат района, като пленяват над 120 д. войници и офицери, а също оръжие и муниции. Постепенно въстанието се разпростира на юг към Мелник, а щабът начело с Д. Беровски се установява в с. Влахи. Пристигат още чети, организирани от комитетите „Единство“. Една от тях се ръководи от майор Луйс Войткевич. Възникват спорове между Войткевич и Калмиков за ръководство на въстанието. В един момент Беровски е арестуван и отстранен, а Стоян войвода убит. Българските войводи се противопоставят и скоро руските офицери са отзовани. Тези противоречия довеждат до отслабване на въстаническите позиции и бързи турски контраудари, които ограничават въстаническия плащдарм.

В началото на ноември усилията се съсредоточават и в Разложката котловина. Начело с войводата Баню Маринов е превзето Банско. Отвоювани са селата Горно и Долно Драглище, Баня и др. Скоро обаче турците контраатакуват и превземат въстаналите села. Опожаряват къщите и убиват много от мирните жители. За да се спасят, много от българите бягат в освободена България.

Следподавянето на въстаническите огнища по левия бряг на р. Струма и в Разложката, в началото на декември 1878 г. продължава да се противопоставя населението по десния струмски бряг, местността „Каршияка“. Това са около 70 села, но бунтът пламва към Петричко, Серско и Демирхисарско. В Каршияка въстаниците се държат до февруари 1878 г., когато слагат

оръжие. В хода на бойните действия се включват все повече чужденци. Заедно с Калмиков и Войткевич в организацията се намесват сръбските представители П. Павлович, Ст. Среткович и др. Съществена роля изиграва и словенецът Мирослав Хубмайер. Той участва в Херцеговинското въстание и е привлечен в българското движение.

След противоречия и поражения Натанаил Охридски започва реорганизация на оцелелите чети. Той променя и начина на ръководство. Стремещът му е създаването на Централен комитет, в който комитетите „Единство“ да делегират по един представител. От Търново с тази задача е натоварен Стефан Стамболов, а от Русе Никола Обретенов. В началото на декември 1878 г. Натанаил, Стамболов и Хубмайер пристигат в Кюстендил. Те подготвят „Привременни правила за нареждането на Македонското въстание“ и изграждат „Привременно управление на Македония“.

Междувременно под натиск на външни сили – Турция, Англия и Австро-Унгария, въстаническите чети трябва да напуснат Кюстендил. Така възниква идеята те да се разквартируват из селата на Краището. Още повече Босилеградско е оставено без защита от Временното руско управление и турски башибозук тормози селата. Затова въстаниците са посрещнати с известен оптимизъм. На 15 декември 1878 г. Стамболов и Хубмайер заминават за Краището. На следващия ден провеждат заседание с войводите на чети в с. Извор, а на 17 декември посещават Босилеград. На 18 декември Стефан Стамболов се завръща в Кюстендил. Хубмайер, в качеството на ръководител, остава в района и създава необходимата организация. Бойните сили са разделени на пет чети. Първата - с войвода Никола Македонски в състав от 112 д., е разквартирувана в Рикачево, Горно и Долно Тлъмино, втората - предвождана от Коста Николов, състояща се от 98 д., е съответно в Бистър, Брестница и Млекоминци. Третата чета от 78 д. се ръководи от Георги Пулевски и заема селата Горна и Долна Лисина, а четвъртата от 110 д. под командването на Георги Караискаки е разположена в Божица и Трекляно. Петата - с войвода Григор Огненов в състав от 75 д., е разположена в Извор. Щабът от 13 д. се намира в Босилеград, а общата численост на

въстаниците достига 486 д.

След известно време, през февруари 1879 г., се пристъпва към предислокация и реформа в четите. Те остават отново пет, но променят местонахождението си, своята численост, а някои и началството си. Първата чета от 78 д. се ръководи от Спирос Иванов и се разполага в с. Црешнево и Бобешино, докато втората от 106 д. заема Божица и запазва войводата си Коста Николов. Георги Пулевски и Георги Караисаки също запазват своите позиции. Третата от 103 д. се намира в с. Гурбановци и Дукач, а четвъртата от 126 д. е в Сушица и Лисина. Петата чета в състав 122 д. е в Горни Кортен. Щабът отново е в Босилеград, но нараства на 17 д., а общият брой достига 552 д. Въоръжението варира между 415 и 410 пушки или не достигат 142 пушки, което показва, че по общия брой една чета е без оръжие.

Пред командването освен този въпрос има проблем с дисциплината, прехраната, облеклото и подслона. Хората в Босилеградско показват своя ентузиазъм от защитата, която им осигуряват четите, но районът е

беден и не може да изхрани толкова новопристигнали. Ръководството осъзнава проблемите и обмисля нова дислокация към Кюстендилската котловина в селата Горановци и Перивол. Отделно има търкания между войводите, довело до отстраняване на някои от тях, включително по настояването на Натанаил и Ст. Стамболов е отзован Хубмайер. Той е заместен от Гр. Огненов, а впоследствие от Г. Пулевски. През пролетта четите, предвождани от Павел Панев, Караисаки и Каракоста, навлизат в Македония и безпроблемно преминават р. Вардар при Градско. След това са забелязани и водят няколко сражения. Те се разделят, като едната се насочва към Мъгленско, а втората в Мариовско. Към тях се включват малко местни българи, което не довежда до масовизиране на въстанието. В края на май 1879 г., след като не може да осигури достатъчна подкрепа, Натанаил разпуска Централния комитет и слага край на въстанието. Ст. Стамболов и Н. Обретенов напускат Кюстендил.

Кресненско-Разложкото въстание е първата революционна проява

на българите срещу несправедливите решения на Берлинския договор. То е организирано и ръководено от радетелите за национално единство, интелектуалци и войводи. Борбата се води по долината на Струма и Маста, но достига и Централна Македония. Своят принос дават и свободните предели и особено Кюстендилско и Босилеградско. Краището осигурява логистиката в труден зимен сезон, става арена на сериозна подготовка и е поставена под особено внимание от Централния комитет. Тук пристига Стефан Стамболов, апостол и заместник на Левски след обесването му. Ръководител на Старозагорското и на Търновски окръг в Априлското въстание. Известен политик и министър-председател на България от 1887 до 1894 г.

Използвана литература:

Дойнов, Д. Кресненско-Разложкото въстание 1878-1879 г. С., 1979; Димитров, Т. Кюстендилското Краище и Кресненско-Разложкото въстание. В: Кюстендилският край в национално-освободителните борби в Македония 1878-1912 г. Кюстендил, 1999, с. 29-38; Под небето на Пирин. С., 2008.

Втора армия през Първата световна война

През 1915 г. България е въввлечена в Първата световна война на страната на Централните сили. Като член на военната

коалиция, българската армия трябва да води бойни действия съвместно с армиите на съюзниците по единен план. Негова основа са клаузите не подписаната между България, Германия и Австро-Унгария Военна конвенция. Постигнатите споразумения налагат на българската армия да насочи активните си действия срещу Сърбия, а по границите с Гърция и Румъния да остави само сили за прикритие.

Началото на мобилизацията в страната е поставено с царски указ на 9 септември 1915 г., а първият оперативен ден започва в 1, 00 ч. след полунощ на 11 същия месец. По Военната конвенция България поема задължението да мобилизира и насочи за съвместни военни действия със

съюзниците срещу Сърбия 4 пехотни дивизии. Обявената мобилизация обаче обхваща всички въоръжени сили на страната, поради необходимостта от насочване на повече войски за настъпление в Македония и осигуряване на границите с Гърция и Румъния.

Мобилизацията се провежда при не особено благоприятни условия. По време на Балканските войни се изразходват или амортизират голяма част от въоръжението и бойната техника, чувства се недостиг от облекло, хранителни средства и боеприпаси. Двегодишният мирноремнен период е недостатъчен за тяхното възстановяване. Още по-кратък е той, за да превъзмогне българския народ трагедията от лятото на 1913 г. и да бъде повдигнат духът за нови изпитания в името на националното обединение. В своя телеграма до министъра на вътрешните работи и народното здраве от 15 септември 1915 г., окръжния управител на Кюстендилски окръг Владимир Караманов докладва следното: "Мобилизацията в окръга не се посрещна с голяма изненада и до днес върви най-редовно. Всички повикани запасни служили и неслужили се явиха навреме, тихо и мирно, без голяма

видим ентузиазъм, но с пълно съзнание за сериозността на преживявания момент. Счита за дължност да донеса, че тазгодишния урожай в окръга е слаб и затова дадените наряди не ще могат да се изпълнят в цялост, за което своевременно е донесено и се донася на надлежните места, за да се изпратят от другите окръзи на Царството храни, без които, рискува се, войската и населението да остане в глад."

Мобилизираните сили на Дейващата армия възлизат на 240 пехотни дружини, 243 батареи, 53 ескадрона. Формираните от тях три армии получават различни задачи за водене на военни действия, съгласно директива №1 / 22 септ. 1915 г. на българското Главното командване. Първа армия на генерал-лейтенант Климент Бояджиев, като част от група армии "Макензен", се изисква да настъпи на фронта от р. Дунав до връх Стрешер, да навлезе по долината на р. Морави и достигне линията Парачин – Алексинац – Ниш. Втора армия на генерал-лейтенант Георги Тодоров, оставена под ръководството на българското Главно командване, е предназначена за настъпателни действия в Македо-

ния. Трета армия на генерал Стефан Тошев, има за задача да се развърне в североизточната част на страната за пазене тила на другите две обединения с оглед парирание на евентуална румънска заплаха.

В изпълнение на задачата "Втора отделна армия, състояща засега от 3-а Балканска, 7-а Рилска /без 26-и полк/ и Конната дивизия, да атакува противника от вр. Стрешер /изключително/ до в. Лешко включително и след това през Крива Паланка и Царево село, Кочане концентрично да настъпи към Овче поле."

Значителна част от организацията и подготовката на Втора армия, както и бойната дейност, свързана с прикриването на границата се извършва в Кюстендилски окръг, който със своето географско разположение се превръща в изходна база за настъпление на нейните части. Още с приемане на плана за действие на армията в окръга се съсредоточават и развърщат 3-а Балканска и почти целия състав на 7-а Рилска пехотни дивизии, Кавалерийската дивизия, щаба на Втора армия с нейния тил, а в хода на военните действия в Кюстендил се установява и Щаба на Действащата армия.

Според плана на командващият армията за настъпателна операция, отделните войскови части получават конкретни задачи по нейното провеждане със специално Наставление от 28 септември 1915 г. Според него усиленият 13-и Рилски полк трябва да настъпи по десния фланг на армията и преодолее противостоящите сръбски сили по направлението към Враня за излизане в долината на р. Морава, с оглед на взаимодействие с левия фланг на Първа армия. При настъплението, се предвижда полкът да съгласува своите действия с дясното крило на 3-а Балканска дивизия /29-и Ямболски полк/, който настъпва по долината на р. Пчиня също в посока към Враня.

Главните сили на Втора армия настъпват по следните направления: 3-а Балканска дивизия през Крива паланка и Страцин към Куманово; 7-а Рилска дивизия през Царево село към Кочани и Щип. С цел да запази левия си фланг тя изпраща, колона, която да настъпи към Пехчево и Виница. Остава малко сили в своя тил, в долината на р. Струма за връзка с 2-а Тракийска дивизия. Задачата на Кавалерийската дивизия е при възможност да настъпи към Царево село и да разузнае за разположението на противниковите сили по долината на р. Вардар.

Изходното положение частите на армията заемат в близост до границата два дни преди началото на военните действия по следния начин: 3-а Балканска дивизия: 2-а бригада - 29-и Ямболски полк заема позиции около вр. Дукат; 3-а бригада - 45-и и 46-и полкове се съсредоточава в района на с. Горно и Долно Тлъмино, Голем Връх; 1-а бригада - 11-и полк и две дружини от 32-ри Загорски полк се разполага в района на селата Каменичка Скаковица, Раненци, Ръсово и Бобешино, а 24-и Черноморски полк - в Кюстендил; 32-и Загорски полк /две дружини/ - в Богослов и на вр. Руен.

Мостовата и телеграфната роти се разполагат съответно в Кюстендил и с. Раненци. Щабът на дивизията се установява в с. Бобешино.

7-а Рилска дивизия: 1-а бригада - 13-и Рилски полк се съсредоточава около с. Мосул и в Горна любата; 2-а бригада - 22-и Тракийски полк и 3-а дружина от 26-и Пернишки полк - в с. Църварица и Черната скала; 3-а бригада - 53-и полк се разполага в с. Клисурса, а 54-и полк с две роти от 14-и Македонски полк заема позиции на височината Кадийца, вр. Джамите Тепе /дн. Илюв връх/ и вр. Руен; 14-и Македонски полк разполага дружините си съответно на в. Лешко, вр. Джамите Тепе, в с. Левуново и в Струмица; Дивизионната пионерна /инженерна/ дружина - в Грамада; 7-и опълченски полк - в Дупница.

Административните служби на дивизията се разполагат в Дупница и Горна Джумая /дн. Благоевград/. Щабът на дивизията се установява в с. Логодаш.

Кавалерийската дивизия, Колонедачната рота, Конно-артилерийското и Радио-телеграфното отделения се разполагат при с. Ваксево, Кюстендилско

На 30 септември щабът на Втора армия се премества в Кюстендил.

Съгласно този план и при тази групировка, на 1 октомври силите на Втора армия започват своята настъпателна офанзива. Още в първия ден частите на 7-а Рилска дивизия навлизат в Царево село, Пехчево и Берово. Настъплението се извършва при лоши климатични условия: дъжд, сняг и мъгла. На 3 и 4 октомври 7-а Рилска дивизия води тежки боеве на Калиманското плато, в резултат на които сръбските войски са разгромени и принудени да отстъпят. След тази победа в български ръце попадат Виница и Кочани. Частите на дивизията продължават своето настъпление към Кратово, като на 5

октомври влизат в града. Същия ден Кавалерийската дивизия освобождава Щип, а на 6 октомври овладява източната част на Велес. Сърбите успяват да се укрепят в западната част на града, разделен на две от р. Вардар.

На 4 октомври 29-и Ямболски полк овладява гр. Враня, след което в съвместни действия с 13-и Рилски полк продължава настъплението по долината на р. Морава в подкрепа на левия фланг на Първа армия.

3-а Балканска дивизия на 3 октомври навлиза Крива Паланка. В резултат на двудневни тежки боеве, на 6 октомври нейните части успяват да превземат силно укрепената позиция при Страцин. Организираното бързо преследване на противниковите сили не им позволява да заемат отбранителни позиции при р. Пчиня. На 7 октомври българските войски влизат в Куманово и Прешево. Основните сили на армията се разполагат южно и източно от Куманово. На 10 октомври частите на 24-и Черноморски полк влизат в Скопие. Така на практика 2-ра армия изпълнява възложените ѝ военнотрагически задачи. След свършване на военните действия със Сърбия се осъществява последователно прегрупиране частите на Втора армия и осигуряване на необходимите сили и средства срещу вече основния противник в Македония - дебаркиращите и напредващи от Солун англо-френски съюзнически експедиционни сили.

От изложеното дотук става ясно, че Кюстендилски окръг заема важно място в стратегическите разчети на българското Главно командване през Първата световна война. Със своето географско разположение и природни дадености, непосредствената близост до държавната граница, преминаването през него на важни стратегически направления, окръга се явява удобен за реализиране на оперативните планове за настъпление. На тази част от територията на страната се съсредоточават и развърщат войсковите формирования, личния състав на които в немалка степен се попълва от самия окръг. Своето важно стратегическо значение и роля той запазва в по-нататъшния ход на военните действия, когато в Кюстендил се установява Щаба на Действащата армия, а с края на войната, окръга се изправя пред нелеката задача да облекчи в известна степен нерадостната бежанска съдба по следвоенното настаняване и оземляване.

Костадин Николов

Ньойският договор

Между 1912 и 1918 г. България достигна до най-светлите висини на възторга и пропадна до най-мрачните дълбини на покрусата. Националният идеал, за който хиляди „падаха без страх“, се осъществява частично за кратко време, но претърпява страхотно крушение в края на този период. Българското оръжие, прославило се от Одрин през Тутракан до Дойран защитава на всички фронтове българската чест, но се оказва недостатъчно за великата цел – всички българи да бъдат събрани под един покрив. Става ясно, че на Балканите е по-лесно да заграбиш чужди етнически територии, отколкото да запазиш своите собствени. Македония и Добруджа трябва да бъдат изоставени, а с тях и костите на десетките хиляди български войници и офицери, борили се с беззаветна храброст за отечеството.

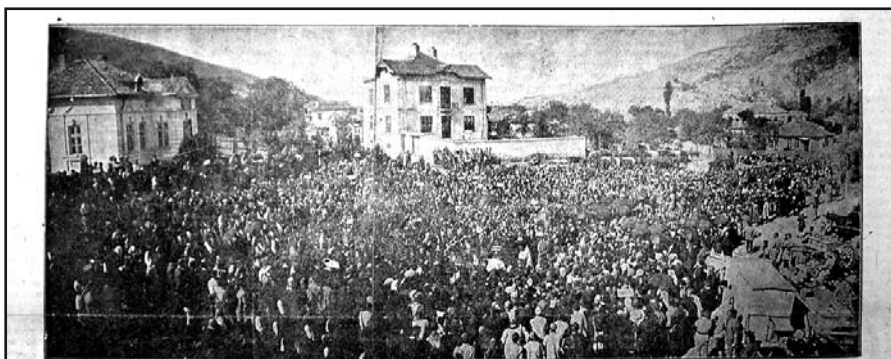
На 11 ноември 1918 г. оръдията на Голямата война заглъхват. България е принудена да сложи оръжие близо месец и половина по-рано. Скоро по улиците на някои български градове ще се появят сенегалци на френска служба, които няма да позволяват на минувачите да ходят по тротоара, защото очевидно не са достойни за това. Унижението вече е започнало, но истинският позор още предстои. При все това правителствата на Ал. Малинов и Т. Теодоров се опитват да преглътнат и да спасят поне това, което си мислят, че още може да бъде спасено. Заявеният от американския президент Томас Удроу Уилсън стремеж след победата на Антантата да се положат основите на „един истински справедлив мир“ и принципът за самоопределянето на народите дава на първо време някакви мъгляви надежди, които започват през следващите месеци все повече да се разсейват. Апетити за колкото се може по-голяма плячка на Сърбия, Гърция и Румъния са демонстрирани по недвусмислен начин. Още на 19 ноември 1918 г. в пълен разрез със Солунското примирие с нота на командващия на съглашенските сили в България се изисква опразването на Южна Добруджа от български войски и административни власти, в следствие на което Малинов подава оставка. За повечето българските политици, на които им е вече пределно ясно, че Вардарска и северните части на Егейска Македония са загубена кауза, това идва да покаже, че се поставят темелите на един мир, който няма да бъде нито справедлив, нито истински. На Парижката мирна конференция, открита на 18 януари 1919 г. и председателствана от

премиера на Франция Жорж Клемансо, се прославя месеци наред триумфът на силите на справедливостта, а диалогът с победените, разбира се, е напълно извън дневния ред. За сразените страни се подготвят документи, които те просто трябва да подпишат и точка. Версайският договор от 28 юни 1919 г. определя съдбата на Германия и предизвестява тази на България. Съглашенците и най-вече Франция и Англия вече са определили малко или повече условията, при които българската държава ще бъде поставена на колене.

През цялото това време командването на окупационните сили получава все нови и нови реквизиции, с което разорява страната. До края на 1919 г. Източната армия заграбва 1 316 259 кг брашно, 1 704 255 кг зърнен фураж, 195 355 кг захар, 102 420 броя добитък, както и редица други храни и материали в непосилни за българския народ количества. Най-мрачните предчувствия са оправдани през 19 септември 1919 г., когато на българското правителство е връчен проектодоговорът за мир към който е определен 25-дневен срок за възражения. На 2 октомври Теодоров подава оставка и четири дни по-късно Александър Стамболийски сформира нов коалиционен кабинет. Въпреки това министерски съвет съумява да изготви възражение в три части, в които се изтъква абсолютната несправедливост на прекрояването на държавните граници на Балканите и се предлага плебисцит в Македония с оглед на принципа за самоопределянето на народите. Отговорът на съглашенците е повече от красноречив. Ген. Фр. д'Еспре заповядва евакуирането на българските части от Западна Тракия. Окупирането ѝ от съюзнически и гръцки войски се провежда от 15 до 22 октомври. Тракийският въпрос по същество също е решен безапелационно, а достъпът на България до Бяло море – отрязан.

На 27 ноември 1919 г. български-

ят министър-председател и водач на земеделците Ал. Стамболийски подписва в предградието на Париж Ньойският мирен договор. Датата не е избрана случайно. На нея 34 години по-рано българският пръпорец се вее в Пирот и бойните действия между българи и сърби приключват. От този момент денят става празник на Българската армия, което западните ни съседи не могат да забравят. Подписването на договора именно на 27 ноември прави моментът още по-унизителен и горчив. Ньойският договор се състои от 13 части, първата от която е въщност Уставът на ОН, в който е заявено желанието за установяване на траен мир. Следващите раздели обаче не са от естество да съдействат за него. Букурещкият договор от 1913 г. и произтичащата от него загуба на Македония и Южна Добруджа са потвърдени. От България са откъснати територии с обща площ 11 278 кв. км. На Кралството на сърби, хървати и словенци са придадени Струмишко (още едно парче македонска земя) и Западните покраини – Босилеград, Цариброд, 18 села от Трънско и Знеполско и 8 села от Кулско. Западна Тракия остава под обща съглашенска окупация и малко по-късно е предадена на Гърция. По този начин на практика южната граница по потвърдения Букурещки договор е нарушена. В Ньойският договор по твърде неясен начин се предвижда икономически излаз на България на Бяло море. Това право си остава само на хартия. Балансът със съседите е решително нарушен. Краят на 1919 г. заварва България с 4 846 971 жители. В следствие на войните от 1912-1918 г. и след Ньой, Сен-Жерменския (с Австрия) и Трианонския договор (с Унгария) Сърбия от държава с 48 303 кв. км. и 2 311 000 жители през 1912 се превръща във формираното Кралство СХС с 248 100 кв. км. и 13 500 000 души.

Траурен митинг в гр. Цариброд на 28 септ. 1919 г. — в черковния двор

Глас от Родината

... Да бъдеш... е загадката и ключът. Ако човек постоянно очаква, никога няма да оцени това, което има. Ако понякога очаква, понякога няма да оценява това, което има. Така се пропускат миговете. Така не изживяваме щастието.

А то е винаги тук, чакайки да бъде изживяно.

Поех Новото Младо Човечество. Трябвало е да се срещна с тези деца. Може би затова така се изваяха стъпките ми, че да остана още в Моето училище.

Въпреки желанието на прогресивната патриотична общност в Босилека, въпреки усилията и сълзите от гняв в очите на истинските българи, въпреки широтата на мисълта им и погледа в перспектива, все пак тесногърдието и дребните интереси на оцеляването, които властват наоколо, победиха на този етап. Само на този. Вярвам да е само на този. Както вярвам в истинската сила на кръвта, която не е станала вода; и на езика, който не е буренясал; и на душите, които не се хранят с плевели.

*Ако кръвта е станала вода,
ако езикът е буренясал,
ако душите се хранят с плевели,
нямам изобщо какво да правя тук.*

Нито аз – Роза на доброто и светлината, с аления кадифен дъх на своята същност. Нито той – Рицарят на доброто и светлината, с горещия плам в жадните кладенци на очите.

Няма какво да правим тук.

Освен да отидем далеч и на светло.

Ала от своето не можеш да избягаш.

Ако е останал поне един български дом, който отглежда деца с поглед към славна древност и достоен народ, чието сърце Балканът като с бръснач реже с вик за милост и слава, ако поне един дом е останал, ако поне един вик за България разцепва тия оковани родни простори, то – оставаме. Ще преминем още телени мрежи на глупостта и лицемерието, на завистта към духа, на невежеството, на глумите празнодумия и лозунгарство. Ще преминем. Не се скъпим за кръвта по одраните стъпки и длани, защото кръвта ни вода не е. Не пестим езика си грапов, защото езикът ни буренясал не е. Не гърчим душите си, защото те с плевели се не хранят.

И просто оставаме – Роза и Рицар.

– Когато братя се изселват – беше ми казал някой тук, – винаги остава един – за да пази земята.

Та и ние така.

Земята не е само пръст, погълнала живота. Земята е живот, който ни храни и ни спомня, че сме човеци. И докато това Човечество не е прозряло колко всъщност си е БЛИЗКО, всеки мислещ и сърцат ще отстоява своята Родина.

Та и ние така.

Докато има войни, ще творим мир.

Докато има граници, ще ги топим. Отвътре – навън. С любов. Не с пловни. Не с псувни. Именно: отвътре – навън. Ако си черен вътре, как ще създаваш светлина? Ако храчиш, как ще пиеш от бистър извор? Ако хулиш, как ще дишаш звездосини кристали? Ако се мъгльосваш, как ще имаш прозрачната яснота?

Бях помолила Господ да сбъдвам добро. Бях го помолила, когато за пръв

път стъпих в Босилека, да ми помогне да изпълня не поне една, а всичките идеи, с които се прибирам у дома. И за още, го помолих, да ми даде. И даде ми! Знаех, че думите и чувствата не стигат, а дело трябва. Научил ме беше Той на това. И знае Той, Създателят, Крепителят, за всяка моя стъпка в чистото, за всеки опит, в който някой пречка сложи. Знае Той. И Любов ми даде – най-голямата, за да имам сили. И горко на който отвъргва! Защо сам отвъргнахте си остане!

– Брей, каква ученичка имаш ти! – възкликнаха тук, когато през лятото им предоставих анонса на дипломната работа на Сърдитка. Те плакаха и душите им трепереха от вълнениято, което това момиче с мъдро слово, сурово и чисто, разбликна в тях. За България, за Оставането, за Смиъсла. И не че аз на нещо съм научила Сърдитка. Тя си е Голяма. Ала учениците отиват при точните учители. И учителите точно намират учениците си. Които могат да виждат, виждат. Които могат да пропиляват, пропиляват. Които могат да съхранят, съхраняват. Милост няма. Има

мъдрост. И себепотвърженост. Или прaviш своята съдба, или чакаш по бели гащи новото зло, та да го плюеш!

... Радвам се, че се запознах с Новото Младо Човечество в Моето училище. Тези деца са ме заслужили. Заслужила съм ги. Затова се срещнахме. И хукнахме в приключението на езика Свещен на дедите ни. И с вешо любопитство тичаме към слънцето, узнавайки все повече и древност, и бъдност, и себе. И хукнахме по манастири, по български пътища. Подучих ги да си направят тефтер на пътешественика. И да вписват всичко там, което хрумва на душите и умовете им. И чудни букети от смисъл, в дълбини родени, явиха се. Така бих искала, така бих искала и за децата на Босилека достъпно да бъде всичко това! – Разкошът на Знанието!

Великолепието на своя език! Бълбукането на чутата кръв!

Помогни ни да разпознаем светлите Ти пътища, Господи! И в земята ограбена душата й своя да възродим чрез Словото Свещено, чрез Майчината песен и Таткова заръка. Не слепвай очите ни, Господи, нито душите, макар че с гръб към теб човеци в ежедневното рият – да минат някак дните им, та да се свършат – безследно и глупо! Окрили малцината, та да се вдигнат мнозина!

... Сънувах сън... Вихрен бяг на звезди безчет... Гледам в дълбокото кадифе на небето и поглед не мога да откъсна... Огромни опашати мъгльавини в завихрянния избистрят звезди – безброй, безчет, огромни и луди звезди... В концентрични кръгове се завихрят, все по-ясни стават и надълбоко и надалеч летят с неописуема скорост... Вдигнала съм глава и поглед – право нагоре – в дълбокото индиго... А те – все нови и още, и още. Летят в някакво нататък, ала не свършват и повече стават... Разбирам някак, че мъгльавините, от които се раждат пред очите ми, са техни сияния и ореоли... сякаш образи на скоростта на душите им... Звезди... Звезди... страстен галоп към някаква бъдност... И аз преживявам дълбоко и динамично всичко това. Не в звезден лабиринт, а в Звезден свят на Велика Устроеност бях. Не – бях, а летях. Вихрено. Гмурнато. И изопнато, в цялата стремителна безбрежност на Вселената

... Този сън беше скоро, много скоро, сега, в подстъпите на зимата... Но аз се връщам към един есенен спомен за топене на Граница.

... Чаках в Града на Ябълките и Черешите да пристигне от отгатак граница неголямата компания от Босилков свят... Грейва моят любим в скок от микробуса и потъвам в родната му свидна прегръдка. Денят е така слънчев и меката топлина в искрите на светлината обещава безвреме... Летим, летим по родни шарени пътища. Есента е наметнала пъстроплетни одежди... И Рожен се измъква от скътани пазви. Така уютно съм се чувствала винаги в този манастир, като в дом. Сигурно и за компанията е тъй, щото свойски опитва сладките гроздове на двора... Всеки има своята молитва и своя поглед, ала всички са будни в родния свят. Щастливи хора в щастлив ден са прекрачили бразда, за да дишат свободата на пречистия въздух.

Дали изборът да бъдеш там, където си щастлив, създава смисъла на това, че те има?

... Летим към Града на Скалите, Опиянен от своята мека хубост. Не те оставя на мира Мелник да се заседиш. Бродиш, бродиш – с нозе, с очи... Можеш всичко да погалиш с ръце – толкова е близко – не само на досег – ала и сърдечно...

Изкачваме витата стръмна пътечка до най-високото. Смайва ни (за кой ли път?) Кордуполовата къща. Тук богати хора, начетени, образовани и трудолюбиви, радатели на родното, ценители на виното, са изградили цял палат на благоденствието. Смаяни се вглеждаме във всеки кът на огромния пъстър дом, разлял мек уют и приветлива сигурност в просторните помешения, обкичени с шарени черги и завеси, миндери, софри, привлекателна спалня с камина, строга зала за преговори, таен шкаф на преценките... Втурваме се през просторните коридори на подземното царство на виното... безчет бъчви се редят, редят като знаци на изобилието... и отпиваме кристалната сладостна напитка... За мен алкохолът няма никаква стойност, той ми е свършено безинтересен, но глътката вино винаги е била огнище с пулсиращата кръв на лозницата, оплодена от слънцето... преливаща топлина, която избухва в бавното отпиване и отвежда съзнанието и сърцето някъде отвъд ежедневието... Глътка вино винаги ми е стигала... Напускаме прочутата къща... И усещам – сякаш ме изпращат светлите сенки на гостолобивите й някогашни обитатели – грижовни стопани – творци на живота си.

... Разлистваме Мелник – гледка по гледка... Спираме при пейзажите – в природата и картини... Обещаваме си, че непременно скоро отново ще дойдем тук... И белите скали – стражи и любими – попиват обещаното...

Пътят ни отвежда в магичния свят на Рупите... Дома на Пророчицата,

Църквата, Топлите извори... И хвърлят обувки Роза и Рицар... изуват чорапи, нагазват боси в тревите вълшебни. Земята пулсира с жива сила... стъпалата ми не познават това... Очарована се въртя в кръг... и стъпвам по зелените връхчета, които като мека пружина ме отгласват нагоре към мене си и ме приземхват надолу към себе си... Неповторимо е босото стъпване по жива земя. Говориш с нея – чува те, изплакваш – попива те, смееш се – тупти с гласа ти... Неповторимо е... всяко себе си, в което си се озовал...

... Банско ни посреща с образа на топла лятна вечер. Трапезата гощава Босилковия цвят и мен. В уютния хотел, сред удобство и приветливост меките завивки обгръщат Роза и Рицар... И потъвам в сладостта на заедно и себе си... Разбира се, преди това изпушила съм няколко пъти последна цигара на малката тераска, от която съм поздравила Банско и съм благодарила за това пътешествие, за този свят, който ме е приел...

Утрото ни подхваща, устремно и нетърпеливо, като дете, което си иска своето и не търпи отлагане в забавлението на живота... Нагоре, нагоре, все по-високо в планината, в сурови отवेशи се издига по тялото на Пирин... И колкото по-високо си, високото е още по-нататък. Кафето и сладката приказка в милувката на лазура ни задържат – Роза и Рицар в нозете на влюбените Вихрен и Тодорка.

Босилковият цвят се е разходил до Окото, огледал се е там и ето – завръща се, усмихнат и зареден – по витата стръмнина. И импровизираният обяд е така вкусен и сплотяващ, че развеселената компания сякаш тук, по тия мъхнати височини в самото небе, иска да си остане... Ала чака ни следобедът на почивка и поезия... В поетичната вечер, разбира се, ще прочетем на хората по две–три неща, ала в интимния следобед си казваме толкова много стихове един на друг... че Розата жадува Рицаря, а Рицарят пие Розата...

... Малкият салон на вечерта приютява Босилковия цвят и колцина гостоприемни стопани... Много хора не са дошли, защото са „по дърва”. Аз пък прочитам Само дърво и присъстващите, зная, преживяват, всеки по своето, топлината в огнището на заедността, докато вън е хала завилняла. Моят любим изпълнява свои стихове, Очите на Босилека е пристигнал за тази вечер и също изпълнява свои. Разменят се думи и смисли... и всеки отнася от вечерта колкото може да поеме...

Тук някъде, в този въздух, в този свят са закърмени Паисий и Вапцаров... Тук някъде са бродили детските им стъпки и в душите им е растяла България... Нищета на килията гръмовно спомня онай вик, процепил Атон

и българските пътища: „О, неразумний и юроде, поради что се срамиш да се наречеш болгарин?!” Стига до Босилека и още по–нататък – в неизбродимите пътеки на сърцата...

Банският поет на Фамагуста и дивия копнеж по Филипните, който умира, без превръзка на очите, за България, ни посреща от портретите в своя дом и в тишината на викащите стихове... Струпа се Босилковият цвят над стъклената преградка, в опит буква по буква да хване стих по стих... и аз чувам гласа си:

– „Борбата е безмилостно жестока...”

Чуват го и хората. И стихват.

А когато завършвам,

– „народе мой, защото те обичахте”, дъхът спира.

Това е интимният миг на съпричастие... И аз тихо продължавам:

– „Понякога ще идвам във съня ти...”

Никой тук не излиза от магията на съпреживяното. И аз нямам спирка:

– „Какво ще ни дадеш, Историю...”

Очите ми са пълни със сълзи, под тежки клепки. А гласът ми трепти в трелите и държи юздите на избухващото вълнение...

Къде си, Родино? Докато живеем на ежедневието праг. Докато се крием зад паравана на ежедневието. Докато пръхнем в мъглата на оцеляването. Докато разводняваме кръвта, докато връзваме езика. Докато поим с празни думи плевелите на душите.

Къде си?

Къде си, Мила?

Кой не знае Неофит Рилски?

Кой не е виждал църквата в Банско?

Време е.

... Когато през миналата седмица бях тук с Новото Младо Човечество, в сърцето на Рила, шарените черги по снагата й тежаха от красота пребогата, пъстромилна... Помислих си, че скоро няма да я видя така... Но щедър е Господ! И непредвидими пътищата Му! И ето ме отново, малко след това, отново тук, на осмия ден, с Босилковия цвят и моя любим... Къпем се в багри, сливаме се с тях, отиваме към себе си... И блесва Празничното великолепие на Светата Обител... Да, попаднали сме в най–светлия ден тук, в края на своето пътешествие... Взимаме за домовете и за душите си светен хляб, светена вода и много светлина, дъхава светлина за времето нататък, в което ще се опитваме да разбираме кои сме всъщност и де е, да, де е, именно, България... и дали сме я заслужили.

Анета Иванова

За рева на лъва и крясъка на орела

Удоволствието е неизбежно, ако не оставим никакъв шанс на злобата. А злоба има.. Завист също, затова шансът на реализацията намалява. Намалява до презрение. Учим се да бъдем добри, но в учението ни нещо куца, и това нещо ни води до завист. Завистта определено е психологично-социална категория и стопроцентово е човешка приумица. Завистливият е душевно слабият, интелектуално неспособния, оня, чиято ментална хигиена не се забелязва. Злобата е висш стадий на завистта. Злобата е мощен генератор, който предизвиква обществени трусове и сътресения. Злобата може да предизвика и душевни трусове, ако човек има капацитет да я поеме. Като такъв, човек поеме ли злобата, тя се превръща в омраза. Омраза на всяка цена. Омразата вече е болезнено състояние на духа. Омразата повече е колективно шлайфане на гънките на сивото вещество, отколкото генетично наследство. Ние колективно мразим. Колективно сме неспособни да обичаме, защото в мозъците си нямаме формиран център за колективна обич. Тъмната винаги е по-силна от светлината в народопсихологическо отношение, затова борбата между злото и доброто не стихва. Злото винаги има по-силно оръжие. Приказките са измислени, за да побеждава доброто в тях.. Те са родени от човешкото желание за победа на доброто във вътрешния свят на човека. Реалността е друга. В реалността психологията на поражението е по-сложна. Победата е временна, загубата също. Победата с нечестни средства измъчва. Тя тежи повече от загубата. И едното, и другото си имат цена. Цената може да се измерва в различни стойности. Много е пошло, ако се измерва парично. А тя най-често така се измерва. Откъде тръгва процесът на завистта, злобата и омразата? Тя започва още от ученическите скамейки, а след това само се усъвършенства. Тя е ретроактивна. Защо Хитлер е ненавиждал евреите? Защото един еврейин го е късал на изпит по рисуване и човекът не е успял да запише художествена академия. Ако го беше допуснал да запише въпросната академия, това нямаше да бъде толкова пагубно за изобразителното изкуство, отколкото за избиването на евреите! Може би всичко това е станало поради някакъв си професор по рисуване!

В босилеградската практика некадърните не се отстраняват. Напротив,

отстраняват се кадърните. Затова сме на това дередже. Некадърността си има цена. Способността също. Разликата е там, че цената на некадърността я поема един, и то най-често в зелено, а последствията ги плащат всички. Ех, жалко босилеградско образование, кой ли ми те води, кой ли ми те гледа?! Чада все родни! Оглупели от крясъка на орела, изпратихте вашите "достойни" рожби да послушат рева на лъва, и след това обратно. Затова ли организирахте отряди от поклонници за вашите свидни рожби, да получат цифри, а не оценки (за оценка не се ходатайства, тя се заслужава), за да троят някогашното човечество, както вие днес го правите, а! Това е пример първи. Втори и следващи примери колко искаш. Но все пак пример втори е безапелационната "наредба" за колите с български регистрационни номера. Пример на тотален произвол и импровизация. От законова гледна точка държавата е мъртва. Народът се осъзнава, и както го е казал брадатият германец от "класа" по себе си, става класа "за себе" си, но и тук има абсурд до абсурд. Само фуруджийските лопати са с къса памет. Ние не сме зловни, но помним.

Помним митингите за един хагски затворник, (вече покоен), в Горна Лисина. Помним как лисинци с кокарди и шайкачи ожесточено браниха великосръбските позиции, а сега, притихнали, вадят удостоверения за български произход, кой за българско гражданство, кой за кола, кой за... Братя лисинци, защо изневерихте на сръбството, на сръбските кокарди. Защо ровихте по сандъците на вашите дявовци, кървили по Булаир, Деве баир и Каймакчалан да се докопате до някоя вехта хартия, която да ви удостои с българско гражданство. Заповядайте, сдобийте се, но като го получите и станете граждани на България, ние, тия, които помним вашите прекомерни излияния на великосръбски шовинизъм, с чиста съвест и с патриотичен дълг ще поднесем обвинение срещу вас пред съдебните органи на България за уронване на българската нация и злепоставяне на Българската държава. Заповядайте, карайте коли с български регистрационни номера! Ползвайте благодатта на майката родина, доносничете, хитрувайте, но не забравяйте оная народната, че и най-хитрите лисици свършват при кожата!

Радко Стоянов

Треклиански работи

СЛУЧКИ, СПОМЕНИ И ПРЕЖИВЕЛИЦИ, РЕАЛНО И ИЗМИСЛЕНО, ТЪЖНО И ВЕСЕЛО

Таске – Караджин

Таске Караджин (това е Атанас от Караджинци) беше от поколението на което ние казвахме дядо. С други думи човек от поколението на баба ми и дядо ми. Едър и снажен, бойлия на младини, аз го помня като стар и грохнал. Рошав и неподстриган, из под капата му стърчеха във всички посоки кичури коса. Очите му бяха тъмни, много живи, леко надмenni и присмехулни. Носеше един "кръпен кожув". До последно ходеше с опънци.

Бай Таске беше типичен представител на селската бохема. Обичаше да си попейва (то кой ли не обича, но както и да е...). Било ли е, или само така му се е искало да е било, бай Таске твърдеше, че някога бил джамбазин. Това според него означавало "търговец на едър и дребен рогат добитък". Искеше да каже: "Не ме гледайте, че сега съм изпаднал. На времето бех е-е-х-е-е-е... Големо нещо.."

Личеше си, че Таске на тази възраст предпочита повече пийването и приятната компания, отколкото работата. За това аз вярвам, че няколкото случки, които ще ви разкажа са истински.

Ошгъл (отишгъл) Таске да красти шума. Драгичетецо, който не знае да знае, че крастенето на шума е много, ама много тежка работа. Особено когато не ти се красти, а долу в селото "у хоремак", приятелите ти вече са заседнали на сладки приказки и още по-сладка ракия. Такива тъжно-весели мисли са минавали през бедната Таскева глава, като почнал да се "кендери" (ще рече катери) по дъбицата. Не, това не е за него работа... Не – джамбазин у дубица... не. Не и не! Скрастил една-две дъбици, стигнал някъде до средата на третата Таске "фане та заповръти" секирчето "е-е-е там у трънъете с думите:

-Таске, Таске! Глупава главо! У оремак троица джамбази те чекаю, а ти Таске си се качил у връ в дубица шума да крастиш...! Ааааа, Таске, Таске, ааа Таске, Таске – упрекнул се сам за последно, па слезне та право у чаршията.

Друг път, някога си , в двора му нямало дърва. Зер, такъв джамбазин с подобни дребни неща не му отива да се занимава. Така или иначе станало студено. Жена му постоянно му “пръпняла” (мърморила, натяквала), че “ ванало студ “, па и на него не му е било кой знае колко комфортно. Разлютил се Таске, наметнал антерията и излезнал навънка . Грабнал секирата и къде с остро, къде с тъпото, разпердушил набързо амбарът. Събрал колкото можал с двете ръце и с тържествуваш вид улезнал у одаята с думите:

- Те ти Митро топли дърва !

И сега тази “крилата “ фраза се използва в бита на моите съселани. Все пак човекът намерил изход от положението . Па и защо ли му е бил празен амбар...

Както казахме на младини, когато е било частно (не е имало ТКЗС), Таске е бил левент, а може би и хубавец. Па и да не е бил това не е толкова важно за нашия разказ . Важното е, че си имал някаква закачка с една Габрешевка – съседно село. Там някъде, на границата между двете землища “ у Света вода-местност “Таске имал нъива”. Някак си все така се случвало, че она Габрешевката се брала трава около тая нъива, а Таске бърш тъгай се случвало да бъде там. А какво се е случвало, или не, между тях двамата разказвачът деликатно ще премълчи... Арно ама “муж вуй одири-и-л “, нещо се било подразбрало-о-о ...

Един ден Таске устремен с бързи крачки право към слогът където она уж брала трава (ама верно уж) симиняйки кожувът рекъл :

- Легнуй бръже, не ме май ! – и го постлал (кожувът) на земи .

- Арно , ама това не било она, а он – муж вуй...

Тука разказвачът пак деликатно ще премълчи някои прозаични подробности от това, което се случило. Само че няколко дни Таске не излизал от къщи. Комшиите също одирили това онова-а-а...

Минали два-три дена, па един комшия влезнал у ни да го види. А Таске лежи увиен у кожи. Комшията го подпитал:

- А бре Таске , що стана бре ? – уж не знае .

- А-а-а нищо... Позгложная ме малку...

Деда Сандо

Деда Сандо е моят дядо. На него съм кръстен. Роден е в края на XIX век, когато държавен глава на Бъл-

гария е бил Княз Александър Батемберг. Това е причината, поради която това име е станало тогава модерно. Иначе свещеникът е кръщавал децата или според църковните празници и имената, които те носят, или по традицията – на името на някоя от бабите или дядовците в рода ли друг роднина. До скоро имаше живи възрастни хора (дано някои от тях са все още живи и здрави) носещи имена най-причудливи, вероятно стари от езическите времена – например мъжките Манасия, Станакия, Милачко, Калистрат и пр. , или женски като Раивка, Вроса, Зана, Гиша и т.н. и т.н.

Но думата ни беше за Деда Сандо-те. Помня го висок и едър – все лелечеше (пъшкаше) от нещо, което го боли. Непрекъснато го карах да ми разказва нещо за войните, в които той беше участвал. Той не беше много добър разказвач или ние малките слушатели не сме разбирали това, което ни разказва. Помня че за битката с французите “на завоя на Черна” той казваше: “Одешемо по железото” – толкова много патрони и снаряди се изстрелвали, че “нема куде наземи да ступнеш”.

Деда Сандо е бил “алтилерист”. Като най-силен от екипа на оръдието, той е носел тежките снаряди и е зареждал оръдието. Разказваше следната случка:

- Мерач ни беше едън циганин. По едно време французите пушния самолет. Мине над нас и трака-трака-трака с картеницата. Иде до некуде и пай се връне - трака-трака-трака... Че ни изтепа...! Па мерачът ка се ядоса – изрипи от окопът и с оръдието – бам та право у него... И га собори. После му дадова медал на мерачът.

Допускам , че това е бил един от първите случаи, при които гаубица сваля самолет. Може би той е известен на военните хронисти , а може и да не е.

Деда Сандо имаше воденица – близо до единствената тогава чешма в махалата. Около тая чешма имаша пейки. Кой как мине поседне, пийне водица, пораздума се с тогова-оногова ... Деда Сандо обичаше да поседи там и да слуша тракането на кречеталото на воденицата. Хем си почиваше, хем си вършеше и работата. Наред със всичко той беше и смешкар – шегаджия казано по съвременен. Веднъж той намислил и осъществил следната шегга. Знае кога учениците се връщат от училище, той поседнал на пейката с много угрижен вид . Приближила се

групата, а той мълчи.

- Добър ден чича Сандо ! Що си се замислил ?

- А бре мани ...

- Що бре чича Сандо ?

- А бре мани. Жаба запишила цивунът и не могу да мелям. Гледай що йе мливо. Мани, мани ...

- Са що че работиш?

- Е па що... Я иди до чича ти Андона и земи конопъц Че я връжемо за нога да я изтеглимо...

Наивният малчуган веднага изтичал и след малко иде и носи конопче. Деда Андон се сетил каква е работата и иде след него.

- Те ти чича Сандо конопче.

Вземал Деда Сандо конопчето и отишли заедно до воденицата. Цивунът както е известно представлява една конична тръба, която се монтира на дъното на “ендакът” и насочва водната струя към перките на едно колело. Това колело задвижва воденичния камък.

До цивунат достъпът беше труден – трябваше човек да се промуши през един тесен отвор оставен в зида. Но няма как – играта е започнала и трябваше да се свърши до край. Промушил се Деда Сандо, хванал единият край на въжето, а другия подал на вълн. Естествено у цивунът не е имало никаква жаба, а един бус. С него запушвали тръбата когато е необходимо. Уж вързал жабата за нога Деда Сандо издал команда :

- А съга дръпайте !

- Напнали се дечурлигата – дърпат с всичка сила. В един момент отпуснал въжето и измъкнал бусът, а децата пуф дупечки у водата.

Понасъбралите се наоколо хора прихнали да се смеят , а дечурлигата засрамени се разотишли по домовете си с мокри дупетия... Сигурно после е имало кавги и клетви, но и без това не може.

Друг път Деда Сандо им показал на малчуганите някакъв железен чарк от воденицата .

- От дека това бре Чича Сандо ?

- Ама вие не знаете ли? – рекъл.

- У Демирица (местност) самолет паднал и секой носи що найде .

Побегнали децата на там. То едно като тръгне – всички се втурват, некое да не изостане. Шегги... Разбира се никакъв самолет не имало.

Ето такъв беше моят дядо – Деда Сандо. До последните си дни казваше: “Суво дръво да стиснем – вода че пуци “

Александър Боянов

КИЦ отбеляза 100 години от независимостта на България

По повод 100 години от Независимостта на България, КИЦ „Босилеград“ и Държавната агенция за българите в чужбина в Босилеград изнесоха лекция и прожектираха филм по повод 22 септември – 100 годишнината от независимостта на България. За значението на празника и за историческите събития преди и след провъзгласяването на независимостта говори д-р Владимир Станев главен асистент на Историческия факултет на Софийски университет. Това беше повод и представител на Държавната агенция за българите в чужбина да посети община Босилеград и КИЦ „Босилеград“.

Лекция за проекти

На 08. 10. 2008г. КИЦ „Босилеград“ и българското посолство в Белград проведоха лекция за конкуриране по програмите за проекти от предприемаческите програми на ЕС. На лекцията присъстваха представители на неправителствени организации от Босилеград.

Екскурзия по повод 11 години КИЦ

В рамките на отбелязването на 11 години от откриването си, КИЦ „Босилеград“ с подкрепата на община Банско и местната организация на ВМРО организираха двудневна екскурзия из Югозападна България. Двадесетина босилеградчани имаха прекрасната възможност да се любуват на прекрасните природни и исторически забележителности по маршрута Босилеград – Кюстендил – Мелник – Роженски манастир – Рупите – Банско – Благоевград. Любуваха се и на новият зимен туристически център Банско където нощуваха и попиха част от красотата на Пирина. България с любезните си домакини, с прекрасните си туристически дестинации, с невероятни красивите планини, тишината на манастирите и културно-историческите паметници на великите личности оставили трайни следи в историята и културата на българина, действат с магическа сила и бързо

променят представата за България която волно или неволно носят със себе си българите от Западните покрайнини. Среща на място с хората, културата и красотата е по-силна от всякакви исторически фалшификации и пропагандни клишета с които от ученически дни ни заливаха за кръвожадните „татаро-монголоиди“, „хуни“ и „фашистки окупатори“. България вече не е и дивата страна от социалистическия лагер. За посетителя който е виждал България преди и сега – промяната е видима и приятна.

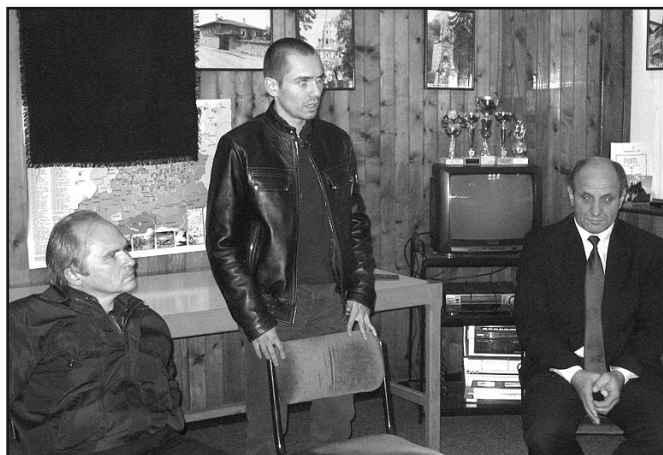
Възпоменателен концерт по повод Деня на Западните покрайнини

„Мати България“ и Общобългарски комитет „Западни покрайнини“ в зала 11 на Националния дворец на културата отбелязаха Деня на Западните покрайнини с концерт български патриотични песни. С приветствено слово към гостите се обърнаха Петър Константинов председател на „Мати България“, Петър Захаров председател на Общобългарски комитет „Западни покрайнини“ и Иван Николов председател на КИЦ „Босилеград“.

НСА отбеляза Деня на Западните покрайнини

Националната спортна академия „Васил Левски“ и Национално движение „Западни покрайнини“ отбелязаха Деня на Западните покрайнини 7 октомври. За историята и значението на Деня на Западните покрайнини пред студентите и преподавателите на НСА говориха ректор д-р Лъчезар Димитров, доц. Лозан Митев и председателят на КИЦ „Босилеград“ Иван Николов. Студентите в НСА с интерес проследиха филма който нагледно показва подробности от живота и борбата на българите от Западните покрайнини за спазване на правата им.

КИЦ „Босилеград“ отбеляза Деня на Западните покрайнини

КИЦ „Босилеград“, Национално движение Западни покрайнини и младежката организация на ВМРО от София отбелязаха Деня на Западните покрайнини в салона на КИЦ „Босилеград“. Възпоменателната вечер започна с минута мълчание за невинно избитите жертви на границата и се проведе под знакът на черната забрадка която жените от Босилеградско са носили три години след като сръбските войски на 6 ноември са окупирали Западните покрайнини. За Деня на Западните покрайнини и за настоящето и бъдещето

щето им говориха Ангел Джамбаски общински съветник от листата на ВМРО в Столичен общински съвет, Лозан Митев председател на Национално движение Западни покрайнини и преподавател на НСА и Иван Николов председател на КИЦ „Босилеград“.

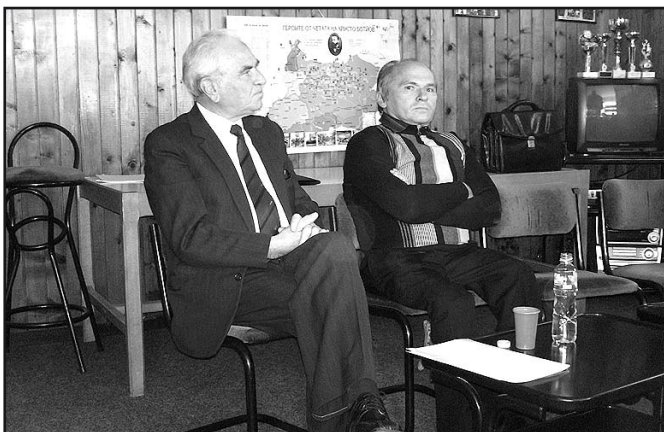
27 ноември отбелязан в София

По повод 89 години от подписването на Ньойския диктат Национално движение Западни покрайнини от София организира протест който събра представители на патриотични организации от София и Западните покрайнини. Вечерта представителите на организацията от Западните покрайнини КИЦ и ДСБ участваха в специално предаване по ТВ “СКАТ” и говориха за проблемите на българите в Босилеград и Цариброд.

ПП “Атака” също проведе протестен митинг на същия ден и връчи Декларация за ревизия на Ньойския договор в седалището на Европейската комисия в София.

Литературна среща с Матей Шопкин

КИЦ „Босилеград“ и българското посолство в Белград организираха литературна среща с известния съвременен български поет Матей Шопкин. В пълния салон на КИЦ-а Матей Шопкин почти цял час вдъхновено декламираше свои стихове и държа докрай вниманието на любителите на поетичното слово, главно деца и ученици от босилеградското основно училище и гимназията. Матей Шопкин е един от редките поети които сами рецитират своите стихове. Неговата поезия е разнородна по посланията си, но е социално ангажирана и винаги ясно и точно подредена по ритъм и метрика. Особено красиви бяха стиховете му вдъхновени от старата българска столица Велико Търново и цар Калоян. Част от богатото си поетично творчество Матей Шопкин подари на КИЦ-а в Босилеград.

Гроб на български свещеник

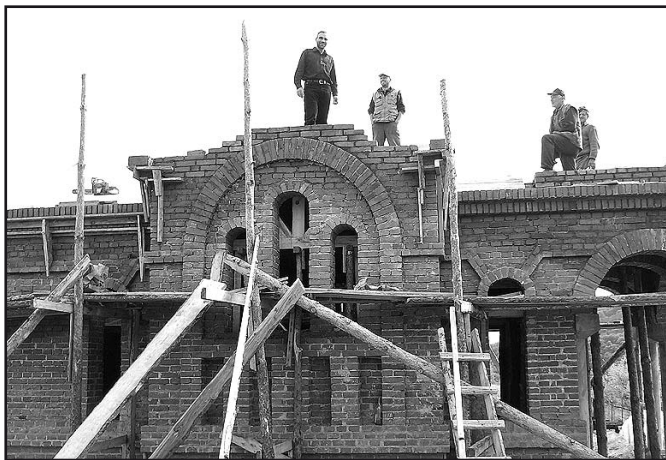

По време на реконструкцията на черквата в село Райчиловци бе разхвърлян стар гроб на български свещеник и никой не се постара отново да го възстанови. Може би някой ще отговори, че това не е направено умишлено, но кой може да каже колко много подобни гробове изчезнаха завинаги от Босилеградско?

Кой помни къде са погребани?

В доклада на Кранегиевата комисия са записани имената на петима български офицери избити от сръбската войска в Босилеград през 1913 година. Даже има и снимка на труповете им. В доклада е записано «Комисията разполага с по-малко документални свидетелства относно изстъпленията на сръбската армия през време на войната. Отделни случаи, потвърдени от документи и свидетелски показания, показват обаче, че сърбите не са никакво изключение от общото правило, В приложението се намира един протокол, съставен от българската военна комисия, който доказва убийството на петима български офицери: полковник Янев (командир на Шести пехотен полк), поручиците Стефанов и Минков, ветеринарният подпоручик Контев и вахмистър Владев. След като били пленени при Босилеград на 28 юни/11 юли, на полковник Янев било заповядано под заплаха от разстрел да разпорежи на българските ескадрони да се предадат на сърбите. Той се съобразил с това искане, обаче заповедта му не била изпълнена. След това петте офицери били изкарани извън затвора и поверени на конвой от 10 сръбски войници, които ги разстреляли, събули ботушите им и ги ограбили. Един друг офицер, доктор Кусев, бил ранен от сръбски войник веднага след като се предал, и това обстоятелство спасило живота му. Един сръбски лекар, г-н Митрович, дошъл да го види. Той изразил съболезнанието и съжалението си, като го видял в такова тежко състояние, и го завел до сръбската военна болница, намираща се в кметството. Първото оттегляне на сърбите, които по необходимост изоставили и собствените си ранени, спасило този български лекар. Ние имаме неговото показание, което потвърждава фактите от цитирания протокол.»

Дарение за черквата „Св. Иван Рилски” в село Паралово

Доц. Лозан Митев и съпругата му направиха парично дарение от 560 евро за черквата в село Паралово. Парите са изразходвани за закупуване на материали за покрива на черквата с което този строителен сезон е приключил. КИЦ „Босилеград” непрекъснато търси нови спонсори за завършване на строежа на черквата в която Дирекция „Вероизповедания” към Министерски съвет на Република България до момента е инвестирала около 15 000 евро.

Първо дарение за реконструкция на черквата „Св. Троица” в Извор

В отговор на кампанията която поде КИЦ „Босилеград” за реконструкция на черквата „Св. Троица” в с. Извор, Дирекция „Вероизповедания” към Министерски съвет на Република България отпусна сумата от 5 000 евро. Сдружението на архитектите на Република България изработи техническата част на проекта за реконструкция на черквата в Извор.

Инициатива за защита на военните гrobiща в Босилеградско

Осъзнавайки значението на историческата памет за опазване на националната идентичност на българите в Западните покрайнини, Културно-информационния център “Босилеград” се обръща към българската, сръбската и световната общественост с призив да се издирят, запазят и отбележат българските и сръбските военни гробища в Босилеградско.

По разбираеми идейно-политически причини в близко минало в Западните покрайнини бяха открити многобройни партизански паметници за “зверствата на българските фашистки окупатори”. Въпреки това, в историческите архиви и съзнанието на местното население има достатъчно доказателства и за български и сръбски военни гробища и изчезнали и поругани паметници на български войници и офицери паднали в защита на територията на Босилеградско от сръбските нашественици.

Празнотата в историческото съзнание на младите поколения българи в Западните покрайнини и официалната сръбска история според която българите са “окупатори”, “фашисти” и “убийци” на собствена територия, доведоха до установяване на историко-политически клишета които не само улесняват асимилацията но и разпалват жестоки антибългарски настроения.

По непълни и все още недостатъчно проучени данни, български военни гробища има край с. Белут – 10 души, с. Бистър – 1 човек, с. Божица – 7 д., с. Караманица – 1 човек, Цветков гроб – 60д., с. Царица – 25д., Църноок – 1 човек, с. Дукат – 17 д., с. Извор – 23 д., Панчин гроб – 79 д., Стрешер – 175д., с. Побиев камък – 23д., с. Паралово – 1 човек, с. Плоча – 5д., с. Тлъмино – 5д., с. Топли дол – 5 д., Власина – 5д.

Парадоксално е, че докато на територията на Босилеградско по време на Междусъюзническата война се водят сражения между българската и сръбската армия, голяма част от мъжкото население е мобилизирано в състава на българската армия и се сражава на други фронтове. Според изследвания на кюстендилския историк и краевед Тодор Димитров, над 400 босилеградчани са загинали по бойните полета от Македония до Солун и Северна Добруджа.

Десетки са гробовете и в днешните крайгранични села на България – в селата Бобешино, Жеравино, Коприва, Трекляно, Горни Кортен и др. В Гюешево е изграден храм-паметник „Св. Троица”, където са събрани костите на падналите в боевете по границата български войници и офицери. Изградени са паметници на Славчето, в с. Драгойчинци и Бобешино – всички от българската страна на границата.

В Босилеградско споменът за войната през лятото на 1913 г. постепенно изчезва. На забвение са оставени гробове по върхове, полета и села. Жертвите не са само от българска страна, има и немалко убити сръбски войници. Военната практика е на загиналите да се обособяват специални военни гробища или да се поставят паметници на признателност, където да се изписват имената на убитите.

През последните години такъв процес протича в Р Македония, особено по линията на Южния фронт от Първата световна война. Издирват се имената на убитите, където е възможно се обособяват гробища, а където не е, се правят паметници.

В Босилеградско положението не е по-различно. Възможно е да се открият имената на загиналите, знаят се къде са някои гробове, има запазени надгробия в с. Божица. Трябва да се възстанови войнишкият паметник в Босилеград унищожен през 1932 г. С известни усилия може да се поправи близо вековната несправедливост и да се отдаде заслуженото на героите, паднали в защита на родната земя.

Отделно от това, своите паметници очакват и всички босилеградчани загинали за свободата и независимостта на България. Това би било от полза не само за историческата наука и националните интереси на България, но би бил значителен принос за изясняване на историческата истина. Историческите фалшификации бяха една от причините за експанзията на великосръбския национализъм в наши дни, който на свой ред също доведе до “сръбското крушение”.

От друга страна, това би помогнало на българите в Западните покрайнини не само да се освободят от антибългарските настроения възпитавани десетилетия наред у тях, но и от изкуствено насаденото чувство за вина и срам от “зверствата на българските фашистки окупатори” и съответните паметници издигнати с подобно послание. Изясняването и материализирането на истината би могло да доведе и до трайно помирение между българския и сръбския народ, който съзнателно е разделян и противопоставян един срещу друг в името на различни национални идеологии.

*Председател на КИЦ “Босилеград”
Иван Николов*

НИКУЛДЕН

На 6 декември източноправославните християни честват Свети Никола Чудотворец. Първообразът е историческа личност - Никола Мираликийски, роден през 270 година от н.е. в Патара - Ликия, Мала Азия (днешна Турция). Още като младеж той наследил голямо богатство от баща си и раздал всичко на децата и бедните си съграждани. За добрите му дела се разказвали множество легенди. Така, например, когато един богаташ с три дъщери се разорил и решил да продаде децата си като робини, светията тайно му подхвърлил три кесии със злато и така спасил момичетата от ужасна участ. Той откупувал и други хора от робство.

Източноправославната религиозна традиция го почита като покровител на мореплавателите. Според една легенда, по време на силна морска буря, светецът спасил с молитви моряците на кораба, с който пътувал към Божи гроб. Соред друга светията запушил дупка в кораба с шаран и възкресил моряк, починал при падане от най-високата мачта.

Св. Никола пътувал много по море и от опасностите се спасявал благодарение на божията закрила. В едно от житията му се споменава епизод, в който той обърнал към християнството пирати, нападнали кораба, с който той пътувал.

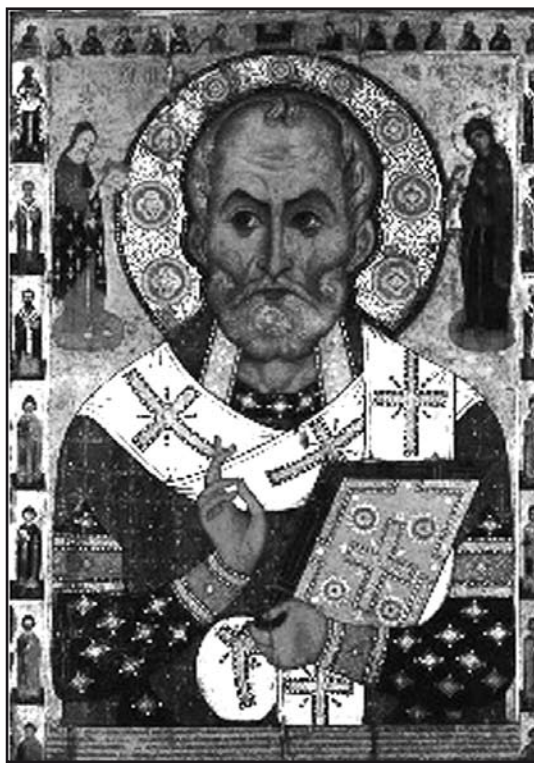
В образа на свети Никола се преплитат чертите на добродетелния християнин и на езически бог (Посейдон). Това е причината българите да го почитат като патрон на моряците и рибарите, както и като покровител на океаните, моретата, реките и езерата. Смята се, че когато е ядосан, светецът причинява бурите и ураганите. Затова на Никулден моряците остават на сушата.

Свети Никола умира на 6-ти декември 345 година. Паметта му се почита и до днес от Християнската църква именно на тази дата.

В Западна Европа също честват свети Никола (Николаус). В немско-говорящите страни, Холандия и Белгия този ден е особено важен за децата. В нощта на пети срещу шести декември децата оставят обувките си с надеждата добрият светец да ги напълни с лакомства и подаръци. В

много райони на запада празненствата за свети Николаус постепенно се трансформират в Коледа.

На Никулден се приготвя риба с люспи, най-вече шаран, защото той е слуга на светеца. Голата риба навява асоциации с бедност. Люспите се почистват внимателно, така, че да не падат на земята. Ако някоя люспа все пак падне, тя не трябва да се настъпва, защото който я настъпи, ще се разболе и ще умре. Костите

на рибата се събират и изгарят, както на гергьовско агне, закопават се в земята или се пускат в реката или морето.

Традиционните ястия, които трябва да присъстват на никулденската трапеза са рибник (пълнен шаран в тесто) и обреден хляб, като във всяка къща трябва да са по два. Част от тях се раздава на съседите и така може да се прецени, коя домакиня е най-добра в приготвянето им. Останалите ястия на никулденската трапеза са постни чушки, пълнени с ориз, сарми, царевича, зрял фасул.

Ето и някои правила за обработката на шарана:

Люспите на рибата се чистят лес-

но, ако рибата се потопи за няколко секунди във вряща вода.

Люспите се остъргват от опашката към главата.

За да не се разпръснат люспите из цялата кухня, рибата се почиства в дълбока тава или леген със студена вода.

Перките се отрязват с ножица.

Изчистената от люспите риба се разрязва по дължината на корема - до хрилете. Трябва внимателно да се извадят вътрешностите, така че да не скъсат жлъчката и червата на рибата.

Ако сте избрали шаран, трябва да махнете така нареченото седефено копче или горчиво кокалче, както се нарича в някои краища на България. Това е кокалче на върха на главата при свързката ѝ с тялото. Ако то остане, ястието ще има горчив вкус.

Почистената риба не бива да се накисва във вода - трябва просто да се измие обилно с вода. След това рибата се подсушава с чиста кърпа и се наръсва с лимонен сок или смес от оцет с вода. Така шаранът трябва да престои поне един час, след което може да се готви.

Рибата трябва да се посолява непосредствено преди готвене.

Ако решите да филетирате шарана, тези съвети ще са ви от полза:

За да не се мърда много рибата, през опашката и се забива пирон, така и двете ви ръце ще са свободни.

След като се отдели главата, кожата се цепва леко близо до опашката. С тънко и остро ножче с едната ръка се реже внимателно месото близо до кожата, а с другата ръка се хваща здраво с клещи и се тегли. Това се прави внимателно, за да не се накъса месото или за да не се заколи обработващия рибата.

Гръбначната кост се отстранява като с тънко и остро ножче се реже внимателно съвсем близо до костта.

Малките костици около също се изрязват.

Това, което остава, след като се отделят филетата (глава, кожа, опашка, перки, и кости), се използва за приготвяне на бульон, основа за рибни сосове или супи.

Матей Шопкин е роден на 29 септември 1938 година в с. Долна Липница, Великотърновска област. Завършва българска филология в Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Работи във в. „Софийски университет“, в. „Студентска трибуна“, Радио София, изд. „Народна младеж“, в. „Литературен фронт“, Националния литературен музей. Бил е секретар на Съюза на българските писатели, председател на Столичния съвет за култура, гл. редактор на сп. „София“ и на алманах „Янтра“ – Велико Търново.

Пише и публикува стихове от ученическите си години. Автор е на редица поетически книги, между които: „Вечерен сняг“, „Потомък“, „Добрата дума“, „Жребий“, „Внезапни листопади“, „Пред олтара на България“, „Думи за мама“, „Белег от венчален пръстен“, „Студентски денонощия“ и др.

Съставител е на антолозиите: „Най-хубавата песен“ – стихове за България, „И продължава песента“, „Птици пеят“, „Младост моя“, „За Куба – с любов“ и др.

Матей Шопкин е носител на различни литературни награди. Негови стихове са превеждани на чужди езици.

Ботевска земя

*О, майко моя, родино мила...
Христо Ботев*

Българийо,
родино моя мила,
все тъмни облаци над теб тежат,
все някаква велика чужда сила
без милост определя твоя път.

Каква бе тази
тежка орисия,
какъв бе този гибелен прелом?
Защо навеждаш поглед пред ония,
които те презират мълчешком?

Не виждаш ли
как твоите полета
приличат на пустинна дива степ?
Не чуваш ли как птицата проклета
от Ботевия стих кръжи над теб?

Ти може би
ще бъдеш равнодушна
към моя тъжен и тревожен глас,
но аз те моля: не бъди послушна
и не отричай своя звезден час.

А той ще дойде!
с възрожденска сила
той ще пробуди твоята кърма.
И ти, Българийо, родино мила,
отново ще си Ботевска земя!...

Втори юни

И пак е Втори юни... Пак вали!
С оловни сълзи плачат небесата.
И мене пак сърцето ме боли
за вас, герои, паднали в борбата.

Сърцето ме боли, защото днес,
когато траурни сирени вият,
един разхожда тлъстия си пес,
а друг до Бога вдига олелия.

И вижте: като с призрочни коне
летят с коли мастити лилипути.
И нямат сили да поспрат поне,
и да сведат очи за три минути.

Да, пак е Втори юни... Пак вали!
С оловни сълзи плачат небесата.
Но кой от живите ще се смили
над мъртвите борци за свободата?

Аз под дъжд от мъка търся брод
и мълком питам с болка сърцеда:
Кога ще станем истински народ?
И кой от нас безродници отгледа?

Роден край

При тебе се завръщам, роден край,
и пак ме жари огън от въпроси.
Какъв бе този всенароден рай,
от който глуха пустота се носи?

Каква бе тази дяволска метла,
която твоя златен плод помете?
Защо над твоите слънчеви села
печална песен пеят ветровете?

Къде са твоите радостни моми?
Защото луната тъжен рог извива?
Защо и старовремските чешми
Мълчат под коренища и коприва?

И ти мълчиш, до ужас изтерзан,

от подли и безпаметни измени.
И само банди от пияна сган
тревожат твоите нощи угнетени.

Но ти ще бъдеш, ще пребъдеш ти,
защото си и люлка и светиня.
И някой трябва скъпо да плати
задето те превърнаха в пустиня!

Думи към земята

И докога ще хленчим само
в проклетия житейски лес,
На теб ти трябва мъжко рамо
и промисъл ти трябва днес;
и доброта, и труд упорен,
и подвиг, от любов роден,
и дух висок и непритворен,
и вяра в утрешния ден...
И ти, земя, земя злочеста,
ще имаш пролетни черти,
ще бъдеш слънчева невеста
и приказка ще станеш ти;
красива, горда, вдъхновена,
ще носиш нимби от лъчи
и сред огромната вселена
и твоят говор ще звучи.
Но моля Богу дотогава,
дано не паднеш в пропастта,
която днес ти изкопава
с могъща сила глупостта!

Мирен преход

В епохата на мирен преход
към по-щастливи бъднини
един безспорен остър екот
пронизва земните ми дни.

И моят дух ранен се мята
над бездни от мъгли и мрак,
а с дива стръв из небесата
се носи глух и грозен грак.

О, грак на гарвани зловещи
като прокоба днес кръжи
и над прекършени надежди
ехтят безскрупулни лъжи.

Ехтят над срутени заводи,
ехтят над пусти равнини
и сред убийствени несгоди
угасват всички светлини.

И стена аз, пропит от екот,
и търся брод към тишина,
защото този мирен преход
е всъщност гибелна война.

Дръж се Миле, още си жив...

Рано през пролетта
 брат ми си купи кола –
 цяло състояние си даде
 и старата “застава”
 на автоморгата продаде.
 Стар испански SEAT
 от Словения си внесе
 та му триста ядове донесе.
 Тръгна към България
 да му слага номера,
 но на “Рибарци”
 сръбското ченге му се скара:
 - “Где си селъто, пошо
 сас ту макину,
 из опанака си ускочио
 у ту скупу лимузину?!
 За Бугарию си сада пошо
 ниси овде добродошо,
 изгледа да си шпиюн постао
 сумньив си ми увек био
 и Джемс Бонда си зайебао,
 бежи сада да те нема
 док нам шеф Йова дрема,
 ал, када се вратиш,
 скупо чеш да ми платиш...
 Илегалну фирму имаш,
 очеш мене ти да цимаш,
 знам я те форе ваше,
 имамо и ми законе наше...”
 Вижда брато край му става,
 вади стотачка и я дава.
 “Мале паре ти ми дайеш,
 због тога чеш да се кайеш,
 бежи селъто док те има,
 корупция ѝе забранъена –
 дичи че се много дима
 тарифа ѝе много веча
 видиш да нас тройе има.
 Ситна си ми риба

ти у плиткой води,
 на тебе че држава
 закон да спроводи,
 и нешто ти ѝе бледа
 ова пасошева слика,
 добичеш пендрек
 по глави становника...”
 Обиден и кахърен
 човечеца се изнервира,
 и с приятели и познати
 колата си регистрира.
 Всичките почерпи с бира
 и с мешана скара,
 на дечицата бонбони купи
 и на Рибарци колата докара.
 В модерна Сърбия влезе
 но късмета пак не му излезе
 спокойно да кара
 колата си нова-стара.
 Сега пък брат му се скара,
 заради гаража дървен нов
 на две води с покров,
 нищо вече не му стига,
 не вижда кирливата си риза
 и на прокурора го яви –
 в капка вода ще го удави.
 Гаража трябвало да събори
 да разшири тесни двори!
 Катаджиите се наеха
 случая сериозно взеха
 държавен враг откриха,
 постовеите разшириха
 пътния контрол заостриха,
 питат коя кола да хващат!?
 Викат да ги връщат доле,
 заповедгта такава е отгоре
 “Взимай всичко, конфискувай,
 явлението сечи в главата
 вика Дачич, вика Тата,
 брато сега е в дилема
 какви мерки да предприема.
 Мрачни мисли го обвзеха
 няма никаква утеха.
 Чува, на двама-трима
 ченгетата ги вече взеха.
 Подписка на министъра праща -
 давещия и за сламка се хваща
 все потъва и се дави
 не знае горкият какво да прави,
 свил се е като куче суро,
 вика, ще ми вземат...

